

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ ŠESTÝ ROČNÍK

7

Vojenskopolitické aspekty XV. sjezdu KSČ

XV. sjezd KSČ na základě marxistickoleninského učení zevrubně bilancoval plnění generální linie XIV. sjezdu strany a na tomto základě konkretizoval program strany pro příští léta. Proto zaujme důležité místo v dějinách strany, v dějinách socialistického Československa a v dějinách československých ozbrojených sil.

Sjezd přesně charakterizoval současnou etapu vývoje naší společnosti a etapu výstavby ozbrojených sil a konstatoval, že vybudování rozvinuté socialistické společnosti je nyní hlavním, bezprostředním historickým úkolem strany a socialistické společnosti. „Rozvinutá socialistická společnost — jejíž budování je obsahem dané etapy — je charakterizována zejména spojováním výsledků vědeckotechnické revoluce s novými společenskými vztahy, komplexním řešením politických, sociálně ekonomických, kulturních a ideově politických otázek, jež umožní uspokojovat stále rostoucí potřeby lidí.“ [Zpráva o činnosti strany a vývoji společnosti od XIV. sjezdu KSČ a další úkoly strany, Rudé právo, 13. 4. 1976].

Program strany, který schválil XV. sjezd KSČ, charakterizuje:

a) kontinuita politické linie XIV. sjezdu strany, linie výstavby rozvinuté socialistické společnosti s vymezením nových náročných úkolů, v hospodářské, politické, sociální a kulturní oblasti;

b) kontinuita zahraniční a vojenské politiky formulované na XIV. sjezdu strany, která se realizuje v nových mezinárodních podmínkách a s novými náročnými úkoly v obou těchto sférách, a to, že sjezd se ztotožnil se zahraničně politickým programem XXV. sjezdu KSSS.

Zpráva ÚV KSČ zdůraznila: „Život nastoluje řešení mnoha nových vyšších úkolů. Rostou požadavky i potřeby pracujících. Proto rostou i úkoly a vyšší nároky na každého z nás, na vědomosti, obětavost, disciplínu, tvůrčí schopnosti lidí a jejich smysl pro nové. Získali jsme bohaté zkušenosti, ale to co stačilo včera, nebude stačit zítra.“

Z jednání XV. sjezdu vyplývá, že strana bude v příštích letech střežit pokojnou práci a život lidu, jeho revoluční vymože-

nosti, bezpečnost a suverenitu, zdokonalovat mocenské nástroje socialistického státu a pečovat a všestrannou připravenost ČSLA, upevňovat naše spojenecké svazky v rámci Varšavské smlouvy jako spolehlivé záštity naší svobody a státní nezávislosti. V tomto smyslu jde o kontinuitu vojenskopolitické linie XIV. sjezdu, s přihlédnutím k novým vnitřním a mezinárodním podmínkám.

Uplynulých pět let patří dosaženými výsledky hospodářské a sociální politiky k nejúspěšnějším v historii budování socialismu v našem státě. Tato okolnost vytvořila kvalitativně novou ekonomickou, politickou a ideologickou základnu obranyschopnosti ČSSR, základnu, na které se realizují na vyšší úrovni dvě základní leninské teze: teze jednoty mírové a vojenské výstavby a teze jednoty armády a lidu. Díky cílevědomé a zásadové politice strany se mezi armádou a lidem prohloubilo těsné sepětí a pevná ideově politická jednota.

Strana v období mezi XIV. a XV. sjezdem dosáhla výrazných úspěchů při upevňování mocenských nástrojů socialistického státu na třídním a internacionálním základě: soudů a prokuratury, Sboru národní bezpečnosti, Lidových milicí a Československé lidové armády. Tyto mocenské nástroje spolehlivě chrání pokojnou práci a život lidu a jeho revoluční vymožednosti.

XV. sjezd vysoce ocenil dosažený stupeň bojové a politické připravenosti ČSLA. Prohlásil, že máme spolehlivou armádu, která je připravena kdykoli splnit své vlastenecké a internacionální povinnosti. Socialistická společnost vybavila ČSLA účinnými zbraněmi a moderní bojovou technikou. Armáda zdokonalila svou organizaci a strukturu. Podstatně se zkvalitnil celý systém vojenského školství. Cílevědomě se zvyšovaly politické a odborné kvality vojenských kádřů. Zvýšilo se socialistické uvědomění většiny příslušníků armády. Posílilo se třídně politické složení velitelského sboru. ČSLA prohloubila spolupráci a součinnost se Sovětskou ar-

mádou a armádami ostatních bratrských socialistických zemí.

Úspěchy při upevňování obranyschopnosti naší vlasti tvoří pevnou základnu dalšího zdokonalování bezpečnostního systému ČSSR a dalšího zkvalitňování bojové síly a připravenosti ČSLA ve smyslu závěrů XV. sjezdu KSČ. Z této základny vychází vojenskopolitická linie XV. sjezdu strany, která prolíná veškerou politickou linii a hospodářskou strategii strany.

Strana v procesu výstavby rozvinuté socialistické společnosti — z pozic marxisticko-leninského učení — s řešením klíčových hospodářských, sociálních, politických, kulturních a ideologických problémů řeší též souhrn vojenskopolitických otázek, které objektivně vyplývají:

1. Z reality třídně rozděleného světa a z probíhajícího zápasu a soutěžení dvou protikladných společenských soustav. Tato skutečnost nástobená vojenským rozdělením světa zvýrazňuje to, že k největším úkolům socialistického státu patří zajistit bezpečnost, svobodu a nezávislost naší socialistické vlasti a zabezpečit příznivé podmínky pro výstavbu rozvinuté socialistické společnosti.

2. Z faktu, že hlavní otázku soudobých mezinárodních vztahů tvoří otázka války a míru, která se řeší v epoše přechodu od kapitalismu k socialismu, v podmínkách uvolňování mezinárodního napětí a v podmínkách probíhající vědeckotechnické revoluce ve vojenství. Tuto revoluci mimo jiné charakterizují: existence zbraní hromadného ničení, zdokonalování zbraňových systémů a veškeré bojové techniky a možnost vzniku nových druhů zbraní, které svou účinností předčí zbraně hromadného ničení, změna strategického objektu války a další.

3. Z toho, že strana — v duchu leninské teze o jednotě mírové a vojenské výstavby — řeší na vyšší úrovni nové národné úkoly výstavby a rozvoje československých ozbrojených sil.

4. Z toho, že ekonomické, sociální, politické a ideologické přeměny naší socia-

listické společnosti a její hlavní vývojové tendence v úzké spojitosti s prohlubující se jednotou a spoluprací zemí socialistického společenství vytváří novou základnu řešení problematiky internacionální obrany socialismu.

XV. sjezd KSČ, který vycházel z těchto souvislostí a z úspěchů socialistického společenství, vedeného Sovětským svazem, na mezinárodním poli, jakož i z toho, že podstata, charakter imperialismu a ostří jeho agresivní strategie namířené proti socialistickým zemím se nemění, rozvinul vojenskopolitické otázky obrany naší socialistické vlasti. Rozvinul je pro podmínky výstavby rozvinuté socialistické společnosti a pro podmínky uvolňování mezinárodního napětí.

Výstavba rozvinuté socialistické společnosti v naší vlasti je nerozlučně spojená s upevňováním spojení a přátelství se Sovětským svazem a dalšími zeměmi socialistického společenství. Toto spojení a přátelství má pro socialistické Československo strategický a životní význam, protože zabezpečuje:

- mezinárodní bezpečnost a nezávislost naší socialistické vlasti;

- příznivé mírové mezinárodní podmínky nerušené budovatelské práce našeho lidu;

- široký prostor pro zahraničně politickou činnost ČSSR v rámci společné zahraničně politické strategie a taktiky socialistického společenství;

- nevyčerpatelný zdroj zkušeností ze socialistické výstavby Sovětského svazu a dalších socialistických zemí;

- pevný a neporušitelný základ vojenské spolupráce se Sovětským svazem a dalšími zeměmi socialistického společenství v duchu učení marxismu-leninismu a proletářského internacionalismu.

Z vojenskopolitického hlediska spojení a přátelství se Sovětským svazem a dalšími státy Varšavské smlouvy dává vojenské politice strany jednoznačně internacionální ráz a současně jí dává nebyvalé možnosti a dynamiku. Pouze tato

třídně vyhraněná vojenská politika strany vytváří optimální předpoklady a podmínky úspěšného řešení všech otázek, které souvisí s ochranou a obranou socialistické vlasti a socialistického společenství. Dále tato vojenská politika zabezpečuje, že v teorii a praxi se důsledně usku- tečňují leninské principy socialistické vojenské výstavby, a že ČSLA se může rozvíjet jako moderní a soudobá armáda. Konečně tato vojenská politika zajišťuje, že ČSLA může úspěšně plnit své poslání zástity pokojné práce lidu a úlohy nositele internacionálních svazků a povinností na úseku společné obrany socialistických zemí.

XV. sjezd KSČ zaujal principiální marxisticko-leninské stanovisko k problematice války a míru. G. Husák na berlínské konferenci komunistických a dělnických stran toto stanovisko vyjádřil takto: „Cestu, která vede k odvrácení hrozby termojaderné války, k odzbrojení a k vytvoření podmínek šťastného života národů, ukazuje program míru Komunistické strany Sovětského svazu. Na svém XV. sjezdu naše strana tento program podpořila. V souladu se životními zájmy československého lidu považujeme za svoji povinnost přispívat podle našich sil k jeho realizaci.“ (Projev soudruha Gustáva Husáka, Rudé právo, 30. 6. 1976).

Z tohoto stanoviska vyplývají zásadní politické, ideologické a vojenskopolitické závěry, které mají přímou i nepřímou souvislost s vojenskou politikou strany. Především základní závěr, že cesta k pozitivnímu řešení otázky války a míru vede pouze přes mírové soužití států s rozdílným společenským zřízením a přes proces uvolňování mezinárodního napětí. Z toho logicky vyplývá, že mírové soužití a proces uvolňování napětí se týká pouze vztahů mezi státy a že demokratického a trvalého míru a mezinárodní bezpečnosti není možné dosáhnout na základě zbožných přání, ale pouze úporným bojem socialistických zemí a všech protimperialistických sil proti těm silám imperialismu a mezinárodní reakce, které se snaží naru-

ši: a mařit uvolňování mezinárodního napětí. L. I. Brežněv na této konferenci prohlásil: „Odpor těchto různorodých sil proti uvolňování napětí nabývá různých forem. Hlavní však je snaha ještě zintenzívnit horečné zbrojení, které již beztak dosáhlo nebývalého rozměru.“

Realitou soudobých mezinárodních vztahů — přes značné pozitivní změny v mezinárodní situaci — však zůstává fakt, že proces materiálních příprav na válku dále probíhá.

Dále z nich vyplývá závěr, že mezi zahraničně politickým úsilím zemí socialistického společenství v čele se Sovětským svazem, které směřuje k prohlubování procesu uvolňování mezinárodního napětí, a mezi jejich snahou o jeho rozšíření do vojenské oblasti a zvyšováním jejich obranyschopnosti neexistuje žádný rozpor. Především proto, že Sovětská armáda, ČSLA a další bratrské socialistické armády plní vznešené historické poslání: brání věc revoluce, socialismu a míru mezi národy. V dějinách neexistovaly armády, které by sloužily takovým humánním a vznešeným cílům a ideálům. Dále proto, že všechna politická a vojenská opatření států Varšavské smlouvy mají obranný charakter a slouží zájmům jak socialistických zemí, tak mírumilovných zemí. Helsinská konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě svolaná na základě iniciativy a po dlouhodobém úsilí socialistických zemí to přesvědčivě dokumentuje. Země socialistického společenství nikdy nikoho vojensky neohrožovaly a neohrožují. Nepřehlídíme však fakt, že buržoazní propaganda zmíněnou nezvratnou pravdu: lživě a demagogicky zkrsluje a vytrvale překrucuje politiku Sovětského svazu a jiných socialistických zemí. Dále proto, že země socialistického společenství programově bojují za všeobecné a úplné odzbrojení a za doplnění politického uvolnění vojenským uvolněním. To imponantním způsobem dokumentuje program dalšího boje za mír a mezinárodní spolupráci, za svobodu a nezávislost národů, který schválil XXV. sjezd KSSS a

podpořily ostatní socialistické země. Konečně proto, že obranná vojenská síla zemí socialistického společenství rozhodujícím způsobem limituje vojenské možnosti imperialismu a je jedním z důležitých faktorů, které spolu s dalšími faktory garantují všeobecný mír. Objektivní skutečnost je taková, že pokud existuje a trvá i nebezpečí nové světové války, pak proti jejímu vzniku není na světě jiné záruky než upevňování ekonomické a obranné moci SSSR, všech států socialistického společenství, zvyšování bojové síly sovětských ozbrojených sil a dalších bratrských socialistických armád.

Probíhající proces uvolňování mezinárodního napětí a rozhodné úsilí zemí socialistického společenství, které směřují k realizaci programu dalšího boje za mír, v ničem nesnižuje závažnost úkolu internacionální ochrany a obrany socialismu. K jeho úspěšnému zabezpečení musí mít socialistické země neustále dostatek sil a prostředků, včetně vojenských.

Z těchto souvislostí vyplývá, že nároky na vysokou bojovou pohotovost, bojovou a politickou připravenost ČSLA, jako nedílné součásti armád států Varšavské smlouvy, vyplývají z nezměnné agresivní podstaty soudobého imperialismu. Jsou však rovněž plněním leninské teze o jednotě mírové zahraniční politiky socialistického státu a nezbytnosti jeho vysoké obranyschopnosti.

Generální linie výstavby rozvinuté socialistické společnosti a hospodářská strategie XV. sjezdu vytvářejí optimální předpoklady dalšího zvyšování obranyschopnosti naší země. Náročné úkoly 6. pětiletého plánu, vedle uspokojování rostoucích hmotných a duchovních potřeb obyvatelstva, předpokládají další posílení materiálně technické základny naší socialistické společnosti a zvýšení jejího vědeckotechnického potenciálu. V příštích pěti letech se má zvýšit průmyslová výroba o 34 % a tvorba národního důchodu o 27—29 %. 6. pětiletka v úzké návaznosti na program socialistické ekonomické integrace vytvoří nové rozsáhlejší materiál-

ní předpoklady a základy dalšího zvyšování obranyschopnosti státu.

Ve sféře politiky a nadstavby vcelku má základní vojenskopolitický význam a dosah sjezdová orientace na:

— Upevňování politického a ekonomického postavení dělnické třídy jako hospodáře a hlavního tvůrce materiálních hodnot. Dělnická třída, která tvoří páteř našeho politického systému, zvyšuje svou politickou uvědomělost, technickou a kulturní úroveň. Zesiluje se její vliv na celý politický, hospodářský i kulturní život země. Zásadní politický a ideologický význam má to, že každodenní praxe prokazuje, že s cíli a ideologií dělnické třídy se ztotožňují i ostatní vrstvy našeho pracujícího lidu, neboť se přesvědčují, že odpovídají jejich nejvlastnějším zájmům.

— Upevňování socialistického charakteru našeho státního zřízení, právního základu státního a společenského života. Dále na upevňování politického systému a prohlubování socialistické demokracie.

— Upevňování a zdokonalování federativního systému státoprávního uspořádání. Generální tajemník ÚV KSČ G. Husák na sjezdu ve zprávě prohlásil: „To, že za historicky krátkou dobu se Slovensko stalo průmyslově vyspělou součástí společné československé vlasti, je velkým vítězstvím politiky naší strany. XV. sjezd KSČ může odpovědně a s hrdostí konstatovat, že velké rozdíly v podmínkách hospodářského, politického a kulturního života našich národů a jednotlivých oblastí státu byly překonány. Naše národy žijí svorně ve společné domovině. Vztahy mezi nimi jsou uspořádány na leninských zásadách rovnosti a rovnoprávnosti a principech proletářského internacionalismu.“

— Upevňování socialistického charakteru naší společnosti. Strana dosahuje pozitivních výsledků v zápase o socialistické vědomí člověka. Zvyšuje se vliv myšlenek socialismu, marxisticko-leninské ideologie v naší společnosti. Vyrůstá uvědomělost, vzdělanost a kulturní úroveň pracujících. Prohlubuje se třídní svazek dělní-

ků, rolníků a inteligence, všech pracujících. Zpráva ÚV KSČ konstatovala: „Sblížení dělnické třídy, družstevního rolnictva a inteligence určuje hlavní směr rozvoje sociální struktury naší společnosti. Tvoří i pevnou základnu jednoty našich národů a národností.“

To vše výrazným způsobem posilí materiální, vědeckotechnický, politický a morální potenciál ČSSR a v jeho rámci i její obranný potenciál. Tyto skutečnosti se přímo i nepřímo dotýkají, respektive promítají do vojenské politiky strany pro příští léta.

Sjezdové dokumenty, vystoupení ministra národní obrany na XV. sjezdu, celarmádní aktiv komunistů 13. 5. 1976 a celarmádní porada ideologických pracovníků a vedoucích funkcionářů ČSLA 7. 6. 1976 vymezují a konkretizují směry výstavby československých ozbrojených sil a jejich hlavního jádra — československé lidové armády v podmínkách výstavby rozvinuté socialistické společnosti.

Prvořadým úkolem je prohlubovat vedoucí úlohu strany při řízení armády a v samotném životě armády. To vyplývá z toho, že zákonitě v této etapě výstavby armády vzrůstá úloha strany, která řeší kvalitativně složitější a náročnější úkoly výstavby a řízení armády v podmínkách výstavby rozvinuté socialistické společnosti a v podmínkách vědeckotechnické revoluce ve vojenství. Další výstavba armády, koordinace její činnosti v rámci armád Varšavské smlouvy, jakož i nové náročné úkoly bojové a politické přípravy, zvyšují stupeň vědeckosti politiky při řízení vojenské výstavby a zvyšování bojové síly a připravenosti armády. Důležitý předpoklad prohlubování vedoucí úlohy strany v armádě spočívá v upevňování ideové, politické, organizační a akční jednoty armádní stranické organizace a v posilování jejího marxisticko-leninského charakteru. Významnou úlohu při prohlubování vedoucí úlohy strany v armádě musí sehrát stranickopolitická práce a její zaměření k zabezpečování aktivity komunistů i bezpartijních k plnění

náročných úkolů bojové a politické přípravy.

Další úspěchy ČSLA ve zvyšování bojového mistrovství vojsk závisí na těsné spolupráci se Sovětskou armádou a dalšími armádami Varšavské smlouvy a na tvůrčím využívání jejich zkušeností. Požadavkem je posilovat podíl ČSLA jako aktivního činitele obranné organizace Varšavské smlouvy při zajišťování internacionální obrany socialistického společenství.

Třídní a internacionální poslání ČSLA vyžaduje další třídně politické upevňování velitelského sboru, zvyšování jeho marxisticko-leninského vzdělání a jeho odborné připravenosti. Na kvalitě práce velitelského sboru a na kvalitě řízení a velení do značné míry závisí další zvyšování bojové připravenosti a bojové pohotovosti ČSLA. Významná úloha připadá i pracovní iniciativě a aktivitě všech příslušníků armády. Požadavky na zkvalitňování velitelského sboru kladou vysoké politické a odborné nároky na celý systém vojenského školství.

XV. sjezd strany zdůraznil úkol, že ČSLA v souladu s vědeckotechnickou revolucí ve vojenství se musí rozvíjet jako moderní a soudobá armáda, která mistrovsky ovládá účinné zbraně a moderní techniku a vojenské mistrovství a která vyniká vysokou organizovaností, kázní, bojovou pohotovostí, bojovou a politickou připraveností. Sociální program strany klade též značný důraz na všestrannou péči o vojáky, zejména o mladé důstojníky a praporčíky. Také ČSLA musí v souladu s hospodářskou strategií strany maximálně efektivně využívat všech rezerv a hospodárně používat prostředků, vynakládaných na zkvalitňování připravenosti vojsk a ke zvyšování bojové schopnosti armády.

Podmínky uvolňování mezinárodního napětí, ve kterých probíhá ostré ideové střetnutí dvou protikladných soustav, zvyšují nároky na výchovu příslušníků armády jako uvědomělých obránců a budovatelů socialistické vlasti na základě marxismu-leninismu, socialistického vlastenectví a internacionalismu. Každý příslušník armády se musí vyznačovat vysokou politikou a třídní bdělostí a musí rozhodně vystupovat proti pacifistickým iluzím. Celarmádní porada ideologických pracovníků a vedoucích funkcionářů armády zdůraznila, že na kvalitě a účinnosti ideologické práce do značné míry závisí čerev bojové a politické přípravy, výsledky socialistického soutěžení, stmelování vojenských kolektivů, upevňování vojenské kázně a organizovanosti, úspěšné řešení dalších důležitých problémů výchovy a výcviku vojáků.

Další prohlubování socialistického charakteru ČSLA, zvyšování její bojové síly, bojové připravenosti a její vysoké bojové pohotovosti závisí na kvalitním a důsledném řešení zmíněných obsahových problémů vojenskopolitické linie XV. sjezdu KSČ.

Závěrem můžeme shrnout, že vojenskopolitická linie XV. sjezdu strany svým obsahem a zaměřením vyjadřuje dialektické sepětí národních a internacionálních zájmů dělnické třídy a pracujících při obraně socialistického Československa a socialistického společenství. Vojenskopolitickou linií XV. sjezdu strany dále charakterizují náročnost úkolů, střízlivý realismus a vysoká dynamičnost. Ve svém souhrnu tato linie zabezpečuje vnitřní a vnější základy, na nichž spočívá bezpečnost, svoboda, nezávislost a suverénní socialistického Československa. Konečně tato linie zabezpečuje, že ČSLA bude dále budována jako mocenský nástroj socialistického státu a jako moderní a soudobá armáda.

Filosofie politického násilí — ideologický nástroj soudobého militarismu

„...řada velkých států stále ještě projevuje zjevnou neochotou horečné zbrojení zastavit. Odpůrci uvolnění a odzbrojení mají ještě nemalé zdroje. Působí aktivně, v různých formách a z různých směrů. Ačkoli možnosti agresivních akcí imperialismu byly nyní značně omezeny, jeho podstata je stejná.“

Zpráva ÚV KSSS a další úkoly strany ve vnitřní a zahraniční politice na XXV. sjezdu KSSS.

Pro stoupence politiky z pozice síly je stále obtížnější pokračovat ve starém kursu politiky v nových podmínkách, které se vytvořily po mezinárodně právním uznání politiky mírového soužití států s různým společenským zřízením v Helsinkách. Proto stále častěji manévrují a hledají argumenty pro zdůvodnění svého politického zaměření.

I v této situaci jim přicházejí na pomoc ideologové, kteří vypracovávají teorie, které mají znevažovat a zkreslovat politiku mírového soužití, utvrdit tvrdý kurs proti socialistickým zemím, dokázat nutnost závodů ve zbrojení, válek a různých forem násilí. Tito apologeti militarismu vystupují aktivně proti plnění myšlenek a ducha Helsink, proti uskutečnění závazků, které na sebe vzali reprezentanti kapitalistických států.

V ideologickém boji soudobého militarismu jsou četné teorie, s jejichž pomocí vykořisťovatelé po staletí ospravedlňovali sociální násilí uvnitř země, ozbrojené násilí, války a různé formy ekonomického, politického a ideologického nátlaku proti svým třídním odpůrcům v zahraničí. Tyto teorie v historickém vývoji nezůstaly beze změn. Jsou přepracovány v souladu s kon-

krétně se vyvíjející mezinárodní a vnitropolitickou situací, s poměrem třídních sil v mezinárodním a vnitropolitickém měřítku a také v závislosti na historických a národních podmínkách.

Značná část soudobých militaristických teorií, které se snaží zaujmout stanovisko k dilematu vývoje světa, je založena na filosofii politického násilí. Tedy na teorii, která považuje politické násilí za fundamentální faktor dějin, za základní prostředek politiky při řešení společenských konfliktů a společenského pohybu jak ve vnitropolitickém, tak i mezinárodně politickém vývoji.

Filosofie apoteózy násilí patří k teoreticky frekventovaným, třídně motivovaným antikomunistickým ideologiím, které reagují na revoluční procesy, zahájené Velkou říjnovou socialistickou revolucí, a pokračují mílovými kroky po druhé světové válce i dnes. Je výrazem všeobecného úsilí imperialistických představitelů zastavit a zvrátit tento revoluční proces všemi prostředky — tedy i prostředky ideologickými. Filosofie politického násilí plní významnou funkci při ideologickém zpracování vlastního obyvatelstva i při ideologické diverzi do socialistických zemí.

Tato teorie není homogenním filosofickým systémem. Má podobu různých sociálně darwinistických, psychologických a geopolitických teorií, které zastírají třídní povahu a podstatu sociálního a ozbrojeného násilí a války. Dokazuje, že násilí jakéhokoli projevu a formy má svůj původ v lidské přirozenosti, podstatě člověka, lidské psychice apod.

Představitelé apoteózy násilí spojují vznik násilí s právními biologickými nebo psychologickými projevy člověka. Tvrdí, že sklon k násilí je otevířeným nebo latentním rysem každého člověka, tedy i společnosti, že lidská podstata se projevuje vrozenou bojeschopností a rvavostí — tedy instinkty živočišného původu, egoismem, bezohledností, úsilím a ovládnutím jiného. Tato touha po moci prý není historicky ojedinělým a náhodným projevem, ale celou lidskou podstatou prolnajícím faktorem. Vysvobodit se z vlivu biologických a psychologických imperativů, které diktují lidskou podstatu, nebude ani v budoucnosti v silách lidí. Společenství lidí vždy bylo a bude arénou zuřivého boje sobě podobných a přežít v tomto boji je dménou mocnějších, tvrdí filosofové plitického násilí.

Americký antropolog R. Andrey dokazuje, že sklony lidí k agresii jsou jejich přirozenou vlastností a horečné zbrojení — přirozeným a zákonitým jevem, který vyplývá z nevykořenitelného přání lidí se navzájem zabíjet. „Mohou hynout lidé,“ píše Andrey, „mohou spět k úpadku celé národy, hroutit se říše, stopy jedné civilizace může zakrýt písek jiné civilizace, avšak celé lidstvo poslušné instinktu, který je jasný jako skřiváček píseň, nikdy, nhlédě na částečné neúspěchy, nezastavilo vývoj zbraní, jež je jeho nejvýznamnějším kulturním přínosem.“

(D. Owen: The politics of Defence, Londýn 1972 In: Světový tisk, Studie - Dokumenty 1972, č. 61, s. 28.)

Stoupencům těchto teorií nahrává soudobý maoismus, který odmítá pokojný přechod k socialismu, politiku mírového soužití a propaguje Mao Ce-tungovo tvrzení, že „svět je možno přebudovat jen s pomocí pušky.“ Povýšuje ozbrojené násilí na jediný princip komunistického hnutí a vydává je za marxistickou interpretaci úlohy násilí v dějinách.

Přesto, že objektivní vývoj mezinárodních vztahů po Helsinské konferenci vedl k pádu prestiže politiků a ideologů otevřeně propagujících sílu a násilí, apologeti militarismu se nezřekli politické síly a násilí jako nezbytného a určujícího činitele mezinárodních vztahů. Hledají jen

nové argumenty, aby zdůvodnili pokračování starého kursu politiky v nové situaci.

Jejich úsilí směřuje ke zpochybnění nezvratného charakteru změn, k nimž dochází ve světě. Označují proces zmírňování napětí za epizodu dočasného charakteru, která nebude mít dlouhé trvání. Z. Brzezinski se o údělu vztahů mezi SSSR a USA vyslovuje pesimisticky. Tvrdí, že soupeření mezi dvěma světovými mocnostmi bude pokračovat celá desetiletí, přičemž v některých etapách může být ještě napjatější, složitější a širší než v minulosti.

Ke zdůvodnění svého skeptického názoru na objektivní proces mírového soužití používají buržoazní ideologové nejrozumnějších argumentů. Např. americký politolog L. Metzel, nebo bývalý velvyslanec USA v Sovětském svazu Ch. Bohlen popírají možnost mírového soužití v podmínkách ideologického boje mezi dvěma protikladnými soustavami a přimlouvají se za ideologický smír.

Jiní vydávají proces uvolnění napětí na evropském kontinentě za proces, který slouží jednostranně Sovětskému svazu a socialistickým zemím, protože to byly právě tyto země, které vyvíjely dlouholetou iniciativu a projevovaly největší zájem o svolání konference o evropské bezpečnosti a spolupráci. Buržoazní ideologové v daném případě „vyjevíli“ pravdu o socialistických zemích v čele se SSSR o tom, kdo měl a má zájem na mírové spolupráci mezi státy a národy, byť na druhé straně dezinformují obyvatelstvo, jako by národy Západu neměly „užitek“, zájem, a přímou životní potřebu žít v míru.

Tato teorie má očernit principy mírového soužití a zdůvodnit potřebu zesilování vojenských příprav, neboť Evropě prý hrozí „sovětská vojenská a politická hegemonie“. Podobně argumentují i odpůrci hospodářské spolupráce se socialistickými zeměmi, kteří tvrdí, že by spolupráce se socialistickými zeměmi učinila Západ ekonomicky závislým na socialistické soustavě.

H. Morgenthau přiznává „erozi moci a vlivu USA“, omezení možnosti uplatnění politiky síly a násilí ve světě a doporučuje přenést důraz na nevojenské činitele síly a na politické nástroje. Za hlavní nevojenské činitele síly považuje ekonomickou sféru a psychologické operace. Morgenthau a jiní, poskytují politickým kruhům, které odmítají prohlubování ekonomické spolupráce se socialistickými zeměmi, argumenty k ospravedlnění této politiky. Omezování obchodu se socialistickými zeměmi je prý významným ná-

strojem nátlaku na socialistické země, které nemohou vydržet napětí ekonomického vývoje, k zabrzdění „sovětské ekonomického dynamismu“.

Soudobý ekonomický vývoj Západu, dlouhodobá a vleklá hospodářská krize, rostoucí nezaměstnanost a na druhé straně trvalý dynamický, bezkrizový vývoj ekonomiky ve všech socialistických zemích jsou praktickým dokladem síly socialismu i slabosti tohoto možného nevojenského prostředku imperialistického nátlaku. Militarizace ekonomiky Západu, umělé přerušování nebo omezování obchodně ekonomických vztahů dnes přináší autorům této politiky své „ovoce“.

Ke krajně reakčním patří teorie, které ospravedlňují psychologické operace nebo tzv. psychologickou válku. Psychologická válka nemá nic společného s marxistickým pojetím ideologického boje. To je podvratná činnost, která je v rozporu se VI. bodem dokumentu Helsinské konference, která uložila zúčastněným státům zdržet se „...přímého nebo nepřímého individuálního nebo kolektivního vměšování do vnitřních nebo zahraničních záležitostí, které spadají do vnitrostátní pravomoci jiného zúčastněného státu.“

Řada politologů i politických a vojenských činitelů Západu, která patří k odpůrcům zmírňování mezinárodního napětí, vystupuje v nových podmínkách s teoriemi „omezeného uvolňování“ a s tzv. teorií ozbrojeného míru.

Koncepcí „omezeného uvolňování“ je politickou kamufláží sil, které se snaží zabránit skutečnému uvolňování v mezinárodních vztazích. Podle nich bylo dosaženo kulminačního bodu uvolňování a další reálné možnosti sblížení jsou menší, než se předpokládalo před několika lety. Existují prý hranice uvolnění, od nichž prý nelze čekat mnoho, byť uvolňování vyvolává různé sny a naděje. Je tomu prý proto, že SSSR zaujímá „tvrdší stanovisko, je na okraji odstupu od Helsinek“, nebo „podněcuje západní komunistické strany k revoluci apod.“.

Výstižně a otevřeně toto stanovisko vyjádřil francouzský kontraadmirál Antoine Sanguinetti, podle něhož Závěrečný akt Helsinek může znamenat „nezanedbatelné nebezpečí“, neboť prý hrozí věst „k ozbrojení nejprve morálnímu a potom materiálnímu“. Představuje prý „politické nebezpečí, jež hrozí západnímu společenství“. A dodává: „Jen vývoj ročních vojenských rozpočtů nám ukáže reality odchodů nebo ústupu v oblasti obrany“. Snížení označuje za „ústup“, „vzdání se Francie.“

Ze stejných pozic argumentuje hamburský časopis *Der Spiegel*, který hrozí námořní silou, nazývá SSSR „supervelmocí na moři“ a vyslovuje obavy, že „světová moře se stávají rudými.“

Také teorie „ozbrojeného míru“ je ideologickým pláštěm politiky z pozice síly. Obhájcí filosofie politického násilí propagují ideu, že zmírňování napětí v politice i ve vojenské oblasti není jedinou alternativou vývoje k zabezpečení mezinárodní bezpečnosti. Podle nich závody ve zbrojení, zachování a dokonce další zvyšování schopnosti vzájemného zničení, vzhledem k iracionálnosti politiky a imanentní agresivitě lidské přirozenosti, jsou jedinou zárukou mírových vztahů mezi SSSR a USA. „Rovnováha strachu“ — možnost a schopnost států se navzájem zničit, je prý základním motivem vyhýbání se vzájemným střetnutím — tedy předpokladem mírové politiky. Autoři těchto teorií až příliš otevřeně dávají najevo své skutečné záměry — dále pokračovat ve zbrojení v zájmu získání vojenskoprůmyslového komplexu. Nehovoří o tom, že horečné zbrojení vede nejen k zdokonalování dnešních zbraní, ale i k vývoji nových zbraní se stále ničivějšími účinky, ke snadšímu způsobu použití a stále nesnadnějšímu způsobu obrany, kontroly atd. Bludný kruh zbraň — protizbraň vyjadřuje dialektickou negaci zbraňových systémů, které znamenají také vyšší materiálové náklady, odčerpávané z národního hospodářství, stále větší potřebu produktivních sil k jejich výrobě a rostoucí obtížnost jejich kontroly.

Všechny tyto relativně protikladné přístupy stoupenců, apoteózy násilí spojuje jediný, výrazně třídní, strategický cíl: ospravedlnit boj proti hlavním silám společenského vývoje, tj. proti světové socialistické soustavě, mezinárodnímu komunistickému a dělnickému hnutí a národně osvobozenkému hnutí, zpočtybnit politiku mírového soužití mezi státy s různým společenským zřízením a zabránit dalšímu vývoji mezinárodního poměru sil ve prospěch socialismu a míru.

Soudobí představitelé filosofie politického násilí přisuzují politice moci a ozbrojeného násilí neadekvátní dějinnou roli a považují ji za rozhodující hybnou sílu dějin. Svérázně interpretují vznik a sociální funkci násilí, obsah politiky i vztah politiky a násilí. Politiku vysvětlují voluntaristicky. Popírají ekonomický základ politiky, zastírají třídní původ i obsah politické moci i násilí. Politickou moc považují za psychologický (v některých případech dokonce biologický) vztah mezi

těmi, kteří ji uskutečňují, a jejími objekty. Společenský život je podle nich konfunktivní ve vnitropolitickém i mezinárodním životě, který může být řešen jedině silou, mocí, násilím. Násilí jako základní prostředek politiky je fundamentální faktor dějin, tvrdí stoupenci apoteózy násilí.

Tento „silový determinismus“ představitelů filosofie politického násilí není originální. Bedřich Engels v polemice s Evženem Dühringem dokázal, že násilí není samo o sobě fundamentálním nástrojem dějin, ale že jsou to hospodářské poměry, způsob výroby, které plodí také násilí. Násilí je jen prostředkem hospodářské a politické poroby, nikoli jejím cílem.

Marx v *Kapitálu* nazývá násilí ekonomickou mocí. Na základě studia historického materiálu o původní akumulaci dospěl k závěru, že její metody byly z valné části založeny na nejsurovějším násilí státní moci, která používala organizovaného společenského násilí k tomu, aby uměla urychlit proces přeměny feudálního výrobního způsobu v kapitalistický a tak zkrátila různá přechodná stadia. Poznamenává, že „otecové nynější dělnické třídy byli trestáni především za to, že byli násilím proměněni v tuláky a paupery.“ (K. Marx: *Kapitál I*, Praha 1953, str. 774.)

Metodologickým východiskem marxistické analýzy násilí jako společenského jevu v jeho ekonomické podmíněnosti, v závislosti na společensko-ekonomické struktuře společnosti, třídních vztazích, charakteru státního a politického života je materialistické pojetí dějin.

Marxistické, materialistické pojetí dějin, na rozdíl od některých fatalistických teorií nespojuje „boj o život“ se sociálním násilím a válkami, jako věčným zákonem dějin. Dokazuje na základě vědecké analýzy společenského pohybu, že sociální násilí není souhrnem náhod, volnou hrou duchovní činnosti nebo přírodních sil, ale zákonitým produktem historického vývoje, nezbytným prostředkem fungování antagonistických společensko-ekonomických formací. V kvalitativně nové roli se projevuje v boji za proletářskou moc jako revoluční násilí.

Uznání dějinné úlohy násilí jako nutného nástroje politiky v konkrétně historické situaci a fázi společenského vývoje však není apoteózou násilí a tvrzením, že síla a násilí jsou věčným atributem lidstva, hlavní silou dějinného vývoje, jediným nástrojem politiky.

Marxisticko-leninská filosofie odhaluje ve způsobu výroby hlavní hybnou sílu

dějin, objektivní tendence vývoje dějin. Nelézá praktická východiska k odstranění rozporů civilního a společenského vývoje — tedy i sociálního násilí. Dokazuje, že výrobní síly moderní kapitalistické společnosti naléhají na své osvobození jako vlastnosti kapitálu. Společenská výroba, rozdělování, směna a spotřeba, ale i existence soukromého vlastnictví, monopol moci, vzdělání atd., se staly ekonomickou, politickou a intelektuální překážkou dalšího vývoje společnosti. Socialistická revoluce řeší tento odvěký rozbor třídní společnosti.

Proletariát odstraňuje soukromé vlastnictví výrobních prostředků a nastoluje své třídní panství, aby je mohl postupně zrušit a vybudovat beztřídní společnost. Socialistická společnost překonává takové vztahy mezi lidmi, které měly v antagonistické společnosti odcizený charakter, byly spojeny se sociálním donucením a násilím a nastoluje nové vztahy mezi lidmi, založené na vzájemné pomoci a spolupráci.

V této reálné, z historických materiálů podmíněné vzniklé socialistické a později komunistické společnosti, nalézají svůj praktický výraz ideály svobody, emancipace, humanismu, rovnosti, ztrácí se také objektivní základ pro sociální a ozbrojené násilí. „Touž měrou, jako bude odstraněno vykořisťování jednoho jedince druhým, bude odstraňováno i vykořisťování jednoho národa druhým. S protikladem tříd uvnitř národa padne i vzájemné nepřátelství mezi národy.“ (K. Marx — B. Engels: *Manifest komunistické strany*, Vybrané spisy, sv. 1, Praha 1950 s. 44.)

Zakladatelé marxismu formulovali tyto myšlenky v roce 1843. V nových podmínkách v epoše imperialismu je rozvinul V. I. Lenin a později mezinárodní komunistické hnutí.

V podmínkách současné epochy s převratnými sociálními a politickými změnami, spojenými se socialistickými a národně osvoboditelskými revolucemi, s rozkladem imperialismu, likvidací koloniálního systému a přepchodem stále nových národů na cestu k socialismu, je naše generace svědkem i tvůrcem velkých historických přeměn. Socialismus se stal z někdejších utopí nejen reálnou skutečností, ale silou, která má rozhodující vliv na světový vývoj. Existuje reálná možnost vyloučit světové války ze života společnosti i v podmínkách třídního antagonismu mezi dvěma soustavami. Pokrokové síly celého světa bojují za uskutečnění Leninova odkazu: „...násilí vůči lidem není naším ideálem. Totéž je možno aplikovat

... na národy.“ [V. I. Lenin: O karikatuře marxismu, Spisy, sv. 23, Praha 1975, s. 70.]

Svoláním Helsinské konference a přijetím závěrečného dokumentu skončila dlouholetá etapa konfrontací a sjednocování stanovisek evropských států, USA a Kanady na bezpečnost a spolupráci v Evropě.

V závěrečném dokumentu konference, který se právem nazývá chartou mírových vztahů mezi státy v Evropě, účastníci konference formulovali a zavázali se nastoupit novou etapu vztahů mezi státy, charakterizovanou respektováním svrchované rovnosti a práv vyplývajících ze svrchovanosti, zdržení se hrozby silou nebo použití síly, neporušitelnosti hranic, územní celistvosti států, mírového urovnání sporů, nevměšování se do vnitřních záležitostí, lidských práv a základních svobod, rovnoprávnosti a sebeurčení národů, spolupráce mezi státy a závazků mezinárodního práva.

Byla-li Helsinská konference a jednání o závěrečném dokumentu konfrontací různých politických idejí a názorů na vztahy mezi státy, školou mezinárodní politiky pro zúčastněné státy, „experimentem“ nesmírného politického významu a také prověrkou vztahů států s různým společenským zřízením, je soudobá politická praxe částí účastníků konference objektivním obrazem složitosti a rozpornosti při plnění závazků vyvíjet úsilí k tomu, aby se proces uvolňování napětí stal nepřetržitým stále životaschopným a obsáhlejším, univerzálnějším svým rozsahem.

Ve většině západních imperialistických zemí se setkáváme s několika politickými liniemi uvnitř monopolistické buržoazie, které jsou dokladem rozdílné reflexe i řešení soudobých problémů třídně rozděleného světa, vnitřní složitosti a rozpornosti vývoje kapitalistické soustavy i třídní determinovanosti východisek z této situace.

Vedle realistických postojů na Západě se setkáváme se silami, které nejsou ochotny uznat, že podstatný posun ke zmírnění mezinárodního napětí, utvrzení zásad mírového soužití je výrazem objektivních celospolečenských procesů, které jsou spojeny s růstem světové socialistické soustavy a s rozmachem komunistického, dělnického a demokratického hnutí světa. Dosažený stav a výsledky Helsinské konference jsou dány konkrétně historickým poměrem třídních sil v mezinárodním měřítku, který učinil přijetí principů a zásad mírového soužití možným a v praxi uskutečnitelným. Mírové soužití není jako v minulosti snem, přáním, ale reálným

výsledkem dlouhodobého zápasu sil míru, pokroku a socialismu s militaristickými silami Západu. Boj za mír, za mírové soužití států s různým společenským zřízením, za odstranění ozbrojeného násilí a politického a ekonomického donucení jako faktického i potenciálního prostředku zahraniční politiky získal sociální základnu a změnil se z utopie v reálný program pokrokových politických sil současnosti.

K realizaci programu konference, jak potvrzuje současná situace, musí být sváděny nové zápasy s těmi silami, které dlouhá léta propagovaly a dělaly politiku z pozice síly a dosud neodešly z arény světových dějin.

Mnozí politici a vládní představitelé USA, NSR, Anglie a Francie, kteří jsou bezprostředně spjatí s vojenskoprůmyslovým potenciálem a militantními kruhy vlastních zemí, byli donuceni pod vlivem objektivní situace přihlásit se k politice mírového soužití a ke zřeknutí se politiky z pozice síly. V jejich přístupu k politice mírového soužití však nejde o obrát, ale spíše o tendenci spojit staré prvky ztroskotaných vojenských doktrín a strategií s novou strategií, která se vyznačuje obecným souhlasem s politikou mírového soužití a s návrhy socialistických zemí na odstranění vojenské konfrontace mezi vojenskopolitickými uskupeními, na druhé straně s neochotou ustoupit od zvyšování vojenských potenciálů států a zdokonalování a hromadění zbraní, přiznat po zkušenostech z válek a ozbrojených konfliktů po druhé světové válce, že vojenská moc v epoše, v níž se socialismus stal hlavním činitelem světového vývoje, je stále pochybnějším prostředkem k prosazení zahraničně politických cílů.

Americký prezident G. Ford v televizním projevu 2. března 1976 otevřeně vyjádřil postoj vlády USA k politice mírového soužití. „Budeme-li vojensky silní, což jsme, a zachováme-li si tuto sílu, můžeme jednat se Sovětským svazem, Čínou a ostatními o zachování míru. Uvolňování napětí je termín, který byl nově vytvořen. Myslím, že není aplikovatelný.“ A dodal, že napříště už nebude používat termínu „uvolňování napětí“, ale bude označovat tento proces za „politiku míru prostřednictvím síly.“

Jak protikladně proti tomuto pojetí vystupuje program dalšího boje za mír a mezinárodní spolupráci, za svobodu a nezávislost národů, obsažený ve Zprávě ústředního výboru KSSS na XXV. sjezdu KSSS. L. I. Brežněv na tomto sjezdu zdůraznil, že boj za zastavení horečného zbrojení, za odzbrojení „vyvstává naléhavě

věji než kdykoli předtím. Lidstvo pocítlo únavu ze života na hromadách zbraní, avšak horečné zbrojení podněcované agresivními kruhy imperialismu narůstá." (Zpráva ústředního výboru KSSS a další úkoly strany ve vnitřní a zahraniční politice, Rudé právo, 25. 2. 1976, s. 3.)

Mezi politickým a vojenským uvolněním vztahů mezi národy existuje dialektická souvislost a vzájemné působení. Můžeme je vyjádřit takto. Bez politického uvolnění by nebyl možný radikálnější přístup k řešení úkolů snížení a zastavení horečného zbrojení. Na druhé straně mezinárodně politické uvolnění automaticky nevede a nemůže vést k vojenskému uvolňování, ale vytváří pro ně pouze příznivé podmínky — možnosti. Politické uvolňování může být dostatečně pevné za předpokladu, že bude doprovázeno konkrétními vojenskými opatřeními, která snižují možnost vojenské konfrontace dvou soustav.

Zmírňování politického napětí a pokračování závodů ve zbrojení vyjadřuje protikladné, vnitřně neslučitelné dilema vývoje. „Politické uvolnění," zdůraznil soudruh L. I. Brežněv na XXV. sjezdu KSSS, „je třeba doplnit uvolněním vojenským... Země NATO se stále ještě nechtějí zřítí pokusů využít jednání k tomu, aby si zajistily jednostrannou vojenskou převahu. Západ z jakéhosi důvodu chce a dokonce požaduje od socialistických zemí ústupky na úkor jejich vlastní bezpečnosti." (Tamtéž, s. 3.)

Proces realizace mírových snah v Evropě je vnitřně rozporný. Nesmíme si ani po Helsinské konferenci dělat iluze o soudobém kapitalismu, o tom, že imperialismus se již definitivně vzdal pokusů o rozpoutání války proti socialistické soustavě, nebo že ji již vyvolat nemůže. Přes pozitivní procesy politického uvolnění vztahů v Evropě, které také odhalily nové možnosti upevnění světového míru, je i nadále potřebný úporný boj proti militaristickým kruhům Západu, které brání realizaci mírového soužití.

V čele boje za mír, za mírové soužití států s různým společenským zřízením, za odstranění sociálního násilí a válek ze života společnosti stojí socialistické země. Dosáhly ve spolupráci s pokrokovými silami celého světa nejednoho vítězství. Závěrečný akt Helsinské konference je toho dokladem. Tento boj však neskončil. Úsilí mírových sil směřuje v současné době k dosažení toho, aby se mírové soužití států s různým společenským zřízením stalo nezvratným, aby bylo doplněno uvolněním vojenským, aby byly zastaveny závody ve zbrojení a materiální a vědeckotechnické přípravy na válku.

Nezastupitelnou součástí boje za světový mír je na jedné straně boj proti filosofii politického násilí, na druhé šíření pravdy o humánní podstatě socialismu, politiky socialistických států a marxisticko-leninské ideologie.

PŘECHOD VODNÍHO TOKU PŘI PRONÁSLEDOVÁNÍ NEPŘÍTELE

Pronásledování je druh bojové činnosti, který realizujeme v průběhu útočné operace, s cílem obklíčit a zničit nebo zajmout **odcházející** vojska nepřítele.

Vzhledem k tvářnosti Západoevropského válčiště bude pronásledování nejdnou spojeno s přechodem vodního toku.

Charakter takové činnosti měla v době VVV např. operace Středního, Voroněžského i dalších frontů při osvobození levobřežní Ukrajiny a vytváření strategického předmostí na pravém břehu řeky Dněpru v druhé polovině roku 1943 (Viz Dějiny VVV, díl 3, kap. VI.). Zkráceně cituji: „... útok Středního frontu se dále prudce rozvíjel. Dne 21. září večer **pronikly předsunuté jednotky** levého křídla frontu severně ústí Pripeti k Dněpru... Vojska postupovala denně o 25—30 km. 3. gardová tanková armáda a 1. gardový jezdecký sbor v noci z 20. září zahájily útok ve všeobecném směru na Perejaslav. Tankisté, **pronásledující nepřítele** v pásnu širokém až 70 km, překonali za dva a půl dne vzdálenost téměř 200 km a jako první z vojsk svého frontu dosáhli 21. září večer Dněpr. Sovětská vojska pronikla k Dněpru **na široké frontě a z chodu** jej začala překračovat současně na mnoha úsecích, ... čímž rozptylovala pozornost a úsilí nepřítele... Severně od Kyjeva, na úseku Mněvo — ústí řeky Pripet, jako první překročila Dněpr vojska 13. armády (SF) ... Večer se sovětské jednotky pevně uchytily na předmostí a pravém břehu, příštího dne postoupily 35 km na západ od Dněpru... Vojskům 13. armády **poskytli aktivní pomoc ukrajinští partyzáni**. Partyzáni černígovského svazku M. M. Kocjubinského **obsadili a vybudovali šest přeprav přes Dněpr** v pásnu útoku

13 A Za složité situace probíhal násilný přechod Dněpru v pásmu útoku Voroněžského frontu. Sovětská vojska se při pronásledování nepřítele roztáhla do velké hloubky, dělostřelectvo pro nedostatek pohonných hmot zůstalo pozadu, nebyly žádné těžké přepravní prostředky Proniknutí sovětských vojsk k Dněpru na široké frontě a násilný přechod řeky z chodu od základu změnilo operační situaci na Ukrajině Po překročení Dněpru vyvstal před sovětskými vojsky úkol zlikvidovat zbývající nepřátelská opevnění na předmostích na levém břehu Dněpru, rozšířit vytvořená předmostí a přeměnit je v předmostí strategického významu, z nichž by bylo možné zahájit mohutný útok a osvobodit i pravobřežní Ukrajinu....“

Při pronásledování ustupujícího nepřítele bude mít armádní útočná operace oboustranný, vysoce manévrový ráz. Půjde o nesouvislou frontu, vzájemné promíchání jednotek, náhlou a nepředvídanou změnu situace, usilovně a různými způsoby vedenou bojovou činností ve dne i v noci, bez ohledu na povětrnostní situaci, v zatarasených a zamořených prostorech.

Pronásledování spojené s přechodem vodního toku musí probíhat nepřetržitě, rychle, s maximální intenzitou bojové činnosti. Velitel armády a jeho štáb je povinen do příchodu vojsk k řece znemožnit pronásledovaným vojskům zaujmout obranu na řece a přisunout další zálohy. Proto hlavním úkolem prvosledových divizí bude využít jaderné údery letectva, raketového vojska, palby dělostřelectva, vyslat předsunuté odřady (předvoje), vysadit taktické vzdušné výsadky (dále TVV) a tím zabránit nepříteli organizovat obranu vodní překážky. Dále pak co nejrychleji překonat řeku s využitím nezničených přechodů, ničit odpory na protějším břehu a přicházející zálohy z hloubky. Teuto intenzivní činností umožnit přepravu a zasazení druhých sledů k zničení nepřítele. K tomu bude zaměřena hlavní činnost i ostatních prvků operační sestavy armády.

Pravděpodobný denní úkol prvosledové divize za těchto podmínek může být 40—60 km. Můžeme předpokládat, že každých 24—48 hodin boje bude překračovat vodní tok na Západoevropském válečném území.

Vodní překážka má jak pro pronásledovatele, tak ustupující vojska značný význam. V boji bude docházet k určitým zvláštnostem, které musíme respektovat při řízení operace.

Nepřítel se bude snažit zdržet vojska pronásledovatele maximální dobu **na přístupech** k řece a způsobit mu co největší ztráty, vodní tok co nejrychleji a nejorganizovaněji přejít pomocí všech druhů přeprav, především stálých a vybudovaných mostů, brodů, ale i vrtulníků. V dalším vodní tok využít jako důležité přírodní překážky k obraně s cílem získat čas pro soustředění nových sil a prostředků a ženijními opatřeními i použitím jaderných zbraní ztížit popř. znemožnit pronásledujícím vojskům jej překonat. Soustřeďovat síly a prostředky, zvláště druhé sledy a dělostřelectvo, již ve vzdálenosti 30—50 km na směry, které vedou především na mostová přepraviště.

Z hlediska vlastních vojsk půjde o nesouvislou frontu. Na řadě míst budou jednotky, zvláště při souběžném pronásledování, samostatně překonávat řeku, zatím co jiné při čelním pronásledování mohou být ve vzdálenosti 15 i více km od řeky. Přitom některá ohniska odporu nepřítele izolují nebo vůbec obcházejí a hlavním druhem bojové činnosti bude útok z chodu na spěšně zaujatou obranu, nebo střetný boj.

Prvosledové svazky při souběžném pronásledování povedou bojovou činnost především na samostatných směrech v pochodových a předbojových sestavách, budou útočit do boku a týlu nepřítele. Musí mít vyšší tempo postupu, než jednotky odcházejících vojsk nepřítele. Do prvního sledu je účelné zasadit především motostřelecké divize, vyzbrojené plovoucími OT a zesílené tanky. Zvětšíme vzdálenosti mezi prvními a druhými sledy, zálohami a týly, narostou i délky pochodových proudů. Přitom při bezprostředním přechodu řeky mohou být tendence opačné. Budeme se snažit přesunovat je zásadně po mostě a nebo po přívozových a brodových přepravištích podle vybavenosti bojovou technikou.

Druhé sledy a jednotky, vyzbrojené pásovou technikou, bude účelné k zabezpečení rychlého postupu přesunovat mimo frekventované komunikace terénem.

Budeme mnohem pečlivěji (i zvláštními jednotkami) chránit týly pluků, divizí i armády, i prostory bojového rozmístění raketového vojska a dělostřelectva.

Podpůrné dělostřelectvo, ženijní jednotky i jednotky určené k boji s tanky a prostředky PVO budou postupovat především s předvoji a proto je včas zařadíme do bojových sestav prvosledových divizí.

Překonání vodní překážky nesmí snížit tempo útočné operace a **zabránit v pronásledování odcházejícího nepřítele**. Proto jakoukoliv vodní překážku, nezávisle na její charakteristice i na druhu na ní organizované obrany, vzhledem k vybavenosti vojsk bojovou technikou a ženijními prostředky překonáváme z chodu, na široké frontě a v rychlém tempu. Tomu musí odpovídat časové a prostorové uspořádání operační sestavy armády s cílem **zabezpečit samostatnost a iniciativu** jednotlivých stupňů velení.

Ženijní prostředky armády jsou dnes schopny kromě jiného zabezpečit potřebná přepraviště.

Druh a počet přepravišť bude záviset na celé řadě okolností, za nichž při pronásledování nepřítele probíhá násilný přechod vodního toku. Bude to:

- celková činnost nepřátelských vojsk a ráz nepřátelské obrany,
- charakter vodní překážky, přístupy k ní a výstupy,
- druh a počet přepravních prostředků, jimiž jsou vojska vybavena i počty ženijních sil a prostředků, vyčleněných k zabezpečení přepravy.

Při pronásledování bude vždy v první řadě cílem **získat a udržet přechody**, používané vojsky nepřítele. Teprve pokud se nepodaří realizovat záměr, budeme postupně budovat vlastní.

Bude snaha pro prvosledové jednotky počet přepravišť zvyšovat, zvláště plavidlových a brodových. Velmi vážným opatřením bude i výstavba přepravišť, především mostových.

Přechod vodního toku při pronásledování bude mít tyto etapy:

- a) **boj o přístupy k řece**
 - b) **boj o přechod vodní překážky**, především zabezpečení přechodu hlavních sil prvosledových divizí, druhého sledu armády a armádních záloh
 - c) **pokračování v pronásledování na protilehlém břehu a zničení nepřítele**.
- Plnění těchto úkolů řešíme souběžně, vždy ve prospěch svazku, který má největší úspěch a nebo působí na směru hlavního úderu armády.

Boj o přístupy k řece reálně začíná ve vzdálenosti 40–60 km od vodního toku, v době, kdy velitel armády v rámci denního rozhodovacího cyklu upřesňuje úkoly na příští den boje. Protože prvosledové divize, zvláště tankové, budou za daných podmínek dostávat bojové úkoly informativně i na další den, může k tomu dojít a v daném případě to bude dosti časté již dva dny před příchodem k řece, popř. i ve větší vzdálenosti. Obojí závisí na celkové charakteristice operace, činnosti nepřítele, operační sestavě armády, tempu operace i hloubce bojových úkolů prvosledových divízi.

Čelní i souběžné pronásledování probíhá současně a jedno ovlivňuje druhé. Přesto v této etapě budou plnit rozhodující úlohu jednotky, které se zúčastní pronásledování. U nich je totiž předpoklad získávání přístupů k řece i dosažení vodního toku co nejdříve, zvláště údery do boku a týlu odcházejících vojsk s využitím úspěchů předsunutých odřadů a TVV.

Úkolem těchto jednotek bude uplatněním širokého manévru rychle, na samostatných směrech pronikat mezerami v operační sestavě nepřítele, získat komunikace a vhodné směry na přístupech k řece, znemožnit vojskům nepřítele zaujímat obranu na přístupech k řece a přechod do pochodových sestav, ničit prostředky jaderného napadení a dělostřelectvo, rozdělovat bojovou sestavu nepřítele a silná ohniska odporu obcházet nebo izolovat.

Tím zvýšit tempo postupu jednotek, které pronásledují čelně. Zasadit předsunuté odřady divízi (nebo předvoje) a použít taktické vzdušné výsadky.

Bude třeba ničit prostředky jaderného napadení, poutat především tanková uskupení, ničit je po částech, zabránit nepříteli vyvést síly k využití obranných vlastností řeky a znemožnit mu její překročení a zaujetí obrany na protilehlém břehu.

Rozhodující význam při vedení obou způsobů bojové činnosti bude mít ničení záloh a druhých sledů, boj s nízkoletými letouny, zvláště bojovými vrtulníky, protitankovými prostředky a překonávání zatarasených a zamořených prostorů.

Bude charakteristické, že prvosledové divize budou vysílat až dva předsunuté odřady (PO), složené především z motostřeleckých pluků, vyzbrojených plovoucími OT. Dobyť mostu nebo jiné přepravy nepřítele bude mít při pronásledování mnohdy rozhodující význam pro úspěch násilného přechodu řeky. Je výhodné upustit od klasického čelního boje o přechody na řece. Formou takového manévru může být i překročení řeky PO na zcela neočekávaném místě a dobytí mostu z protilehlého břehu nebo oboustrannou bojovou činností.

Použití výsadku patří vždy ke složitým otázkám a proto je nutné poskytovat maximální pomoc štábům divize i věnovat pozornost materiálnímu zabezpečení vyčleněné jednotky. Další pozornosti i praktických opatření si vyžádá zabezpečení činnosti TVV prostředky PVO, letectvem i prostředky raketového vojska a dělostřelectva. Důležitým opatřením při organizaci i použití TVV je časový rozpočet, který vytváří předpoklady pro úspěšnou bojovou činnost v součinnosti s PO nebo prvosledovými divizemi, zvláště pak stanovení doby pohotovosti ve vykávacím prostoru.

Přitom můžeme brát v úvahu:

- a) dobu, po kterou bude TVV aktivně bojovat na řece. Předpokládejme, že to bude např. u zesíleného mspr 3 hodiny;
- b) tempo postupu PO (nebo hlavních sil prvosledových divízi).

Uvedu možnou časovou kalkulaci:

— nasednutí do vrtulníků	40' (maximální čas)
— přelet (70—120 km)	30'
— vysazení výsadku	20'
— předpokládaná samostatná činnost na řece — 3 hodiny	180'
celkem	270'

Určíme-li čas dosažení řeky PO divize na 14.00, TVV můžeme vysadit v 11.00 hodin a dobu pohotovosti ve vyčkávacím prostoru s příslušnou časovou rezervou 30' určit na 09.00 hodin.

Nikdy nebude dostatek sil a prostředků k zabezpečení činnosti TVV. Proto je účelné je používat jen tam, kde jsou předpoklady k úspěchu a především na směrech zasazení PO prvosledových divizí.

Činnost štábu armády v tomto období bude spočívat ve využití získaných i vytvořených přechodů hlavními silami prvosledových divizí a dalšími prvky operační sestavy armády, v zabezpečení prostředky PVO, letectvem i palbou raketového vojska a dělostřelectva a zvláště pak v manévru ženijními přepravními prostředky na řece.

Především bude charakteristické, že prvosledové jednotky nebudou přicházet k řece a uskutečňovat její násilný přechod současně. Bude se tak dít postupně, přičemž jako první po PO (předvojích) budou překonávat řeku ty prvky, které pronásledovaly souběžně — jak vyplývá z **obr. 1**.

Regulaci, která je rozhodující pro organizovaný přechod vodního toku, budeme zřizovat také nejdříve v pásmech těchto pluků (divizí).

Motostřelecké prapory prvních sledů pluků, vyzbrojených plovoucími OT, mohou překonávat řeku po přechodech, získaných PO v součinnosti s TVV. Zpravidla však překračují řeku v rozvinuté sestavě pod ochranou čelních pochodových záští nebo předvojů, paleb dělostřelectva a přidělené tankové roty. V případě, že výjezdy z řeky budou bez ženijních úprav obtížné a břeh bude bezprostředně bránit nepřítel, OT se ukryjí ve vhodných prostorech v protilehlém břehu, motostřelecké jednotky mohou sesednout, rozvinout se a likvidovat nepřátelské odpory. Současně speciální ženijní jednotky, které se přepravují v prvním sledu, rychle upraví výjezdy. První sledy neprocházejí kontrolním propouštěcím místem (KPM), to určujeme později a regulace jejich pohybu k řece je stejná, jako v průběhu normální bojové činnosti. Prapory druhých sledů pluků na OT, popř. další jednotky druhů vojsk na plovoucích OT, postupují v průběhu útočného boje po plukovní cestě v proudech. Jejich přístup k přepravištím musíme již přísně regulovat a proto také procházejí KPM. Bude-li přeprava prvních sledů a jejich bojová činnost na nepřátelském břehu úspěšná, druhé sledy mohou přeplovat řeku v jednom praporním proudu, jak přicházejí k řece, popř. v rotních proudech. Pokud bude nutné bezprostředně za řekou použít druhé sledy pluků, mohou jednotlivé druho-sledové prapory využít pro přepravu v rozvinuté sestavě přepraviště prvosledových praporů.

Tankové jednotky, které postupují v sestavě motostřeleckých jednotek, po příchodu k řece zabezpečují přímou palbou jejich přesun v součinnosti s dělo-

střelectvem a po technické úpravě postupně přecházejí řeku podle možností buď na brodových, nebo podvodních přepravištích, popř. přímo po mostě. O to budeme v daném případě především usilovat.

V době přechodu řeky je situace nejsložitější. **Hlavní úkol v tomto rozhodujícím období bude nejen řídit přechod přes řeku, ale i ničit protivníka na protilehlém břehu.**

Jednotky, které zabezpečují při pronásledování přechod vodního toku hlavními silami (např. ČPZ, jednotky raketového vojska a dělostřelectva, PVO, zálohy i velitelská stanoviště) a jsou blíže k řece než je KPM nebo výchozí čára k přepravě, zahajují přechod řeky z těchto prostorů bojové činnosti s využitím zachovaných přeprav.

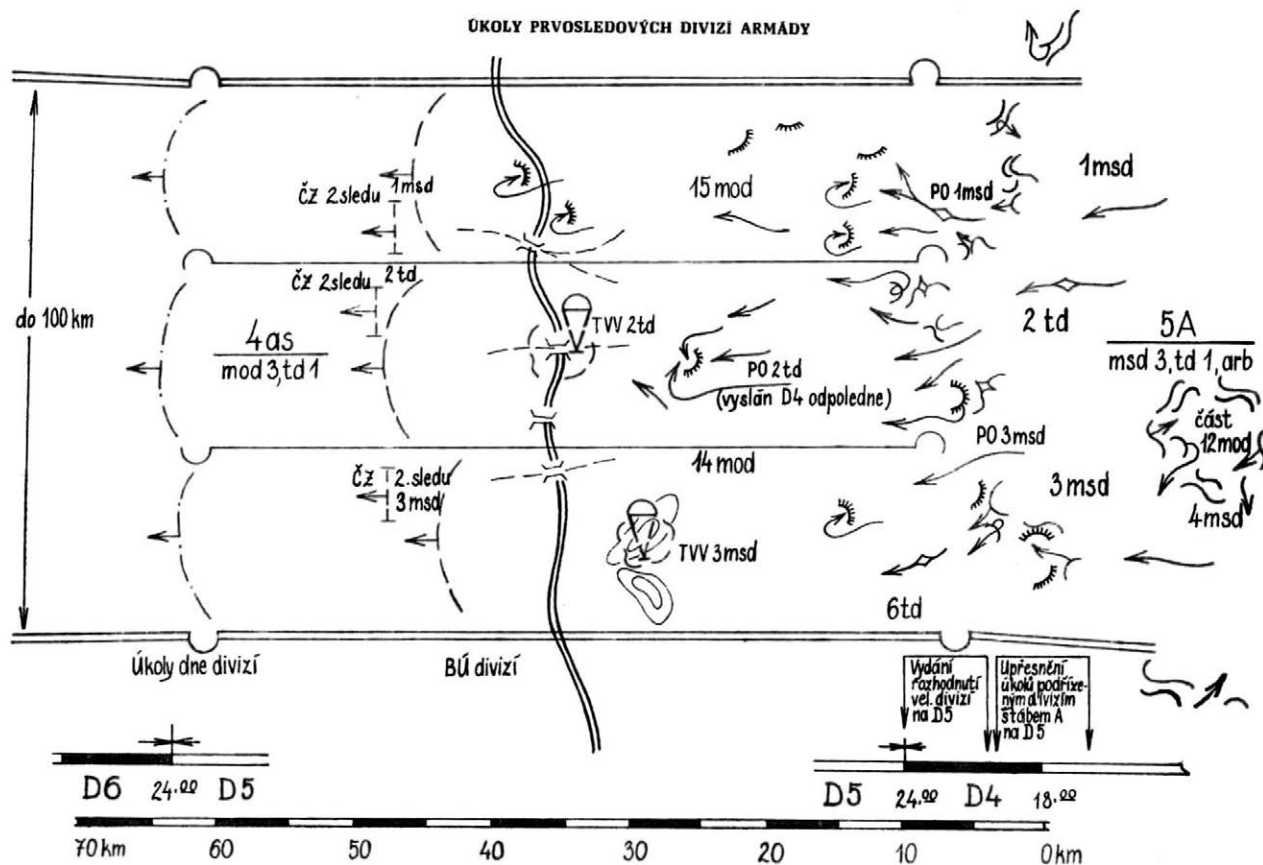
Ani po překročení řeky nesmí dojít ke změně charakteru bojové činnosti. **Na protilehlém břehu musí pokračovat pronásledování se stejnou intenzitou** s cílem ve stanoveném čase a prostoru rozdělit a s využitím paleb ovr a arb, letectva a dělostřelectva dokončit zničení vojsk nepřítele.

Tuto aktivní činnost budeme především (viz **obr. 1**) rozvíjet buď zasazením nových PO, nebo druhých sledů divizí. K zasazení druhého sledu armády může dojít až v další den operace. V našem případě nejdříve ráno D6. Z logického důvodu na řece nebudou podmínky pro přechod druhosledové divize a vzniklo by velké hromadění sil a prostředků v pochodových proudech. Zasazování druhých sledů armády ve vzdálenosti bližší než 15–20 km před vodním tokem a nebo po jeho překročení téměř znemožňují plynulou organizovanost přepravy. V našem případě např. td, která útočí na směr hlavního úderu byla zasazena ráno D4, tj. ve vzdálenosti cca 60 km před řekou. Po splnění bližších úkolů prvosledových svazků půjde však v každém případě o zcela nové uspořádání jejich bojových sestav i o nové rozmístění armádních prostředků.

Velení jednotkám při pronásledování s přechodem vodního toku zasluhuje zvláštní pozornost. To se týká jak přípravy, tak i realizace samotného rozhodnutí. Především způsob přechodu do pronásledování nemá být výsledkem náhody, ale hluboké analýzy situace vojsk nepřítele a předvídatost velitele. Zvláštní pozornost věnujeme operační sestavě armády, která musí vytvářet podmínky pro použití aktivních prvků v operaci, tj. vzdušných výsadek a PO. Při zahájení pronásledování zasadíme do prvního sledu tankové divize, ale při přechodu vodního toku naopak motostřelecké divize vyzbrojené plovoucími OT. Operační sestavu uspořádáme tak, abychom ji před příchodem k řece v zásadě neměnili. Proto prvosledovým divizím stanovíme i hlubší úkoly, než obvykle. Na základě rozhodnutí velitele armády i divizí musíme rozdělit především posilové, hlavně ženijní prostředky a důsledně promyslet jejich manévry. Vytvořit podmínky k samostatné činnosti prvosledových divizí, vyvarovat se složitých manévru a zálohy armádních prostředků rozmístit na směry jejich předpokládaného zasazení. Zvlášť účelně zplánujeme použití arb i přiděleného úsilí letectva i opatření, která mají zabránit, aby nepřítel poškodil přepravy, nebo jiná vodní díla na řece.

Úkoly, které vyplývají z plánu operace, stále sledujeme a podle potřeby upřesňujeme. Nemůžeme připustit přílišnou **centralizaci** při pronásledování. Současné vybavení armády tanky, které jsou schopné po krátké přípravě jízdy pod vodou, možnosti OT i organických přepravních prostředků umožňují dnes nebývalou samostatnost a operativnost. Problémem je pouze kolová

OKOLY PRVOSLEDOVÝCH DIVIZÍ ARMÁDY

Obr. 1

technika. Víme, že pluk i divize mohou plánovat násilný přechod z chodu i samostatně, ovšem s ohledem na šířku vodní překážky i na možnosti vlastních ženijních prostředků. Přitom štáb armády zplánuje přepravu na armádních a upřesní dobu a místo přepravy na divizních přepravištích. Přepravu podřízených svazků (útvárů) řeší jen rámcově. Grafikon přepravy pořizuje podle kapacity přepravních prostředků buď jen štáb divize, a nebo štáb armády. Přitom je třeba dodržet zásadu, že je-li plánovacím místem štáb divize, štáb armády musí zpřesnit, na kterých přepravištích a kdy se přepravují armádní prostředky v sestavě prvosledových divizí a určit, která přepraviště ponechat pro přepravu dalších armádních prostředků, druhých sledů, týlu apod.

Některé odborné časopisy uvádějí, že velitel armády upřesňuje své rozhodnutí v době, kdy jsou prvosledové jednotky ve vzdálenosti 40—60 km od řeky. Určité vodítko to je, vzdálenosti jsou odvozeny od bojových úkolů svazků v operační hloubce obrany nepřítele i od hloubky prvních a druhých sledů operační sestavy armády. Z toho vyplývají prostorové i časové možnosti k manévru druhými sledy za daných podmínek. Za tohoto předpokladu bude plánování přechodu vodního toku při pronásledování vojsk nepřítele náplní práce štábu divize každý druhý den. Nebude výjimka, že to bude denním úkolem. Velitel armády i divize přijímá rozhodnutí pro přechod vodního toku komplexně, tj. v rámci řešení celkové operační (bojové) situace a v cyklu rozhodovacího procesu (viz **obr. 1**). Přitom u velitele armády půjde jen o upřesnění předchozího rozhodnutí pro operaci, u velitele divize pak o rozhodnutí na příští den. Prvosledové divizi stanovíme úkol na příslušný den a v souvislosti s tím i konkrétní úkol pro překonání vodního toku.

Pro názornost cituji: „2. msd s... pokračovat v pronásledování na směru ... zničit ... a dosažením čáry ... do ... splnit BÚ 2. msd. Dále vést úder na směru ... z chodu v součinnosti s TVV a PO 2. msd překročit řeku ... v pásmu ... dokončit zničení ... a dosažením čáry ... do ... splnit ÚD 2. msd. V dalším být připravena plnit úkol na směru ... Hranice: vpravo ... vlevo ... VS ... atd.“ Další podrobnosti jsou obsahem příslušných plánů druhů vojsk a odborných nařízení. Velitel divize rozděluje pásmo divize na pásma pluků a určuje v nich osy přesunu, výchozí čáru pro druhé sledy a zálohy i další regulační čáry podle předpisu Vševojsk-1-1, čl. 286. Přitom prvosledovým plukům stanoví úkoly do splnění bližšího úkolu divize, tj. BÚ a NÚ pluků. Po jejich dosažení upřesní nové úkoly k splnění úkolu dne divize. Jak velitel armády, tak i velitel divize v průběhu dne dodatečně konkretizuje stanovené úkoly podle vývoje situace a příchodu vojsk k řece.

Organizace velení za pronásledování je daleko složitější. Např. u mčto-střeleckého pluku (tp) je výhodné vzhledem k pohyblivosti velitelského stanoviště a z důvodů zabezpečení nepřetržitěho velení rozdělit velitelské stanoviště na dvě části a to na tzv. část velící a zbytek (týlovou část). Tato část se může přesunovat ve vzdálenosti 5—7 km po stejné nebo vedlejší ose. V první části může být velitel s důstojníkem štábu, ZN, velitel dělostřeleckého oddílu, CHN a ŽN.

V rámci štábu divize na hlavním směru pronásledování může postupovat velitelské stanoviště divize a na druhém směru PVS. Přitom PVS může tvořit jeden celek, VS divize, může se dělit na dvě části (podobně jako u pluku), které by postupovaly ve vzdálenosti 20—30 km (podle situace).

Další charakteristickou zvláštností je, že rozmístění velitelských stanovišť při násilném přechodu vodního toku z chodu při pronásledování nepřítele je blíže k prvosledovým jednotkám. Mohou být na těchto vzdálenostech od řeky:

- VS pluků prvních sledů a PVS divize do 1—2 km
- TVS pluků prvních sledů do 8 km
- VS divize a tedy i PVS armády do 4—5 km
- TVS divize do 16 km.

Velitelé pluků prvního sledu i velitel divize se přepravují na druhý břeh ihned za prvním sledem a VS divize spolu s PVS armády za hlavními silami divize.

Při pronásledování položíme **důraz na zabezpečení bojové činnosti zvláště pak na průzkum, ženijní zabezpečení, radioelektronický boj a maskování.**

Význam bude mít komplexní a nepřetržitý **průzkum**, který bude mít za úkol zjistit obranu nepřítele na přístupech i na samotné řece, směr odchodu hlavních sil divizí nepřítele, místa budování přeprav na vodní překážce, připravená opatření ke zničení přeprav, rozmístění taktických i operačně taktických prostředků a jejich manévr, místa velení apod.

Hlavní náplní **ženijních opatření** bude především odtarasování, zatarasování, ženijní průzkum a speciální práce na řece. Většinu úkolů plní ve spolupráci s ostatními druhy vojsk.

Úkolem **radioelektronického boje** bude zabezpečit neselehávající spojení, nepřetržitě velení a znemožnit nepříteli rušit naše radioelektronické prostředky.

Účelem **maskování** bude dezinformovat nepřítele, znemožnit nepřátelským prostředkům zjistit důležité prvky naší operační sestavy, především rozmístění raketového vojska, míst velení a druhých sledů. Jedním z důležitých opatření bude i výstavba a činnost na klamných pracovištích, zvláště mostových.

V závěru chci se alespoň částečně zmínit o **organizaci součinnosti.**

Jejím prostřednictvím budeme na každém velitelském stupni s jinou náplní, cílem i metodikou sladovat co do místa a času opatření, která realizují rozhodnutí velitele. Již jsem zdůraznil, že pronásledování s přechodem vodního toku bude mít velice dynamický charakter bojové činnosti. Tomu musí odpovídat i součinnost, kterou je třeba v průběhu operace neustále obnovovat podle vývoje situace, zvláště mezi prostředky nadřízeného velitele, sousedy a rozhodujícími prvky operační sestavy. K tomu mají též vytvářet podmínky především velitele a štáby (zpracovat plány součinnosti, vyměnit styčné důstojníky s příslušným materiálním vybavením, organizovat součinnostní spojení apod.).

Při přípravě i při vedení operace tohoto charakteru bude organizace součinnosti zaměřena zvláště na sladění činnosti v období boje o přístupy k řece a o přechody na vodní překážce. V dalším bude postihovat činnost při pronásledování a rozšíření úspěchu na protilehlém břehu. Rozhodující vždy bude **opatření k využití účinků jaderných zbraní.**

V součinnosti budeme věnovat pozornost:

a) V období boje o přístupy k řece

— uspořádání a úkolům jednotlivých prvků operační sestavy armády (prvosledových a druhosledových divizí, arb, prostředků PVO, záloh, druhů vojsk, míst velení, využití přiděleného úsilí letectva),

- opatření k zasazení PO a použití TVV prvosledových divizí,
- zařazení posilových prostředků,
- manévru ženijními prostředky,
- zabezpečení bojové činnosti apod.

b) V období boje o přechody na vodní překážce

— upřesnění úkolů jednotlivým prvkům operační sestavy armády,

— opatření k vzájemnému setkání PO, TVV a hlavních sil prvosledových divizí a využití získaných přechodů těmito jednotkami,

- výstavbě a údržbě přeprav na řece,
- přechodu řeky hlavními silami armády,
- manévru ženijními prostředky,
- opatření PVO.

c) V období rozšiřování úspěchu na protilehlém břehu a zabezpečení pronásledování

- upřesnění úkolů jednotlivým prvkům operační sestavy,
- opatření k zabezpečení pronásledování a k dokončení zničení nepřítele.

OBNOVA VELENÍ ZA VYŘAZENÉ VS ARMÁDY

Hlavní opatření k zabezpečení nepřetržitosti velení vojskům

Proces velení vojskům i rozvoj jeho teorie prochází v současné době kvalitativními změnami, které jsou vyvolány nejen rozvojem bojové techniky, ale i rozvojem vojenství vůbec jako odraz vlivu vědeckotechnické revoluce na pohyb společnosti.

Velení vojskům musí svými prostředky, způsoby i formami odpovídat novým charakteristickým rysům soudobé bojové činnosti. Jsou-li charakteristickými rysy a znaky soudobé bojové činnosti

- rychlost,
- pohyblivost,
- manévrovost,
- vzájemné prolínání jednotlivých období operace (boje),
- nutnost přenášení úsilí z jednoho směru na další a pod., pak i metody a prostředky velení vojskům musí být v souladu s touto dynamickou činností a ve všech situacích odpovídat požadavkům na zabezpečení jeho spolehlivosti a nepřetržitosti.

Nepřetržitost velení vojskům dosahujeme především:

- trvalou informací o situaci, včasným jejím vyhodnocováním, přijetím a předáním úkolů, které odpovídají této situaci;
- udržováním pevného systému velitelských stanovišť na všech stupních, jejich vzájemného telekomunikačního propojení a včasným manévrem jimi v souladu s charakterem činnosti vojsk;
- stupněm odolnosti systému velení, hlavně pak odolností míst prostředků velení.

Místa velení jsou podle názorů NATO vzhledem ke své důležitosti jedním z hlavních cílů pro použití raketových jaderných zbraní. Jejich zničením dochází k vážnému narušení operační odolnosti vojsk a může ve svých důsledcích vést i k vážnému ohrožení cílů operace.

Pravděpodobnost vyřazení velitelského stanoviště vševojskové armády v útočné operaci při oboustranném použití ZHN je dána především možnostmi průzkumu k jeho zjištění, důležitostí tohoto objektu jako cíle pro úder ZHN a taktéž značnou zranitelností vůči nim.

Je proto nezbytným požadavkem, aby místa velení, zvláště na operačním stupni, byla maximálně odolná proti účinkům prostředků hromadného ničení a aby umožňovala nerušenou práci orgánům velení i v situacích radioaktivního a chemického zamoření.

Možnosti obnovy velení za vyřazený štáb (VS) vševojskové armády

I při dodržení všech efektivních opatření k zachování životnosti míst velení budeme na všech stupních velení předvídat jejich obnovu po jaderných úderech nepřítele. Čím rychleji činnost míst velení obnovíme, tím větší bude záruka, že úsilí vojsk daného stupně bude usměrněno na splnění stanoveného cíle.

Objem, obsah a pořadí úkolů při obnově velení bude záviset na rozsahu vyřazení osob, materiálních a technických prostředků daného velitelského stanoviště a na situaci vzniklé na daném úseku fronty.

Proto má důležitý význam rychlé získání údajů o stavu místa velení, v jehož blízkosti nebo na něj dopadl nepřátelský úder.

Obnovu vyřazeného velitelského stanoviště vševojskové armády můžeme řešit několika způsoby.

První způsob počítá s přenesením velení na další místo velení — týlové velitelské stanoviště nebo předsunuté velitelské stanoviště.

Které z uvedených míst velení bude plnit dočasně úlohu velitelského stanoviště, rozhodne velitel frontu po analýze potřebných podkladů pro toto řešení.

Budou to především:

- rozsah zničení nebo narušení velitelského stanoviště armády a možnosti použití zbytku sil a prostředků k organizaci, VS na bázi TVS nebo PVS;

- možnosti doplnění tohoto místa velení příslušníky štábu frontu a prostředky spojení;

- situace vojsk na daném úseku fronty a předpokládaný vývoj;

- časové období, ve kterém bylo VS armády vyřazeno. Jiná situace bude po vydání rozhodnutí velitele armády na další den, kdy vojska znají a plní úkoly v souladu se zámyslem velitele armády a odlišná bude v době, kdy štáb armády připravoval na základě analýzy situace podklady pro rozhodnutí velitele.

V každém případě však řešení obnovit velení za vyřazený štáb (VS) armády přenesením úkolu na TVS nebo PVS bude aktem dočasným. Výhoda spočívá především v tom, že TVS má rozvinutý systém spojení v rámci armády, dále, že toto místo velení má organizováno všestranné zabezpečení.

Druhý způsob počítá, že funkci VS armády převezme velitelské stanoviště frontu. I toto řešení je dočasné. Výhodu skýtá v tom, že rozvinutý systém

spojení umožňuje velení svazkům vševojskové armády v to, ovšem přes FVS nebo TVS armády. Dále v tom, že může bezprostředně upřesňovat úkoly vojskům armády v souladu s vydanými úkoly armádě.

Značnou nevýhodou je vzdálenost tohoto místa velení od vojsk armády, a také značné zatížení štábu frontu velením svazkům armády v to.

Třetí způsob počítá, že funkci VS armády dočasně převezme stanoviště svazku (divize). Tento způsob je značně problematický. VS divize plní obsažené odlišné úkoly a není schopné bez posílení potřebným počtem důstojníků různé odbornosti, připravených pro stupeň svaz, nové úkoly odpovědně plnit. Kromě toho je třeba je posílit spojovacími prostředky a prakticky je organizovat nově jako VS armády a zpětně pak utvořit VS divize.

Čtvrtý způsob počítá, že velení převezme záložní štáb armády, který je organizačně i odborně připraven plnit úkoly operačního štábu armády (VS). Tento prvek velení v rámci frontového systému velení může podle teoretických propočtů i praktických poznatků poměrně v krátké době 6—10 hodin plně rozvinout práci jako štáb armády na nově organizovaném VS armády.

Je ovšem třeba, aby štáb frontu k tomu vytvořil nezbytné podmínky. K těmto podmínkám patří především:

- včasné zjištění rozsahu zničení nebo narušení VS armády po jaderném úderu;

- vydání úkolu veliteli záložního štábu k převzetí velení za vyřazený štáb armády (VS) s upřesněním nového prostoru VS a přidělenými spojovacími prostředky ze zálohy frontu;

- seznámení s úkolem armády a dalšími potřebnými informacemi;

- poskytnutí pomoci při reorganizaci velení od operační skupiny frontu.

Je zřejmé, že obnova míst velení nebude vždy probíhat tak, jak byla naplánována. Včasná příprava potřebných opatření však může v mnohém napomoci k úspěšnému splnění těchto úkolů. Zejména, byla-li vytvořena záloha sil a prostředků a rozmístěna stranou od VS, pak bude velmi pravděpodobné, že po nepřátelském úderu na místo velení tato záloha zůstane nezasazená, což umožní okamžitě ji použít pro potřeby velení.

Při velkých ztrátách osob a spojovací techniky bude mít důležitý význam manévr silami a prostředky z ostatních míst velení. V řadě případů bude třeba snížit požadavky, spokojit se s menšími silami a nižším počtem prostředků velení a jimi zabezpečit hlavní úkol místa velení v dané situaci.

V některých případech mohou mít orgány velení jen částečné ztráty od jaderného úderu. Podle rozsahu ztrát můžeme učinit některá organizační opatření a zejména snížit počty důstojníků druhořadých funkcí a doplnit jimi základní funkce, na jejichž stavu a stupni přesvedčnosti závisí zachování velení vojskům.

Metodika a styl práce reorganizovaných míst a orgánů velení budou mít své charakteristické zvláštnosti. V důsledku toho, že obnovená místa velení budou mít zpravidla z počátku nižší počty a bude nutné počítat s určitým stmelěním tohoto pracovního kolektivu, má velký význam co nejširší vzájemná zastupitelnost důstojníků. Nelze počítat ani z psychologického hlediska s tím, že hned od prvního počátku při převzetí velení se budou příslušníci tohoto nově organizovaného štábu cítit na VS „doma“. Je třeba počítat s určitou dobou, než se přizpůsobí nové úloze a prostředí.

I v tomto počátečním období bude napomáhat rychlému obnovení funkce nového místa velení iniciativa podřízených. Po obdržení signálu nebo rozkazu o převzetí velení je proto zapotřebí, aby bez vyčkání na rozkaz sami ihned hlásili:

- stav a situaci svých vojsk;
- průběh plnění bojových úkolů;
- zabezpečení materiálem a prostředky;
- uskupení a charakter činnosti nepřítele;
- své rozhodnutí k zabezpečení plnění stanoveného úkolu.

Taková hlášení umožní novému veliteli a štábu rychleji se vžít do konkrétní situace, analyzovat ji a přijmout odpovídající rozhodnutí.

Závěrem chci zdůraznit, že promyšlená organizace míst velení, přijetí účinných opatření k jejich ochraně a obnově po nepřátelských jaderných úderech jsou rozhodujícími podmínkami zabezpečení nepřetržitého a stálého velení vojskům v jakékoliv situaci.

HODNOCENÍ KVALITY INFORMACÍ O SITUACI

Z hlediska podstaty je velení vojskům nepřetržitým informačním procesem. Vyznačuje se takovými činnostmi orgánů velení jako je získávání nezbytného množství aktuálních informací, zpracování a přijetí rozhodnutí jako formy transformace sdělovacích informací v informace řídící, stanovení a doručení úkolů podřízeným a kontrola jejich plnění. Při realizaci těchto činností vzniká relativně uzavřený informační systém, ve kterém je subjekt velení s objektem spojen přímou a objekt velení se subjektem velení zpětnou vazbou. V informačním systému se realizuje cyklický proces sběru (získávání), zpracování, přenosu a uchování informací.

Pod pojmem informace zpravidla rozumíme odraz v myšlení lidí, těch objektivních a subjektivních příčinně následných vztahů, které existují jak v samém systému velení vojskům, tak v jeho bezprostředním okolí. Taková definice informace je pro vojenskou praxi příliš obecná a obsahově nevymezuje podstatu vojenské informace. Přesná není ani mnohdy užívaná definice: „Vojenská informace zobrazuje jevy objektivní reality, které určují chování ozbrojených sil.“ Proto praxe vyžaduje definovat vojenskou informaci tak, aby byla pro vojenskou praxi vhodnou a postačující. Na základě tohoto požadavku můžeme vojenskou informaci definovat jako: „... sdělení, zprávu, hlášení, nařízení, rozkaz, ... podané jakoukoli formou, které odstraňují u příjemce neurčitost a to zcela nebo částečně a slouží k rozhodnutí velitele.“

Informaci chápeme jako jednotu dvou stránek: kvalitativní a kvantitativní,

příčemž kvalitativní stránku charakterizuje obsah a kvantitativní množství informací. Kvantitativní pohled je zaměřen především na přenos informací, kvalitativní na práci s informacemi v procesu rozhodování. Obě stránky existují v dialektické jednotě: dominující je kvalitativní stránka. Dialektické chápání obou stránek informace zabraňuje podceňování kvalitativní stránky, které se zpravidla projevuje jednostranným chápáním teorie informace a zužováním její aplikace jen na proces informací a dále přístupem k informacím pouze z kybernetického hlediska. Nelze podceňovat ani kvalitativní stránku informace, protože obsah nemůže existovat bez formy a bez spolehlivého přenosu informací nelze rozhodnutí včas předat vykonavatelům a tím zabezpečit jeho realizaci.

V definici vojenské informace uvedený výraz neurčitosti, neuspořádanosti, současně představující míru množství informace, kdy množství informace je dáno množstvím odstraněné neurčitosti, je dán entropií (H):

$$H = - \sum_{i=1}^n p_i \log_2 p_i$$

Vzorec můžeme lapidárně uvést takto: množství informace, které získáme přijetím zprávy, hlášení apod. je tím menší, čím větší byla pravděpodobnost (p_i), že obdržíme právě tuto zprávu z určitého množství možných zpráv (P_i).

Použití vzorce pro entropii k měření množství informace znamená, že množství

informace představuje vlastně rozdíl v informovanosti příjemce před a po obdržení informace, což vyjadřujeme vztahem:

$$I = H - H_1$$

kde H_1 = množství neodstraněné entropie.

Jednotkou množství informace je 1 bit vyjádřený vztahem:

$$1 \text{ bit} = \log_2 2$$

V definici vojenské informace je její druhou podmínkou potřeba k rozhodnutí velitele. K přijetí odůvodněného rozhodnutí k boji a operaci a ke konkrétnímu řízení vojsk v průběhu bojové a operační činnosti je třeba mít informace o situaci, které se zpravidla rozčleňují na tyto prvky:

- informace o nepříteli
- informace o vlastních vojácích
- informace o sousedech
- informace o terénu
- informace o radiační, chemické a biologické situaci
- informace o hydrometeorologických podmínkách
- informace o ročním období, denní či noční době
- informace o ekonomickém stavu prostoru boje (operace)
- informace o sociálně třídním složení obyvatelstva.

Všechny prvky situace jsou na sobě vzájemně závislé. Jejich využití je významně ovlivněno analytickou dovedností a způsobilostí velitele a štábu najít hlavní článek a přijmout nejvhodnější rozhodnutí.

Mít potřebné informace je základním předpokladem nejen pro rozhodnutí velitele, ale také předvídání boje a operace. Předvídání budoucích událostí je velmi obtížné a musí se opírat o stálou znalost konkrétní situace. I když nedostatek informací o situaci neosvobozuje velitele od povinnosti se rozhodnout, bez znalosti situace není možné přijmout odůvodněné rozhodnutí, organizovat a vést boj (operaci) a dosáhnout vítězství nad nepřítelem. Hluboká a všestranná znalost situace je stálou povinností velitele a štábu a je jedním z principů velení vojskům v boji a operaci.

Zvláštností informačních procesů ve velení vojskům je značné množství informací, které musí štáb získávat, uchovávat, zpracovávat a předávat. Získávání informací o situaci se podstatně ztížilo. Počet informací stejně jako počet zdrojů získávání informací se zvýšil a při-

tom se snížil čas na zpracování informací. Jestliže ještě v průběhu druhé světové války měl velitel a štáb pluku 1–1,5 dne na přípravu útočného boje, potom dnes musí útok připravit za několik málo hodin a to zpravidla současně s plněním bojového úkolu. Šířka útočného pásma pluku se v průběhu druhé světové války pohybovala kolem 2 km, hloubka bližšího úkolu byla do 1,5 km a tempo útoku v průměru 2 km/h. Dnes dosahuje šířka až 5 km, hloubka bližšího úkolu za použití zbraní hromadného ničení 12–14 km a tempo může dosahovat průměrně 5 až 6 km/h. Plocha sběru informací na stupni pluku byla za druhé světové války 3 km², dnes může dosahovat až 60 km². Čas na zpracování informací se v tomto případě snížil desetkrát. V této souvislosti můžeme hovořit o informační explozi, která je vyvolána zvětšením plochy získávání informací, zvýšením průměrného množství informací a počtu zdrojů informací. Množství objektů, o kterých je třeba získávat informace, je proti stavu za druhé světové války 2,5krát větší. Frekvence informací vzrostla 7krát, množství informací 2–3krát.

Další zvláštností při zpracovávání získaných informací je velké množství různých propočtů. Operačně taktické propočty jsou nezbytné pro správné posouzení situace, stanovení poměru sil, zjištění bojových sil a prostředků, uplatnění konkrétních druhů zbraní k ničení nepřátelských cílů, pro předvídání možných zámyslů a výsledků boje a operace, pro přijetí optimálního rozhodnutí a pro organizaci všech druhů zabezpečení bojové a operační činnosti vojsk. Při výpočtech musí štáby vycházet z nahodilého (pravděpodobnostního) charakteru procesů boje a operace a uplatňovat takové matematické metody, které berou v úvahu faktory neurčitosti.

Další zvláštností je značně krátký čas, který mají štáby pro sběr informací, krátké lhůty pro jejich zpracování, požadavek rychlého přenosu informací a omezený čas pro nezbytné propočty. Čas hrál důležitou úlohu v boji a operaci, nyní hraje úlohu nejen důležitou, ale rozhodující. V informačních procesech bude mít úspěch ten, kdo bude umět v co nejkratším čase shromáždit nezbytné informace, včas připravit a přijmout rozhodnutí, stanovit úkoly a předat je podřízeným tak, aby měli dostatek času pro přípravu boje a operace.

Další zvláštností je, že vzhledem k rychlému manévru bojových prostředků, vzrůstající pohyblivosti vojsk a náhlým změnám v situaci získané informace rych-

le zastarávají a doba jejich využitelnosti se podstatně zkrátí. Tím vzrůstá význam každé informace. Časové vymezení, ve kterých musí pracovat orgány velení, můžeme vyjádřit vztahem:

$$\frac{\text{objem prací}}{\text{čas vynaložený na práci}}$$

přičemž objem prací prudce vzrostl a tato okolnost vyžaduje podstatně zrychlit průběh informačních procesů za podmínek rostoucích požadavků na jejich nepřetržitost, utajení, aktuálnost a spolehlivost. Suvorovské: „Jedna minuta rozhoduje o úspěchu praporu, jedna hodina o úspěchu operace, jeden den o osudu celé války“ nabylo nyní doslovného významu.

Zvláštností informačních procesů v současných procesech velení vojskům vyžadují zkrátit cyklus velení, především ty funkce, ve kterých práce s informacemi sehrává podstatnou úlohu. Faktor času se stal hlavním kritériem práce s informacemi ve velení vojskům. Čas je omezujícím faktorem pro příjem informací, zpracování informací (přípravy rozhodnutí) a přenosu informací (předání rozhodnutí podřízeným). Suma času pro zpracování informací (t_{zi}) je dána časovým intervalem mezi příjmem informací (t_{pi}) a zahájením boje (operace) či stanovenou pohotovostí k boji a operaci (T):

$$t_{zi} = T - t_{pi}$$

Informační procesy považují velitelé a štáby za nejpracnější. Z analýzy informačních procesů ve velení vojskům je zřejmé, že velitelé a štáby se ve své práci zabývají písemnými informacemi 20–30 % a ústními informacemi 50–70 % času. Velitel vystupuje jako tvůrce informací ve 40 % času a v 60 % času vystupuje jako pasivní činitel. Z času věnovaného na informační procesy:

- naslouchá druhým . . . 30–40 % času
- čte 15–20 % času
- hovoří 20–30 % času
- píše 5–10 % času
- pozoruje (kontroluje lidi (stroje) pracující s informacemi) . . . 5–15 % času

Pokud jde o obecnou intenzitu složek informačního procesu lze je z hlediska stupně velení graficky znázornit — viz obr. 1.

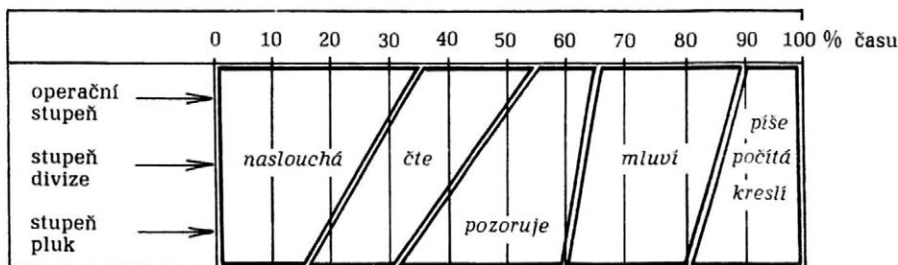
Analýza ukázala, že velitelé a štáby dávají z 50 % přednost písemným informacím a jen 20 % dává přednost ústním informacím.

Analýza získávání informací čtením ukazuje na rozdílný čas přijímání stejného množství informací. Rychlost příjmu informací čtením je rozdílná: při čtení potichu je schopen velitel přijímat 45 znaků za sekundu, kdežto při čtení nahlas pouze 30 znaků za sekundu a při studiu a úpravách dokumentů (korektuře) jen 18 znaků za sekundu.

Zaváděním nových bojových prostředků a změnami ve vedení bojových a operačních činností daný objektivní kvantitativní nárůst informací se bezprostředně dotýká jejich kvalitativní stránky. Měřit kvalitu informace můžeme ejnom za podmiňky stanovení kritérií kvality informace. Takovými kritérii, která podmiňují kvalitu informací o situaci jsou:

- účelnost
- úplnost
- hodnověrnost
- srozumitelnost
- přesnost
- včasnost.

Účelnost informace je základním předpokladem kvality informace a vyplývá z účelu, kterému má sloužit, tj. rozhodnutí velitele. Nejde tedy o získávání jakýchkoli informací, ale informací o situaci, které slouží k rozhodnutí. Zprávy, které neslouží k rozhodování, považujeme za nepotřebné a jejich zpracování za zby-

Obr. 1

tečné zatěžování příslušníků štábů. Informace o situaci nelze získávat bez stanovení konkrétního cíle. Jeho znalost je nutná pro ujasnění podmínek plnění úkolů v dané etapě a pro určení odpovídajících způsobů bojové činnosti. Také všechny informace o situaci nebudou vždy stejně důležité, proto je třeba věnovat pozornost sběru těch informací o situaci, které jsou v daném okamžiku nejpotřebnější. Informace o jaderných zbraních nepříteli a o radiální situaci budou vždy prvotní.

Úplnost informací je důležitá pro vlastní rozhodovací proces. Jestliže informace neposkytuje údaje o reálné činnosti, stavu nebo jevu, které mohou ovlivňovat rozhodnutí, je jejich hodnota nízká.

Úplnost informací ve značné míře závisí na správném formulování požadavku na obsah informace, který musí odpovídat cíli, kterému slouží — rozhodnutí. V praxi se stává, že potřebný rozsah informace se plně ujasní až po předložení hlášení nadřízenému. Tato neujasněnost obsahu informace na jednotlivých stupních velení vede zpravidla k tomu, že jsou vyžadovány mnohdy velmi podrobné informace často jen proto, aby byly po ruce, kdyby je některý nadřízený náhodou potřeboval.

Objem informací o situaci je v současných podmínkách natolik rozsáhlý, že jejich sběr a zpracování je pro velitele a štáb velmi obtížné, pracné a časově náročné. V této situaci vystupuje do popředí povinnost náčelníka štábu stanovit takový rozsah informací o situaci, které jsou pro rozhodnutí velitele postačující. Zkušenému veliteli a štábu stačí méně informací o situaci než nezkušenému, který nedovede jednoznačně stanovit hlavní článek v práci štábu při práci s informacemi o situaci.

Podle úplnosti rozdělujeme informace o situaci na postačující, nedostatečné a zbytečné.

Hodnověrnost informace má spolu s ostatními kritérii značný vliv na kvalitu rozhodnutí. Spočívá v plném souladu informací s činností a pravdivostí reality. Dodržování požadavku hodnověrnosti je nezbytné, aby bylo zabezpečeno pravdivé hodnocení situace a přijato odůvodněné rozhodnutí velitele k boji a operaci, aby bylo efektivně využito všech sil a prostředků.

Zvláštní problém při získávání a předávání informací tvoří „štábní filtr“, který někdy způsobuje, že z informací mizí určité nepřijemné skutečnosti, anebo jsou vhodným způsobem upravovány do „stravitelnější“ formy. Tím však zakrývají objektivní situaci. Zde plně platí slova V. I. Lenina: „Marxismus musí počítat se sku-

tečným životem, s přesnými a pravdivými fakty činnosti.“

Zkušenost dokazuje, že většina informací, které dostává štáb, jsou informace druhotné. Z tohoto faktu vyplývá nutnost prověřovat hodnověrnost informací o situaci důležitých pro rozhodnutí velitele. Prověřování lze organizovat dvojím způsobem. Bud prověřujeme každou informaci, a to jak prvotní — což vede ke ztrátě času — tak i druhotnou, a nebo prověřujeme pouze prvotní informaci a správnost odvozených informací zabezpečujeme pečlivým zpracováním prvotních informací.

Podle stupně věrohodnosti rozdělujeme informace o situaci na věrohodné, pravděpodobné a neurčité.

Srozumitelnost informace je ve značné míře závislá na vyjadřovacích schopnostech velitelů a příslušníků štábů, na přesném vyjadřování grafické situace předepsanými značkami a u písemných dokumentů předepsanými zkratkami a názvy. Kromě těchto prvků i zde působí „štábní filtr“, který někdy zatemňuje srozumitelnost informace. Při použití mechanizační a automatizační techniky ve velení vojskům musí být význam informace zcela jednoznačný, bez možnosti dvojího výkladu a pokud jde o výstupní sestavy — zcela srozumitelný.

Podřízený musí vždy pochopit úkol a zámysl svého velitele a je povinností velitele, aby se o tom vždy přesvědčil. Pokud nemá velitel dostatek informací a nemůže tudíž stanovit způsob plnění úkolů podřízenému, předá způsob plnění úkolů do jeho pravomoci.

Přesnost informací je kritériem relativního charakteru. Informace o situaci musí být dostatečně přesné. Slovo „dostatečně“ se vztahuje k požadavkům rozhodovacího procesu, který podle druhu a stupně velení bude mít různá měřítka. Požadovaná přesnost zachycení průběhu předního okraje vlastních vojsk bude dostatečně jiná na stupni prapor, než na stupni armáda. Požadavky na přesnost informací o situaci prudce vzrostly zavedením raketových jaderných prostředků ničení.

Včasnost informace můžeme charakterizovat jako jedno z rozhodujících a nejdůležitějších kritérií informací o situaci. Informace o situaci musíme získat až jako prvotní nebo odvozené v takovém čase, aby na jejím základě učiněná opatření byla účinná. Včasnost dodání potřebných informací má mimořádný význam pro kvalitu rozhodnutí. Jestliže se informace opozdí, velitel se rozhoduje k situaci, která časově předcházela a která neodpovídá situaci v reálném čase.

Charakter opatření ve velení vojskům závisí na konkrétním vývoji situace. Proto ke správné a včasné realizaci velení je nezbytné stále znát situaci. Nepřetržitý sběr a studium informací o situaci musí být předmětem stálé péče velitelů a všech příslušníků štábu. Objem informací o situaci je však v současných podmínkách boje a operace natolik rozsáhlý, že soustředit a zpracovat je v krátké době je pro velitele nebo omezený okruh lidí — příslušníků štábu, mimořádně náročné. Hlavním organizátorem práce musí být náčelník štábu, neboť zná nejlépe záležitosti velitele a může určit jaké konkrétní informace a v kterou dobu bude potřebovat. Zde musí sehrát hlavní úlohu racionální organizace práce, založená na přesném rozdělení povinností při zpracování informací.

Ovládnout racionální metody získávání, přenosu, uchovávání a zpracovávání informací o situaci znamená umět určit v konkrétních podmínkách racionální posloupnost a organizaci práce, v jejímž procesu by velitel mohl projevit širokou tvůrčí činnost, pružnost myšlení a bystrost k odhalení záměrů nepřítele a nalézat nejlepší způsob splnění svého úkolu. Odtud vyplývá, že základem metody všech velitelů a příslušníků štábu při práci s informacemi o situaci musí být hluboká znalost marxisticko-leninské dialektiky,

logiky a teorie poznání. Jde o využívání metod logického myšlení, především analýzy a syntézy. Analýzou rozebrat informace o situaci na její jednotlivé prvky, zkoumat je odděleně a tím dosáhnout hlubšího ujasnění. Avšak k ujasnění situace vcelku je nezbytné syntetizovat závěry učeně podle jednotlivých prvků, sloučit je v jeden celek a dospět tak k celkovému závěru. Proces analýzy a syntézy musí být vždy jednotný, protože bez analýzy není syntéza a bez syntézy je analýza neúčinná.

Také pro oblast získávání, uchovávání, zpracovávání a přenosu informací o situaci se mimořádně aktuálním stává úkol zdůrazněný bývalým ministrem obrany SSSR maršálem Sovětského svazu A. A. Grečkovem: „... osvojit si vědecké metody velení vojskům na základě nových technických prostředků... Vojenská věda musí přispívat k zdokonalení techniky velení, systému spojení, musí napomáhat dalšímu zavádění výpočetní techniky a jiných automatizačních prostředků do štábů a jejich správnému využívání.“ Zavádění automatizační a mechanizační techniky do informačních procesů ve velení vojskům je významnou cestou ke zvyšování kvality práce s informacemi o situaci. Přednosti počítačů — reprezentantů automatizační výpočetní techniky — oproti práci člověka lze shrnout — viz tab. 1.

Tabulka 1

Ukazatel	Člověk	Samočinný počítač
Rychlost příjmu a zpracování informací	50—70 bitů/s	100 000 bitů/s
Rychlost vstupu informace do paměti	1 bit/s	více než 166 bitů/s
Filtrace informací	velmi efektivní	vnímá pouze předem zfiltrované informace
Důsledky poruch	výsledek bývá někdy nesmyslný	výsledek bývá zpravidla nesmyslný
Typ řešených úloh	velmi obecný	poměrně úzký

Na rozdíl od technických prostředků velení disponuje člověk možnostmi tvůrčího přístupu k práci s informacemi o situaci. Stroj zase člověka předčí v rychlosti a přesnosti jejich zpracování.

Zkvalitnit a zefektivnit rozhodující čin-

nosti velení vojskům — kam bezesporu práce s informacemi o situaci patří — je nejaktuálnějším úkolem současného rozvoje velení. K tomu má stanovení kritérií kvality informací o situaci v boji a operaci svým podílem přispět.

K ROZVOJI INFORMAČNÍ SOUSTAVY ČSLA

Jedním ze základních předpokladů zdokonalování řízení a velení v ČSLA je existence a rozvoj informační soustavy, která má za úkol zabezpečovat velitele a štábní pracovníky potřebnými informacemi.

Informační soustavu chápou jako souhrn informačních systémů jednotlivých druhů vojsk a služeb, stupňů velení a vojenských útavů a zařízení. Informační systémy představují souhrn informací, jejich zdrojů, vzájemných vazeb, sil a prostředků jejich transformace.

Informační soustava ČSLA se ve své dnešní podobě vyznačuje především velkým objemem složité a někdy i duplicitně získávaných přenášených a zpracovaných dat a velkými, často nerealizovatelnými požadavky na jejich aktualizaci. Toky, formy, obsah a nositelé informací nejsou zcela stabilizovány. Řízení a velení je proto složité a obtížné, zvláště přihlídneme-li k množství a rozmanitosti normativních dokumentů, v souladu s nimiž má řízení a velení probíhat. Při práci s těmito informacemi nemůžeme dosahovat efektivního využívání pracovních a strojových kapacit.

Mezi úrovně kvantity a kvality informací jednotlivých informačních systémů jsou určité difference, které vyplývají z rozdílného přístupu k jejich vytváření. Tyto systémy nejsou také bez podstatnějších úprav schopny integrace do jednotné

informační soustavy. Hlavní příčina tohoto výsledného stavu spočívá v tom, že vytváření informační soustavy jako celku dosud nikdo nekoordinoval a metodicky neujednotoval. Příslušní velitelé a náčelníci, kteří řídí rozvoj „svých“ informačních systémů, nemohli překročit rámec daných pravomocí a zodpovědností.

Přes popsání negativní rysy je informační soustava schopna základní informační potřeby řízení a velení zabezpečit a umožnit tak růst bojové pohotovosti a připravenosti i pracovních výsledků vojsk a štábů. Tempo růstu dosahovaných výsledků však jen stěží postačuje zvyšujícím se nárokům na úlohu ČSLA. Lepší pracovní výsledky dosahujeme neúměrným nárůstem administrativních a správních činností, uskutečňovaných zpravidla jen manuálními způsoby.

XIV. sjezd KSČ obrátil naši pozornost k dalšímu zvyšování úrovně řízení ve všech oblastech společenského života. XV. sjezd KSČ k tomu dále ve Směrnici pro hospodářský a sociální rozvoj ČSSR v letech 1976—1980 ukládá: „Zabezpečovat cílevědomě nasazování a eektivní využívání výpočetní techniky pro zdokonalování procesu řízení na všech úrovních. Lépe využívat současné informační soustavy pro konkrétní řídicí práci. Pečovat o stabilitu zpracovávaných informací. Vytvářet předpoklady pro postupné sjednocování auto-

matizovaných systémů řízení do jednotné celostátní soustavy sběru, uchování a zpracování informací, která musí vést i k omezení administrativně správní činnosti.

Důsledně splnit tento úkol v podmínkách ČSLA již nemůžeme bez zásadnějších změn ve způsobech řízení a velení a v návaznosti na ně i v informační soustavě. Jde především o vytvoření nových podmínek pro práci, v nichž by se více dařilo novým, efektivnějším formám řízení.

Tato charakteristika informační soustavy není typická jen pro ČSLA, s určitými obměnami platí i pro ostatní resorty ČSSR. Ke koncepčnímu a metodickému ujednocení roztržštěné snahy jednotlivých resortů o zkvalitnění informačních a řídicích procesů vydala vláda ČSSR dne 24. 1. 1973 usnesení č. 20 „O zdokonalování a racionalizaci informačních soustav a o perspektivách jejich integrace.“

Citované usnesení vlády ČSSR bylo postupně projednáváno a jeho plnění konkretizováno na úrovni federálních a národních ministerstev. Některé z nich, např. ministerstva resortu strojírenství, zdravotnictví a zemědělství, v krátké době konstitovala specializovaná pracoviště pro řešení výstavby a rozvoje informační soustavy, jejich řízením pověřila vedoucí funkcionáře ministerstev a v současné době již prakticky aplikují první získané výsledky. Na rozvoji informačních soustav jednotlivých odvětví se podílí taková pracoviště, jako jsou INOGRA, PRAGA-UNION, VÚSTE, Mechanizační ústředna zahraničního obchodu, Ústav systémového inženýrství, Centrální banka dat FSÚ apod. Celostátní působnost mají Kancelářské stroje n. p., VÚMS, Výzkumný ústav pro využití výpočetní techniky pro řízení apod. V některých pracovištích řeší otázky rozvoje informačních soustav řádově až stovky vědeckých pracovníků.

Činnost civilních pracovišť je orientována do dvou základních směrů, a to na vytváření automatizovaných systémů řízení odvětví a podniků a dále na vytváření automatizovaných systémů řízení technologických procesů. Oba směry činnosti zabezpečilo Federální ministerstvo pro technický a investiční rozvoj a Ministerstva výstavby a techniky ČSR a SSR metodickými pokyny, které můžeme částečně aplikovat i v podmínkách armády.

Realizace vládního usnesení č. 20/1973 byla pro podmínky ČSLA rozpracována do konkrétních úkolů, obsažených v „Programu zdokonalování, racionalizace a per-

spektivní integrace informační soustavy ČSLA na léta 1976—1980“. Program, dnes již konkretizovaný pro jednotlivé druhy vojsk a služeb ČSLA, vychází z předpokladů, že

— je určitá úroveň informačních procesů v systému řízení a velení,

— jsou definovány a praxí ověřeny činnosti a jejich cíle na jednotlivých stupních řízení a velení,

— praxe prověřila reálnost působení ČSLA v její současné organizační struktuře,

— je vytvořena informační základna ne bázi projektů strojového zpracování informací.

Program navazuje ve svých zásadních bodech na výsledky, dosažené v průběhu vytváření stávající informační soustavy ČSLA zejména na úseku mechanizovaného a automatizovaného zpracování informací.

Samostatný název programu udává, jaká je předpokládaná posloupnost etap při jeho naplňování. Pro bližší objasnění chci dodat, že posloupnost zdokonalování, racionalizace a integrace odpovídá potřebám rozvoje informační soustavy ČSLA. Intenzivní využívání výpočetní techniky při řešení informačních a rozhodovacích procesů v rámci této informační soustavy nemůže přinést požadovaný efekt bez jejího předchozího základního zdokonalení. Proto byla etapa zdokonalování vyčleněna přesto, že zdokonalování můžeme chápat jako součást procesu racionalizace. Jednotlivé etapy budou orientačně časově vymezeny zhruba v závěru roku 1976.

V etapě zdokonalování informační soustavy budou tedy v našem případě především prohlubovány základní předpoklady pro racionalizaci a perspektivní integraci z hlediska organizace práce s informacemi, jejich využívání, normativního zabezpečení řídicích činností, vyhledání a zavádění nových metod a prostředků pro řízení a velení atd.

Hlavní pozornost v této etapě věnujeme těm druhům vojsk a služeb, které nejsou na zavádění automatizovaného zpracování informací dosud v dostatečné míře připraveny.

Proces zdokonalování informační soustavy nemůžeme pokládat v žádném časovém okamžiku za ukončený, bude prolínat i dalšími etapami.

Etapa racionalizace informační soustavy ČSLA je charakterizována přechodem k intenzivnějšímu využívání výpočetní techniky a moderních výpočetních metod při řízení a velení, postupným přechodem od automatizovaného zpracování jednot-

livých agend k vytváření automatizovaných systémů řízení a velení (ASRV) a intenzivní přípravou na integraci informační soustavy z hlediska formalizace dokumentů, unifikace číselníků, klasifikátorů, normativů, metodiky získání, přenosu, zpracování a uchování informací apod. Současně musíme vytvářet i potřebné technické podmínky na bázi výkonných počítačů, přenosových prostředků (včetně prostředků utajeného přenosu dat), terminálů atd. Nezanedbatelné bude i vyřešení návaznosti ASRV na zbraňové systémy ČSLA, které můžeme do jisté míry chápat jako analogické systémům řízení technologických procesů ve výrobě v civilních resortech.

Etapa integrace bude nejsložitější etapou. Dosud je také nejméně teoreticky rozpracována. V jejím průběhu budou podle předem stanovených zásad integrovány informační systémy druhů vojsk a služeb do jednotné informační soustavy ČSLA.

Z dosud uvedeného vyplývá, že se informační soustava bude nacházet po svém základním zdokonalení ve dvou typických stavech, a to v přechodném racionalizovaném a cílovém integrovaném. Cyklus výstavby a rozvoje informační soustavy tímto však nebude uzavřen. Proces racionalizace informační soustavy bude pokračovat i po její integraci. Další kvalitativní a kvantitativní změny informační soustavy budou odpovídat novým stanoveným cílům a splňovat vyšší požadavky na její úlohu a postavení v procesu řízení a velení.

Vycházejí ze současného zhodnocení možností dosažení integrované informační soustavy, mohou uvést tyto zjednodušené definice, které ukáží na vzájemné rozdíly obou stavů a snad přiblíží i úkoly, jejichž vyřešením mohou být tyto rozdíly překonány.

Racionalizovaná informační soustava je ucelenou, účelnou a koordinovanou informační soustavou, která s minimálně nutným objemem informací poskytuje v potřebné kvalitě požadovaný informační obsah. Vyznačuje se vysokou sladěností a co možná nejvyšším koeficientem použitelnosti informací, zpracovávaných pomocí vědeckých metod. Práce s informacemi v této soustavě předpokládá využívání mechanizačních a automatizačních prostředků.

Racionalizovaná informační soustava je předstupněm a současně také nezbytným předpokladem k vytváření integrované informační soustavy.

Při konstrukci racionalizované infor-

mační soustavy vycházím z analýzy informačních toků a z objektivně změřených informačních potřeb zúčastněných součástí, jejichž struktura a funkce jsou respektovány. Cílem je zabezpečit pro každou zúčastněnou součást plynulý a co nejoptimálnější přísun informací. Pod pojmem „součást“ zahrnuji např. správu nebo samostatné oddělení MNO, správu nebo oddělení velitelství vojenského okruhu atd.

Integrovaná informační soustava je dokonale organizovaná a optimalizovaná informační soustava, s maximálně možnou mírou automatizovaného zpracování a oběhu strukturálně, obsahově i formálně ujednocených informací. Představuje dokonale uspořádaný tok sdělovacích, řídicích, koordinačních a metodických informací. Využívá efektivní metody sběru, třídění, oběhu a zpracování informací, aplikuje v nich nejmodernější vědecké poznatky a výsledky vědeckých výzkumů. Přesnost, bezchybnost, rychlost, rozmanitost operací atd. při práci s informacemi dosahujeme exploatací nejmodernější automatizační techniky (hlavně výpočetní a přenosové) podle předem připravených programů.

Integrace různých informačních systémů do informační soustavy je předpokladem pro řešení optimalizace řídicích a rozhodovacích procesů. Integrovaná informační soustava je charakterizována vícenásobným použitím jedenkrát vstupujících informací, rychlou reakcí na změny uvnitř i vně soustavy, vysokou odpovědností subjektu při výběru navržených alternativ řešení a plným a efektivním využitím všech zdrojů, sil, prostředků a možností které máme.

Z definic je zřejmé, jak významné místo v rozvoji informační soustavy zaujímá proces integrace, ať již jeho příprava, či vlastní uskutečnění. Integraci přitom rozumíme postupně účelné propojování součástí a prvků informačních systémů (soustav) tak, abychom dosáhli vyššího a dokonalejšího typu. Obecně vzato, bude do procesu integrace zahrnuta i integrace poznatků, myšlenek a názorů. Integraci nemůžeme ztotožnit se slučováním, kdy se pouze zmenšuje počet samostatných součástí a prvků, bez kvalitativních změn. Integrace proběhne postupně ve více úrovních — minimálně uvnitř jednotlivých systémů a v rámci informační soustavy ČSLA. Při jiných rozlišovacích hlediscích můžeme nalézt i další úrovně, např. integraci informačních soustav resortů do celostátní informační soustavy ČSSR a ještě širší integraci v rámci Varšavské smlouvy.

Z hlediska účasti na rozvoji informační soustavy ČSLA je však nejdůležitější pochopit, v kterých směrech se integrace projeví. Velmi důležitý je směr **obsahový**, ve kterém musí dojít k ujednacení pojmů, ujednacení a stabilizaci ukazatelů apod. **Organizační** směr zahrne integraci prvků struktury, jejich funkcí a ujednотí režim práce, **funkční** směr vyjasní vztahy informací řízení a naopak. Otázkou vytváření a integrace norem, klasifikací, číselníků atd. se bude zabývat metodický směr. Ne méně významný je **technický** směr, kterým se zabezpečí unifikace výpočetních, přenosových, reprodukčních a dalších technických prostředků na určitých stupních řízení a velení. **Programový** směr určí, jaké programovací systémy, programovací jazyky a programové moduly budeme při řešení projektů a později automatizovaných systémů řízení a velení (ASRV) využívat.

Návrh optimálního řešení otázek, spojených s integračním procesem, by se měl stát již v blízké době předmětem vědeckého zkoumání. Bez nalezení reálných teoretických a metodologických východisek nemůžeme v požadovaných termínech překonat počáteční obtíže a dodržet soulad postupů prací s předpokládaným konečným cílem.

Sebedokonalější teoretické závěry však nezajistí, aby cesta k cíli byla snadná a přímočará. Dosavadní zkušenosti z rozvoje mechanizace a automatizace ve velení (MAV) ČSLA dovolují předvídat, že nejobtížnějším úsekem při výstavbě a rozvoji informační soustavy bude praktická aplikace teoretických poznatků a využívání získaných výsledků v každodenním životě u štábů a vojsk. Ke zmírnění předpokládaných potíží přispěje, když každý funkční orgán ČSLA bude předem znát a promyslet svůj vztah k informační soustavě jako celku a bude mít v tomto vztahu vymezeny své pravomoci a odpovědnosti.

Uvedený záměr se již realizuje na stupni MNO, kde jsou vyčleněny orgány, pověřené řešením rozvoje informačních systémů jednotlivých druhů vojsk a služeb. Jejich prostřednictvím budou do vytváření informačních systémů zapojováni i příslušníci nižších stupňů velení (vojenských kruhů, armád, divízi...), útavů a zařízení ČSLA.

Výkon poradních, kontrolních a dalších činností, které souvisí s koordinací a metodickým řízením vytváření informačních systémů u druhů vojsk a služeb, se stane součástí řízení rozvoje mechanizace a automatizace velení v ČSLA. Toto spojení navazuje na přímé vazby informační

soustavy ČSLA k dosavadnímu rozvoji MAV, který je rozhodujícím prvkem její racionalizace a integrace. Na výzkumu informačních soustav, analýzách informačních systémů a jejich projekčních řešení se bude podílet také značná část specialistů oblasti MAV.

Návrh varianty možného vzájemného postavení a vztahů hlavních pracovišť, které se podílejí na řízení a uskutečňování prací na zdokonalování, racionalizaci a integraci informační soustavy ČSLA, viz **obr. 1**. Návrh nenarušuje plnění funkce centrálního orgánu ČSLA pro velení a rozvoj velení a správní funkce ministerstva národní obrany vzhledem k celostátním informačním a řídicím systémům.

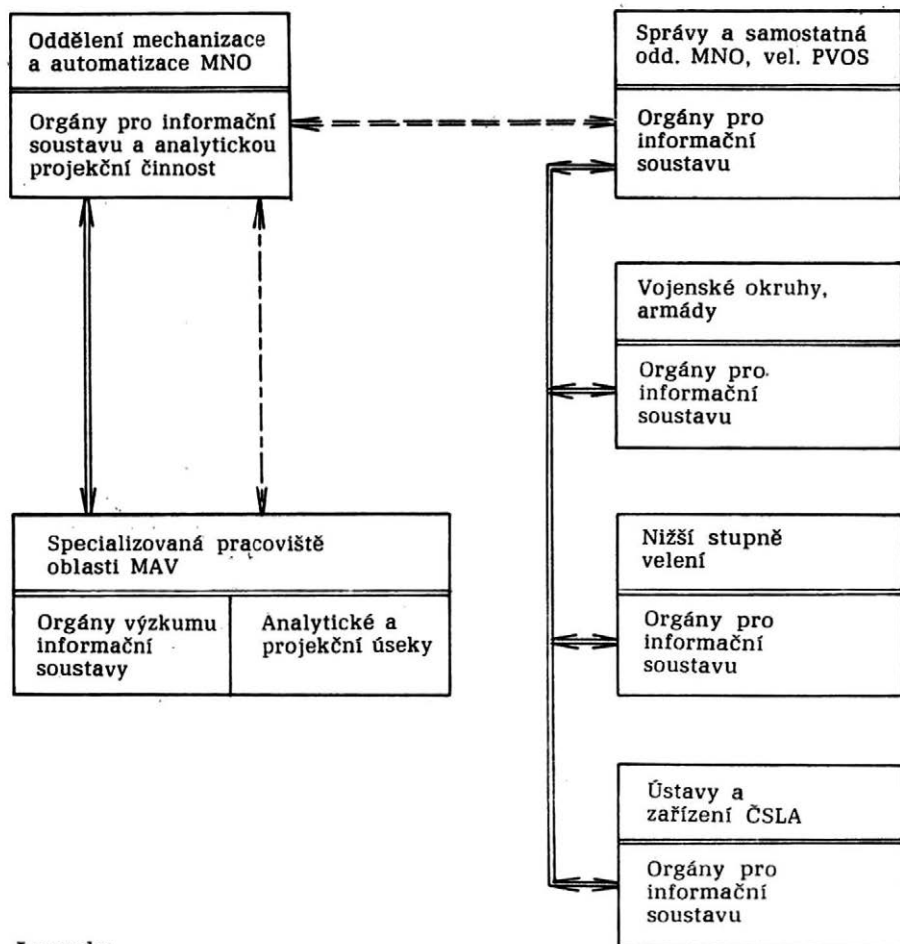
Konfrontace uvedeného návrhu s **obr. 2**, který zobrazuje návrh struktury informační soustavy, objasní některé povinnosti jednotlivých orgánů při vytváření systémů informační soustavy a při výběru informací pro funkcionáře různých úrovní a pro okolí ČSLA.

Na obsahovou náplň informačních systémů a zabezpečování výběru informací budou mít rozhodující vliv požadavky ministra národní obrany, jeho zástupců, velitele PVOS, velitelů vojenských okruhů a armád. Přitom musí být jednotlivé informační systémy konstruovány i tak, aby umožňovaly plnit informační povinnosti vůči štábu ozbrojených sil a vůči civilním resortům ČSSR, kde jsou vytvářeny soustavy

- sociálně ekonomických informací (SEI),
- informací pro plánování a sestavování státních rozpočtů (IPSR),
- vědeckotechnických ekonomických informací (VTEI),
- ostatní (politické, kulturně estetické...).

Obsahově rozdílné informační systémy se budou vytvářet souběžně a na různých pracovištích. Ke sjednocení dosud odlišných subjektivních přístupů a názorů na řešení informační soustavy je proto nezbytné již v nejbližším období charakterizovat cíle a úkoly, zpracovat závazné metodické pokyny pro jejich plnění, stanovit potřebná kritéria hodnocení výsledků a vymezit limitující faktory.

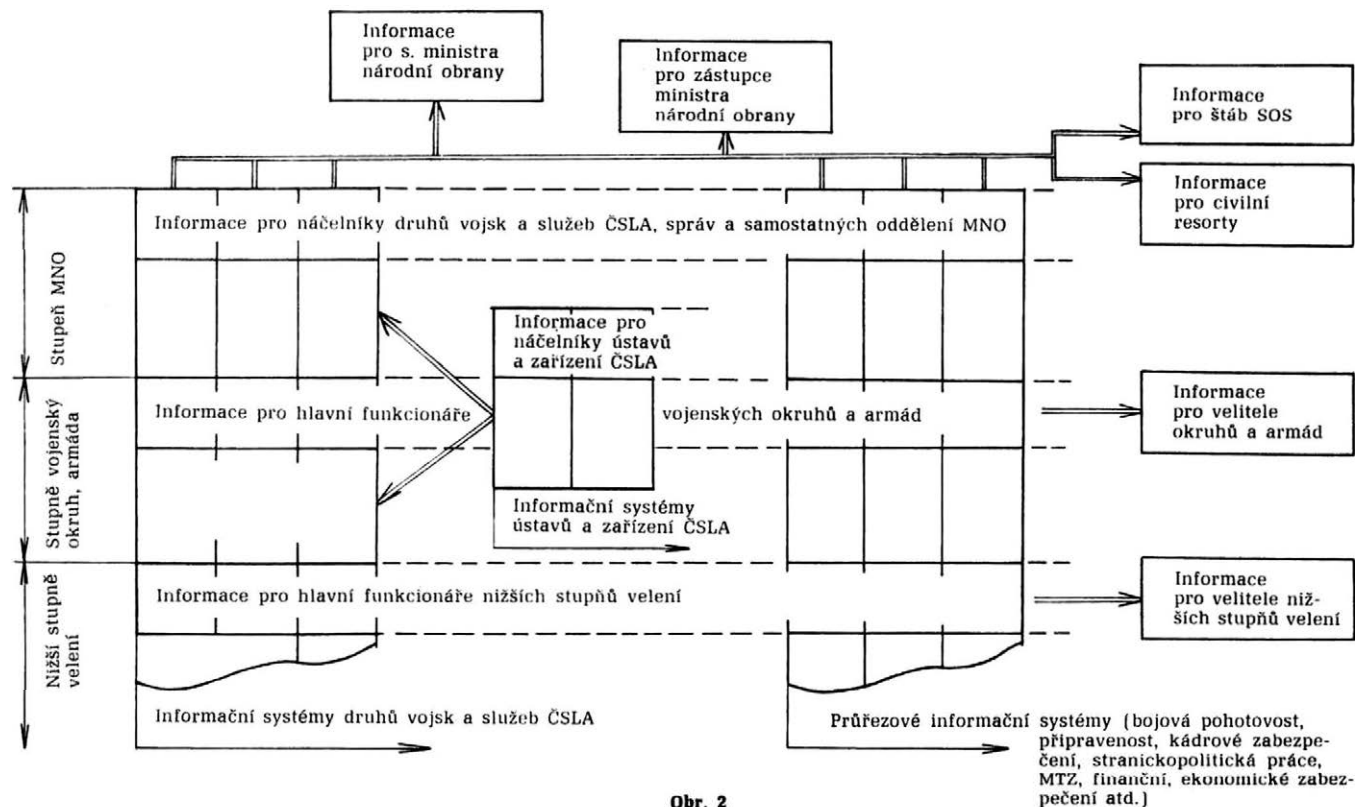
Se zabezpečováním rozvoje informační soustavy bezprostředně souvisí i výchova kádru, ať již hlubší specializovaná pro pracovníky, jimž bude vytváření informační soustavy hlavní náplní činnosti, či základní v rámci velitelské přípravy pro ostatní, kteří budou informační soustavu

Legenda:

- == == koordinace a metodické řízení
- ==== řízení rozvoje informační soustavy
- řízení analytické a projekční činnosti

Obr. 1

Obr. 2

využívat a při jejím budování spolupracovat. Informatika, jeden z nejmladších oborů, do jehož rámce můžeme činnosti rozebírané v tomto článku zahrnout, nemá zatím takové vlastní teoretické zdroje, ze kterých můžeme při výchově velitelského sboru čerpat. K jejich vytvoření je v první řadě potřebné, aby orgány rozvoje informační soustavy ČSLA v součinnosti s vojenskými vědeckými pracovišti a vojenskými školami analyzovaly dostupné publikace a materiály, aplikovaly v nich obsažené platné závěry do specifických podmínek ČSLA, posoudily využitelnost praktických zkušeností civilních pracovišť a společně uplatňovaly získané poznatky a výsledky zkoumání při řízení a uskutečňo-

vání výuky ve školách i doplňování odborných znalostí ve vojscích.

V článku jsem chtěl přiblížit čtenářům rozsáhlost úkolů spojených s vytvářením kvalitativně nové informační soustavy ČSLA a připravit je na vzájemnou součinnost, která bude při plnění stanovených úkolů nezbytná. Nikdo jiný, než konkrétní řídicí pracovník nemůže dát přesnou odpověď na otázky, jaké informace, kdy, s jakou prioritou a ve které podobě jsou pro uskutečnění řídicí činnosti potřebné. Společnou prací bude také ověřování vyřešených projektů strojového zpracování informací a později ASRV, jejich praktické využívání a vyhledávání cest jejich dalšího zkvalitňování.

BOJ SE SAMOHYBNÝM DĚLOSTŘELECTVEM

Všeobecný přechod k zavedení pancéřovaného samohybného dělostřelectva v kapitalistických armádách přinesl s sebou zákonitě i určité změny ve způsobech jeho bojového použití. Svědčí o tom zkušenosti z posledních konfliktů na Středním východě i poznatky ze cvičení armád států NATO. Nezbytnou odezvou na tyto skutečnosti jsou i odpovídající změny názorů na možné způsoby boje s tímto dělostřelectvem. Jejich odrazem jsou i některé úpravy příslušných článků našich služebních předpisů. V článku se chci všimnout podílu vlastního dělostřelectva v celkovém systému boje se samohybným dělostřelectvem a osvětlit hlavní úkoly pro přípravu dělostřeleckých štábů, útvarů a jednotek.

Místo a úloha boje se samohybným dělostřelectvem

V soudobých operacích, kde jsou pozemní vojska v dříve nebývalé míře vybavena vysoce výkonnými palebnými systémy, nesmírně narůstá význam palby pro rozdrčení nepřítele a dosažení vítězství. Při vedení bojové činnosti bez použití jaderných zbraní zaujímá mezi těmito palebnými systémy důležité místo pozemní dělostřelectvo. Svůj význam si zachovává i při přechodu na použití jaderných prostředků. Proto je boj s nepřátelským dělostřelectvem, který má za úkol získat a udržet vlastní palebnou převahu, jedním z významných úkolů. Tento boj představuje souhrn nejrůznějších opatření a činností od maskování a klamání, přes narušování nepřátelského velení a spojení, až k umlčování a ničení samotných palebných prostředků vlastní palebnou činností. Tato musí probíhat v odpovídajícím rozsahu nepřetržitě, na všech stupních velení a všemi prostředky. Rozhodující složku v celém tomto systému opatření představuje však vlastní aktivní palebná činnost, jejímž hlavním vykonavatelem je pozemní dělostřelectvo.

Uvedu pro ilustraci pravděpodobné množství a složení dělostřelectva nepřátelského armádního sboru, abychom získali představu o objemu paleb-

ných úkolů při tomto boji. Tak např. u 2 as (N) lze očekávat tyto počty baterií:

— tažené ráže 105 mm	6
— samohybné ráže 155 mm	27
— samohybné ráže 175 a 203,2 mm	12
— raketometné ráže 110 mm	6
— minometné ráže 120 mm	22

Přítom větší část (asi 53 %) tvoří samohybné dělostřelecké baterie. Vzhledem k pravděpodobným směrům rozvoje nepřátelského dělostřelectva můžeme předpokládat, že se v budoucnu podíl samohybného dělostřelectva ještě zvýší, takže i význam boje s ním dále naroste.

Vlastní účinnou střelbu v rámci boje s nepřátelským samohybným dělostřelectvem vedeme na cíle, rozmístěné v prostorech soustředění, na přesunech a v palebných postaveních, pokud jsou v dostřelu vlastního dělostřelectva. Střelbu na dělostřelectvo, rozmístěné v prostorech soustředění nebo učeněné do pochodových proudů, vedeme podle všeobecných zásad platných pro palbu na obrněné cíle, protože v těchto situacích se sestava dělostřeleckých jednotek ničím neliší od obvyklých sestav ostatních obrněných jednotek. Specifickou oblast představuje **boj se samohybným dělostřelectvem v palebných postaveních**. Jak ukazují zkušenosti z posledních válečných konfliktů na Středním východě nabývá proti minulosti tento boj na složitosti a obtížnosti, protože samohybné dělostřelectvo využívá své vysoké schopnosti manévru a setrvává v jednom palebném postavení většinou pouze po velmi omezenou dobu, nezbytnou k jeho zaujetí, přípravě a splnění palebného úkolu a odjezdu. Minimální délka této doby se pohybuje u zavedených druhů nepřátelského samohybného dělostřelectva kolem 15 min. Zjistit nepřátelské palebné postavení, připravit a vést na ně během této krátké doby účinnou střelbu, představuje jistě velmi nesnadný úkol, na který musí být vlastní dělostřelectvo velmi dokonale připraveno.

Úkolem účinné střelby na palebné postavení nepřátelského samohybného dělostřelectva je dosažení takového palebného účinku, při kterém nepřátelská jednotka buď dočasně, nebo trvale ztrácí svoji bojeschopnost. V prvním případě mluvíme o umlčení a v druhém o zničení nepřátelského palebného postavení. Ze střeleckotechnického hlediska počítáme přitom s vyřazením 20 až 30 % živé síly a bojové techniky při umlčení a 50 až 60 % při zničení.

Charakteristika cíle

Základní jednotkou, na kterou vedeme účinnou střelbu, je nepřátelská baterie. Její palebné postavení je ve vzdálenosti 4 až 10 km od předního okraje v prostoru skrytém před pozemním pozorováním. Každá nepřátelská baterie připravuje v základním prostoru bojového rozmístění jedno hlavní a jedno až tři záložní palebná postavení pro manévr pohybem. V každém z nich pobývá zpravidla po dobu nutnou ke splnění jednoho až dvou, ve výjimečných případech i více palebných úkolů. Potom se přemísťuje do dalšího postavení. Možná varianta bojové sestavy baterie v palebném postavení, viz obr. 1., platí všeobecně pro všechny typy samohybných děl. Proměnné jsou pouze vzdálenosti mezi jednotlivými prvky této sestavy. Jejich průměrné hodnoty uvádím v tabulce 1.

Údaje o palebném postavení samohybné baterie

Označení samohybného děla Údaj	M-109	M-107	M-110
vzdálenost palebného postavení od předního okraje (km)	4—6	8—10	4—8
roztupy mezi děly (m)	20—40	40—80	30—50
roztupy mezi dvojicemi (resp. trojicemi) děl (m)	do 100 (do 200)	do 250	do 300
vzdálenost místa pro řízení palby od linie děl (m)	do 300	do 300	do 300
průčelí linie děl v palebném postavení baterie (m)			
— čtyřdělové	—	260—400	260—400
— šestidělové	160—320	490—750	490—750
— devítidělové	320—640	—	—
hloubka palebného postavení (km)	0,8—1	0,8—1	0,6—0,8

Jak je z obr. 1 patrné, zahrnuje bojová sestava především vlastní samohybná děla, která jsou zpravidla rozmístována po dvojicích popř. trojicích a to převážně v linii. Protože ve vlastním bojovém prostoru samohybného děla může být uloženo pouze omezené množství střel (u typu M-109 celkem 28 střel, u M-107 a M-110 pouze 2 střely), je v palebném postavení v bezprostřední blízkosti každého děla umístěn obrněný transportér s dalším střelivem. V určité vzdálenosti za linií děl jsou vybudovány úkryty pro obsluhu, stanoviště pro řízení palby a baterijní sklad munice. K palebnému postavení baterie patří ještě dále postavení velitelské a dopravní čety.

Z tab. 1 je zřejmé, že bojová sestava samohybné baterie v palebném postavení zaujímá příliš velký úsek terénu, takže nemůže být jako celek pojata za cíl dělostřelecké palby. Vyloučíme z ní proto méně důležité prvky a za základ ponecháme pouze palebná stanoviště jednotlivých děl spolu s obrněnými transportéry pro přepravu střeliva, dále úkryty pro obsluhu a místo pro řízení palby. Pokud skutečné rozměry tohoto jádra postavení neznáme, můžeme předpokládat, že činí u

— šestidělové baterie M-109 nebo čtyřdělové baterie M-107 a M-110: šířka 200 m, hloubka 200 m,

— devítidělové baterie M-109 nebo šestidělové baterie M-107 a M-110: šířka 500 m a hloubka 200 m,

— čety M-107, M-109, M-110: šířka 100 m a hloubka 200 m.

Vezmeme-li v úvahu, že vlastní palba nebude zpravidla vedena ze směru kolmého na průčelí nepřátelského palebného postavení, potom při použití

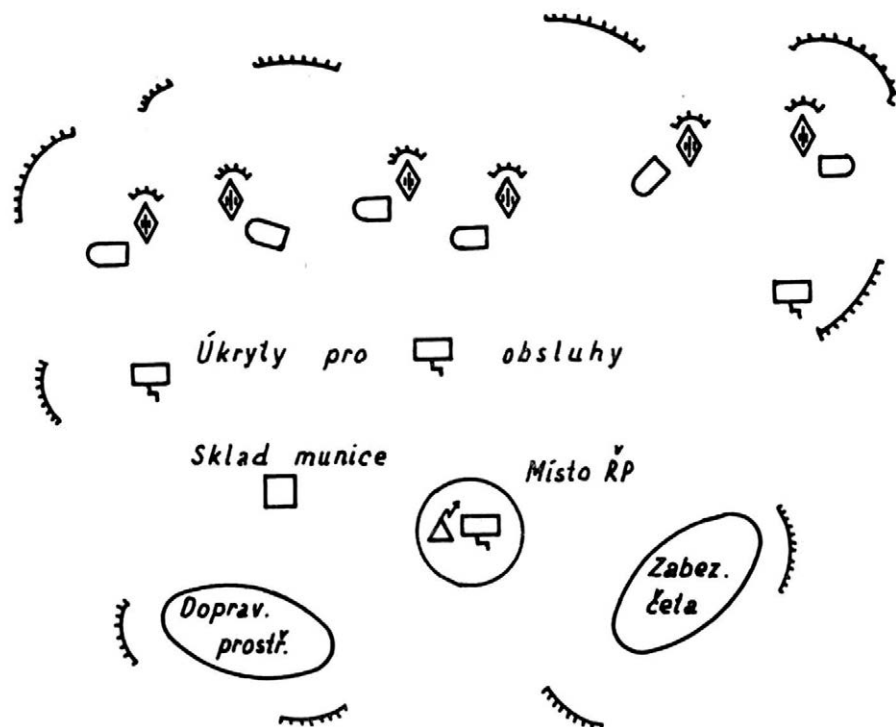
optimálního způsobu postřelování zaručují uvedené rozměry úseků, že vybrané hlavní prvky nepřátelského palebného postavení budou s dostatečně velkou pravděpodobností palebně zasaženy.

Průzkumové údaje

V celém systému aktivního boje s nepřátelským samohybným dělostřelectvem hraje velice důležitou roli vlastní průzkum. Abychom dosáhli vysoké účinnosti a hospodárnosti tohoto boje, musí průzkum zjistit a palebným jednotkám dodat tyto nezbytné průzkumové údaje:

- číslo a druh cíle s udáním velikosti nepřátelské jednotky, počtu, druhu a ráže děl (např. „Cíl 022, čtyřdělová samohybná baterie ráže 175 mm“),
- pravoúhlé souřadnice středu cíle a jeho šířku nebo pravoúhlé souřadnice krajních děl v palebném postavení (např. „Střed x ..., y ..., h ..., šířka 300“, nebo „Pravé x ..., y ..., h ..., levé x ..., y ..., h ...,“),
- další doplňující údaje jako dobu zjištění, stupeň ženiijního vybudování, činnost cíle, prostor do kterého střílí apod.

Pro posouzení optimálního způsobu určení prvků pro účinnou střelbu bylo by vhodné rozšířit tyto průzkumové údaje ještě o klasifikaci přesnosti zjištěných souřadnic. Určení prvků pro účinnou střelbu pomocí úplné přípravy s dalším vedením nepozorované účinné střelby vyžaduje znát souřadnice cíle

Obr. 1. Bojová sestava samohybné baterie v palebném postavení

s vysokou přesností. (Tak např. při rozměrech cíle menších než 200×200 m musí být přesnost souřadnic charakterizována kruhovou pravděpodobnou chybou o poloměru nejvýše 20 m a při větších rozměrech cíle o poloměru do 50 m.) O tom, že souřadnice cíle byly zjištěny s takovou přesností a že je tedy možné využít úplné přípravy, mohl by být střelející informován doplňujícím průzkumovým údajem formulovaným např. slovy „Souřadnice přesné“. Pokud jsou souřadnice cíle určeny s většími chybami, považujeme je pouze za přibližné. V tomto případě je vlnou chyb souřadnic cíle celková přesnost úplné přípravy pro vedení nepozorované palby příliš nízká, takže hrozí nebezpečí, že cíl nebude postřelovanou oblastí zachycen. Je proto žádoucí určovat prvky buď zastřelením přímo na cíl (což je ovšem nevýhodné pro ztrátu velmi důležitého momentu překvapení, jehož význam chce právě při boji se samohybným dělostřelectvem podtrhnout), nebo sice použít úplné přípravy, ale kontrolovat popř. opravovat další účinnou střelbu.

Zjistí-li průzkum z celého nepřátelského palebného postavení pouze souřadnice stanoviště jediného, neznámo kterého děla, považujeme takový cíl za palebné postavení čtyř. Vzhledem k zásadám rozmístování nepřátelských palebných postavení byla by totiž chyba pramenící z předpokladu, že tyto souřadnice představují střed baterijního palebného postavení, tak velká, že by mohla celou účinnou střelbu úplně znehodnotit.

Z těchto požadavků na nezbytné průzkumové údaje vyplývají i možnosti použití jednotlivých průzkumných prostředků.

Optický průzkum z pozemních pozorovatelů může sice zjistit všechny požadované údaje s vysokou přesností a dostatečně rychle, avšak jeho rozsáhlejší použití je omezeno tím, že nepřátelská palebná postavení jsou rozmístována ve značné hloubce od předního okraje a ve skrytých prostorech. Výhodné podmínky tomuto druhu průzkumu můžeme vytvořit promyšleným plánováním a dobrou organizací práce při pohyblivých fázích bojové činnosti a při vedení boje v horském a kopcovitém terénu.

Průzkum v sestavě nepřítele **bojovými průzkumnými hlídkami** praporů a **průzkumnými skupinami** pluků je schopen získat požadované průzkumové údaje s dostatečnou přesností a do celé hloubky možného rozmístění nepřátelského samohybného dělostřelectva. Vysoké efektivnosti tohoto druhu průzkumu dosáhneme jak systematickou přípravou pro plnění těchto úkolů již v míru, tak vhodným plánováním a organizací jeho činnosti v konkrétní bojové situaci.

Zvukoměrný průzkum může v závislosti na konkrétních podmínkách určit poměrně přesné souřadnice jediného střelejícího děla, není však sám o sobě schopen získat skutečné údaje o počtu děl v palebném postavení, o jejich druhu (samohybná nebo tažená) a o skutečných rozměrech palebného postavení.

Radiolokační průzkum (pokud je vzhledem ke svým taktickým vlastnostem vůbec schopen zachytit jiné cíle než minomety) má obdobné nedostatky jako průzkum zvukoměrný.

Radiotechnický průzkum zjišťuje polohu nepřátelských rádiových a radiolokačních stanic s tak malou přesností polohovou, že těchto podkladů nemůžeme pro dělostřeleckou palbu použít.

Pozorování z vrtníku umožňuje získat všechny potřebné údaje. Dostatečná přesnost souřadnic pro vedení účinné střelby bez zastřelení je zaručena

pouze tehdy, má-li letecký pozorovatel k dispozici buď skloněný letecký snímek, nebo mapu a optický přístroj a dálka průzkumu nepřesáhne 5 km.

Je tedy zřejmé, že není v současné době univerzální průzkumný prostředek, který by plně bez dalších omezení — zabezpečoval získání všech nezbytných údajů pro zahájení a vedení účinné střelby na nepřátelské samohybné dělostřelectvo. Ideálním požadavkům se nejvíce přibližuje pozorování z vrtulníku. Jsou-li získané souřadnice cíle pouze přibližné, může pozorovatel z vrtulníku údaje zkontrolovat a účinnou střelbu (nebo alespoň její zahájení) pozorovat a opravovat.

Včasné získání přesných a úplných průzkumových údajů průzkumným podsystémem a jejich předání palebnému podsystému představuje významný a přitom velice náročný a složitý proces, na jehož zdárném průběhu plně závisí úspěšný výsledek aktivního boje s nepřátelským samohybným dělostřelectvem.

Specifika řízení palby

(1) Při stanovení optimálního **způsobu určení prvků** pro účinnou střelbu vycházíme z těchto skutečností:

- pohyblivost cíle vyžaduje zahájení účinné střelby v co nejkratším čase po jeho zjištění,
- malé rozměry cíle (a to především jeho hloubka) vyžadují vysokou přesnost prvků,
- schopnost cíle manévrovat pod palbou vyžaduje překvapivé zahájení účinné střelby,
- rozmístění cílů ve značné hloubce od předního okraje a ve skrytých prostorech znesnadňuje vytvoření pomocných cílů.

Proto zastřílení přímo na cíl, přenosy palby a využití údajů zastřelovacích děl považujeme za netypické způsoby určení prvků, k nimž se budeme uchýlovat pouze výjimečně. Základní metodou určení prvků je **úplná příprava**. Pro dosažení vysoké palebné účinnosti je však žádoucí, aby přesnost úplné přípravy byla vyšší, než je standardně požadována při palbě na oddílové úseky. Splnění tohoto požadavku dosáhneme zejména

- vysokou přesností při určování souřadnic a rozměrů cíle,
- připojením a orientací vlastních palebných postavení geodetickým nebo alespoň takovým topografickým způsobem, který zabezpečuje vysokou přesnost (připojení k mapě měřítka 1 : 100 000 nelze připustit),
- zpřesněním balistické přípravy a to zejména zjišťováním celkové změny počáteční rychlosti, vyplývající jak z opotřebení hlavně, tak z vlivu použité série náplní, střelbou na polní balistické stanici,
- zpřesněním povětrnostní přípravy častějším obnovováním údajů povětrnostní zprávy a to zejména z malých výšek (přibližně do 6 km),
- zpřesněním grafikonu vypočítaných oprav a to zmenšením intervalu mezi jeho opěrnými dálkami zejména u dálek střelby nad 10 km.

Pomocí těchto opatření zvýšíme přesnost úplné přípravy a tím i účinnost palby. Nemůžeme-li tato opatření uskutečnit, je účelné zvyšovat přesnost úplné přípravy využitím předem zjištěných zlepšujících oprav, kontrolou a opravováním účinné střelby, nebo alespoň jejího zahájení, a to především s využitím pozorování z vrtulníku.

(2) Účinnou střelbu na samohybné dělostřelectvo vedeme granátem se zapalovačem nastaveným na tříštivý účinek. Obsah oblasti ničivého účinku střely je přitom tím větší, čím menší je úhel doletu a čím větší je ráže střely. Je proto výhodné střílet tou **největší náplní**, která je s ohledem na dálku střelby použitelná, protože při ní je menší úhel doletu. Z téhož důvodu je při použití stejné ráže vhodnější střílet **kanóny** nebo **kanónovými houfnicemi**, které mají plošší dráhu střely než houfnice.

Na palebná postavení šestihlavňových baterií M-107, M-110 a devítidělových baterií M-109, které jsou zpravidla rozmístěna na poměrně velkých úsecích, je vhodné vést účinnou střelbu **raketomety**.

(3) Pro umlčení samohybného dělostřelectva byla odvozena **průměrná norma spotřeby střel** — viz **tabulka 2**.

Tabulka 2

Průměrná norma spotřeby pro umlčení samohybného dělostřelectva

Druh a ráz cíle	Ráže a druh děla				
	100 K	122 H, K	130 K	152 H, KH	122 RM
Baterie (četa) samohybných obrněných děl (minometů)	720	450	360	270	400
Baterie (četa) samohybných neobrněných děl (minometů)	360	240	220	180	320

Průměrné normy spotřeby střel jsou bez dalších úprav přímo použitelné za těchto doplňkových předpokladů:

— palebným úkolem je umlčení cíle, při němž je očekávaný palebný účinek $R = 0,25$ (tzn., že při spotřebování uvedeného množství střeliva průměrně očekáváme vyrazení 25 % nepřátelské živé síly a bojové techniky);

— prvky jsou určeny úplnou přípravou při uskutečnění dříve popsaných opatření ke zvýšení její přesnosti;

— dálka střelby nepřesahuje 10 km u děl (u raketometů je libovolná);

— střelí oddíl střelami se zapalovačem nastaveným na tříštivý účinek;

— palba není pozorována a opravována.

Pokud nejsou tyto předpoklady splněny, pak musíme spotřebu střel upravit. Praktické zásady těchto úprav můžeme na základě výsledků analýzy vlivu jednotlivých podmínek střelby na spotřebu střeliva formulovat ve zjednodušené podobě takto:

— máme-li zničit cíle s očekávaným palebným účinkem $R = 0,5$ (tzn., že je průměrně vyraženo přibližně 50 % živé síly a bojové techniky), musíme uvedenou normu spotřeby násobit třemi;

— máme-li prvky pro účinnou střelbu z děl určeny zastřelením cíle (pomocného cíle) každou baterií, nebo když zahájení účinné střelby po úplné přípravě pozorujeme a opravujeme, normu spotřeby snížíme až o 25 %;

— je-li dálka střelby u děl větší než 10 km, zvětšíme průměrnou normu spotřeby na každý další kilometr o 10 % (u raketometů se spotřeba nemění);

— vede-li účinnou střelbu jiná jednotka než oddíl, měla by se norma spotřeby také změnit, avšak po zjednodušení zásad střelby od této úpravy upouštíme.

[4] Dělostřeleckým oddílům není vhodné přidělovat jako samostatný cíl celé palebné postavení šestidělových baterií M-107 a M-110 nebo devítidělových baterií M-109, protože jsou příliš rozlehlá. Na ostatní cíle vede oddíl účinnou střelbu zásadně třemi dálkami a jedním směrem. Velikost dálkového skoku volíme v rozmezí od 2 do 4 úd (pro kanóny je vhodnější nižší hranice, pro houfnice střed nebo vyšší hranice). Interval vějíře volíme $1/6$ šířky cíle, pokud je tato hodnota známa. Jinak používáme intervalu 33 m při střelbě na baterie a 17 m při střelbě na palebná postavení samostatných čet.

Raketometům není účelné přidělovat jako samostatný cíl palebná postavení jednotlivých čet, protože mají příliš malé rozměry a palba by nebyla hospodárná. Výhodné je vést raketometnou palbu na postavení šestidělových baterií M-107, M-110 a devítidělových baterií M-109. Střelbu vedeme zásadně jednou dálkou a jedním směrem. Při skutečné šířce cíle do 400 m střelíme vějířem sevřeným, při větší vějířem upraveným. Není-li skutečná šířka cíle známa, používáme vějíře sevřeného.

[5] Uvedené průměrné normy spotřeby střel pro **umlčení** šestidělové samohybné obrněné baterie M-109 představují při střelbě z děl ráží 100 mm hodnotu 0,50, ráží 122 mm hodnotu 0,31 a rážemi 130 a 152 mm hodnotu 0,25 oddílového palebného průměru. Obdobně je pro umlčení čtyřdělových samohybných neobrněných baterií M-107 a M-110 zapotřebí pro ráží 100 mm průměrně 0,25, pro ráží 122 mm přibližně 0,16, pro ráží 130 mm přibližně 0,15 a pro ráží 152 mm přibližně 0,17 oddílového palebného průměru.

Pro **ničení** stejných cílů podle předchozího výkladu při dálkách střelby do 10 km použijeme trojnásobného množství střeliva, tj. přibližně 0,75 až 1,50 palebného průměru na obrněné a 0,50 až 0,75 palebného průměru na neobrněné cíle. Tyto hodnoty však převyšují dosavadní pohyblivou zásobu střeliva u dělostřeleckého oddílu. K plnění takového palebného úkolu by proto bylo nutné použít alespoň dvou až tří vlastních dělostřeleckých oddílů na jedinou nepřátelskou baterii. Z těchto důvodů proto považují ničení nepřátelského samohybného a zejména obrněného dělostřelectva za zcela výjimečný palebný úkol, uskutečnitelný pouze tehdy, máme-li dostatek střeliva i dělostřeleckých hlavních.

[6] Významou úlohu při plánování paleb na nepřátelské dělostřelectvo a při rozdělování palebných úkolů má **dálka střelby**. Současně s jejím zvětšováním rostou i chyby prvků a klesá obsah oblasti ničivého účinku střel vlivem rostoucího úhlu doletu. To má ovšem při dálkách větších než 10 km za následek vzrůst spotřeby střeliva u jednotek hlavního dělostřelectva. Tento růst spotřeby střeliva vyvolá ovšem na druhé straně také pokles palebných možností.

Chceme-li proto co nejhospodárněji využít střeliva i hlavní, vedeme střelbu na nepřátelské samohybné a zejména obrněné dělostřelectvo při dálkách střelby menších nebo alespoň příliš nepřevyšujících 10 km.

Toho dosáhneme

- vhodným přidělením cílů pro jednotlivé oddíly,
 - rozmístěním bojových sestav oddílů blíže k vlastnímu přednímu okraji.
- Tato opatření nejsou nutná u raketometných oddílů, protože u nich není spotřeba střeliva závislá na dálce střelby.

[7] Protože nepřátelské obrněné samohybné dělostřelectvo je schopné manévrovat pod palbou, je účelné vést na ně účinnou střelbu **jedním mohutným palebným přepadem** palbou ráz naráz. Pokud nemůžeme účinnou střelbu pozorovat, neměla by délka tohoto přepadu příliš přesahovat dobu, za kterou může cíl postřelované palebné postavení opustit. Dolní hranici této doby můžeme přibližně odhadnout na 5 až 7 min, horní na 10 až 15 min. Dva nebo více palebných přepadů na totéž palebné postavení vedeme tehdy, máme-li jistotu, že je nepřátelská jednotka zatím neopustila.

V období vlastní palebné přípravy předpokládáme, že nepřátelské dělostřelectvo bude plnit palebné úkoly bez ohledu na to, zda je postřelováno nebo ne. V této fázi proto plánujeme na palebná postavení samohybného dělostřelectva nejméně dva palebné přepady. Poslední palebný přepad překrývá okamžik zteče předního okraje nepřátelské obrany motostřeleckými a tankovými jednotkami. Zahajuje se palbou ráz naráz po 2 až 4 ranách pro dělo a potom se pokračuje metodickou palbou takovým tempem, aby určená spotřeba byla vystřelena v nařízeném čase.

[8] Vzhledem ke stanovenému režimu palby můžeme zjistit, za jakou dobu jsou jednotlivé vlastní jednotky schopny vystřelit stanovenou normu spotřeby střeliva pro umlčení nepřátelských samohybných baterií. Protože se zvětšováním délky střelby nad 10 km narůstá i spotřeba střeliva, prodlužuje se zároveň i čas, nezbytný ke splnění palebného úkolu. Tímto postupem zjistíme, že bude účelné jednu nepřátelskou samohybnou obrněnou baterii (čtu) umlčovat při dálkách střelby do 10 km nejméně dvěma, při dálkách od 10 do 15 km nejméně třemi a při větších dálkách nejméně čtyřmi bateriemi. Obdobně zjistíme, že k umlčení jedné neobrněné baterie (čty) je účelné při dálkách do 10 km použít nejméně jednu, při dálkách 10 až 15 km nejméně dvou a při větších dálkách nejméně tři vlastní baterie.

Při dodržení těchto zásad je velmi pravděpodobné, že nutnou spotřebu střeliva dopravíme do cíle dříve, než nepřátelská samohybná baterie stačí palebné postavení opustit.

Shrnutí získaných poznatků

V současné době již ve výzbroji armád států NATO převládá samohybné dělostřelectvo a jeho podíl se bude s velkou pravděpodobností nadále zvyšovat. Palebná postavení samohybného dělostřelectva se rozmisťují ve skrytých prostorech v hloubce 4 až 10 km od předního okraje a to na značně velkých úsecích terénu. Jako cíl pro dělostřeleckou palbu vyčleňujeme proto pouze hlavní prvky bojové sestavy. Nepřátelské samohybné dělostřelectvo přitom představuje typ cíle, který může v poměrně krátké době změnit svoji polohu a to i během doby, kdy je pod palbou.

Praktickou spotřebu střeliva pro umlčení určujeme pomocí průměrných norem spotřeby obvyklými způsoby. Pro ničení je spotřeba střeliva tak vysoká, že bude řídkým případem. Účinnou střelbu vedeme třemi dálkami a jedním směrem. Raketometry střelí jednou dálkou, vějířem sevřeným, pokud šířka cíle nepřesáhne 400 m. Je vhodné, aby účinnou střelbu vedly kanóny nebo kanónové houfnice největšími na danou dálku použitelnými náplněmi. Na šesti-dělové baterie M-107 a M-110 a na devítidělové baterie M-109 je účelné, aby střelily raketometry. Vzhledem k vysoké mobilnosti cíle doporučuji vést účinnou střelbu jedním mohutným palebným přepadem pokud možno nejméně celým oddílem.

MOŽNOSTI PŘEKONÁVÁNÍ PVO NEPŘÍTELE FRONTOVÝM LETECTVEM

Státy NATO věnují na středoevropském válčišti mimořádnou pozornost výstavbě silné a odolné protivzdušné obrany v souladu s jejich koncepčními názory na místo a úlohu letectva v příští možné válce. Tato protivzdušná obrana představuje v současné době jeden z nejdůležitějších faktorů, který ovlivňuje činnost našeho letectva. Zejména frontové letectvo je bezprostředně ohroženo její činností, neboť těžiště jeho bojové činnosti je v prostorech, kde je PVO protivníka nejsilnější.

PVO tvoří jednotný systém koaličního charakteru, v němž je zasazena celá řada různých výkonných palebných prostředků. Z hlediska předurčení tohoto systému můžeme předpokládat, že bude plnit tyto hlavní úkoly:

1. zabezpečovat přehled o vzdušné situaci na válčišti a včasnou výstrahu před napadením ze vzduchu;

2. bránit operační sestavu vojsk, zvláště prostředků jaderného napadení, letišť, soustředění vojsk, politická, průmyslová a administrativní střediska, jakož i další důležité objekty před průzkumem i údery prostředků vzdušného napadení;

3. zabezpečovat činnost vlastního letectva nad vlastním a z části i nepřátelským územím a podílet se na boji o vzdušnou nadvládu ve stanoveném prostoru.

Z hlediska vnitřní funkce systému se jeho činnost rozděluje do tří základních skupin:

- a) zjišťování a sledování cílů
- b) palebné
- c) velení a řízení bojové činnosti.

Skupina zjišťování a sledování cílů zabezpečuje včasné získání základních informací o vzdušné situaci, potřebných pro rozhodnutí příslušného velitele i pro řešení palebné úlohy. Přitom tyto nezbytné údaje musí poskytnout s takovým časovým předstihem, aby se mohl velitel včas rozhodnout a palebné prostředky mohly zasáhnout v optimálních podmínkách střelby. Tuto funkci zabezpečují různé typy radiolokátorů, jejichž technické parametry jsou neustále zdokonalovány, zejména v odolnosti proti aktivnímu rušení se snahou zajistit souvislé radiolokační pole ve všech hladinách letu nad vlastním a z části i nad územím protivníka. Nejvíce limitujícím faktorem v práci tohoto podsystému je terén středoevropského válčiště, který značně omezuje souvislost radiolokačního pole při letech cílů v malých výškách. Tyto nedostatky se velení NATO snaží překlenout budováním nového malovýškového systému, který může v určitých podmínkách zajistit nepřetržitě sledování cíle. Tím ale neřeší otázku navedení protiletadlových řízených střel nej-

výkonnějších typů HAWK a NIKE HERCULES, neboť na naváděcí lokátory tento malovýškový systém vliv nemá a terén bude i nadále stejně omezovat činnost naváděcích radiolokátorů, což je pro překonávání PVO rozhodující. Terén vytváří v radiolokačním poli nejen celou řadu hluchých prostorů, ale současně snižuje na malých výškách i průměrný dosah radiolokátorů. Těchto skutečností využíváme při překonávání PVO nepřítel.

Palebný podsystem zabezpečuje splnění nejdůležitějšího úkolu PVO a to zničení vzdušného cíle. Hlavní palebnou sílu PVO NATO představuje PLRS, hlavně střely typu HAWK a NIKE HERCULES, které jsou páteří celého palebného podsystemu. Jejich palbu doplňují střely CHAPPARAL a RED EYE a malorázové protiletadlové dělostřelectvo. Stíhací letectvo působí zejména v mezerách a bocích sestavy PVO, ale hlavně jeho úloha narůstá při zabezpečení činnosti vlastního letectva nad vlastním i nepřátelským územím. Obecně můžeme říci, že zasazené palebné prostředky mají velmi dobré parametry. Jejich zásady rozmístění, použití i technicko-taktická data známe z dostupných pramenů. Pro jejich překonávání je však potřebné znát dokonale jejich technické nedostatky a provozní omezení a těchto plně využívat při tvorbě odpovídajících opatření, která mají snížit jejich účinnost. Jelikož frontové letectvo bude ve značné míře při překonávání PVO používat malé výšky letu, pak je vhodné vzpomenout alespoň stručně základní omezení těch prostředků, které mohou v uvedených podmínkách působit proti frontovým letounům.

Malorázové PLD z hlediska možnosti jeho překonávání má malé rozmezí výšek účinného dosahu, omezenou vzdálenost účinné střelby na 3–4 km a jejich střelecké radiolokátory jsou zatím méně odolné proti radiotechnickému rušení. Tím při ručním sledování se chyby střelby zvyšují. Elektronické obvody střelecké ústředny baterie pracují na základě hypotézy přímého pohybu cíle, což v praxi znamená podstatné snížení účinnosti střelby při palbě na manévrující cíl.

PLRS Chapparral a Red Eye mají samonaváděcí infračervené hlavičky, které v přízemních výškách jsou často ovlivňovány dalšími tepelnými zdroji v závislosti na roční době použití. Použití těchto střel proti cílům s malou tepelnou charakteristikou, nebo proti cíli, letícímu od baterie směrem ke slunci významně snižuje jejich palebné možnosti. Tyto PLRS mají omezenou dálku střelby na nízkoleťící cíle a

mohou proti cílům působit jen na odletu, čímž je značně redukována oblast možných ztečí. Současně účinnost obou PLRS je značně závislá na rychlosti letu letounu, neboť při zvyšující se rychlosti se podstatně zmenšuje oblast možných ztečí. V závislosti na rychlosti letu cíle se mění i maximální a minimální délky střelby, možné výškové působení a tím i velikost maximálního kursového parametru střelby (kursový parametr je délka kolmice, spuštěné z baterie na trať letounu). Změny těchto maximálních kursových parametrů pro PLRS Chapparral — viz tabulka 1.

Tabulka 1

Rychlost cíle (M)	Maximálně možný kursový parametr střelby (max)
0,7	6000 m
0,8	1800 m
0,9	1000 m

PLRS HAWK pro úspěšné navedení střely musí dostávat nepřetržitě signál odražený i signál od naváděcího radiolokátoru. Pokud přerušení kteréhokoli ze signálů dosáhne doby větší než 3 sec (u nové 10 sec), pak se střela samodestrukci zničí. Normálové přetížení střely během naváděcího manévru je omezeno násobkem 12. Navádění střely je možné jen do doby 75 sec, přičemž na pasívním úseku dráhy letu musí mít střela vyšší rychlost oproti cíli nejméně o 20 %. Protože střela je naváděna pomocí radiolokátorů, je prostor ničení cílů omezen jejich dosahem charakteristikou práce radiolokátorů s ohledem na výšku a okolní terén s omezenými možnostmi v navedení stíly na cíl, který letí pod velkými kursovými parametry. Funkce obvodů ozařovacího radiolokátoru střely a cíle umožňuje vést jen ty cíle, jejichž radiální rychlost sblížení oproti baterii není menší, než 30 m/sec. Současně s ohledem na možnosti naváděcího systému není možné navedení na cíl v bezprostřední vzdálenosti od baterie. Tento mrtvý prostor je uváděn o poloměru přibližně 2 km. Oblast možných ztečí HAWK střely na malých výškách letu není oproti předchozím citlivá na rychlosti letu cíle, pokud tento prolétává v rozmezí běžně používaných podzvukových rychlostí. Pravděpodobnost zničení cíle jednou střelou HAWK (Wzn) je silně závislá na vzdá-

lenosti střelby. Současné je třeba zdůraznit, že oblast možných ztečí PLRS HAWK není prostá kružnice o poloměru maximálního dosahu této střely, uváděné běžně v jejím technickotaktických datech, tak jak se většinou ve štábech mylně vyhodnocuje a zakresluje. Na malých výškách se dosah střely zmenšuje a možnosti v navedení na odletu se snižují. Skutečná oblast možných ztečí je vázána i na možnosti sledování cíle ozařovacím radiolokátorem omezené okolním terénem baterie. Maximální kursový parametr cíle můžeme u této střely na malé výšce stanovit v rozmezí 17–19 km.

Stíhací letectvo jako další složka palebného pod systému PVO dosahuje nejlepších výsledků při ničení vzdušných cílů v případě spolehlivého navedení použitím řízených střel vzduch–vzduch. Na malých výškách letu cíle však pronikavě se zhoršují nejen možnosti navedení stíhačů, ale i použití řízených střel vzduch–vzduch je problematické, neboť se silně redukuje oblast možných ztečí a v řadě případů ani tyto střely použít nelze. A tak zde nejčastěji bude použita kanónová střelba, která má ale řadu omezení v dále, v relativně malé oblasti možných ztečí i nižší pravděpodobnosti zásahu oproti řízeným střelám.

Z tohoto velmi stručného nástinu funkčních stránek palebného pod systému vidíme, že společným jmenovatelem, který rozhoduje o jejich plném využití, je jejich závislost na podmínkách letu frontového letounu. Jelikož o parametrech letu však rozhodí velitelé frontového letectva, pak jejich správným rozhodnutím může být funkce těchto palebných prostředků značně omezena a někdy i zneuožněna.

Poslední skupinu systému PVO tvoří pod systém **velení a řízení** bojové činnosti prostředků PVO. Kloubí v podstatě oba předchozí pod systémy v jediný celek. Jeho funkce spočívá hlavně v shromažďování údajů a vyhodnocování vzdušné situace, v rozhodovacím procesu a včasné předání rozhodnutí příslušným palebným prostředkům. Celý tento pod systém je vybaven složitými technickými zařízeními pro automatizované řízení a uvědomování, začleněnými do jednotného automatizovaného systému řízení PVO na válčišti. Zabezpečuje centralizované velení, jako předpoklad nejvyšší výkonnosti systému. Jeho složitost zvyšuje i jeho zranitelnost a spolehlivost hlavně v uzlových bodech. Údery vlastních prostředků na hlavní místa velení značně napomáhají ke snížení celkové účinnosti samotného PVO a

nutí často používat méně účinné decentralizované působení.

Nebylo by správné, kdybychom na základě těchto dílčích nedostatků usuzovali na slabost či malou účinnost soudobé PVO NATO, neboť její přednosti a možnosti jsem s ohledem na účel tohoto článku nerozebíral. Jednoznačně chci říci, že PVO je v souladu s poznatky z posledního střetnutí na Sinajském poloostrově velmi vážným faktorem, který omezuje značně bojovou činnost frontového letectva nad nepřátelským územím. Boj s protivzdušnou obranou nepřítele je neoddelitelnou částí boje o převahu ve vzduchu a bez výrazného narušení systému PVO nepřítele je dlouhodobější bojová činnost frontového letectva nemyslitelná. Boj s PVO nepřítele vyžaduje komplexní centralizované řešení, na kterém se musí nutně podílet všechny velitelské stupně od letky po leteckou armádu i část sil a prostředků pozemních vojsk. Z hlediska rozsahu i obsahu opatření, která máme řešit nepřetržitě, můžeme je dělit na opatření operačního a opatření taktického stupně.

a) Organizaci rozsáhlého širokopásmového rušení. Tento úkol bude převážně plnit LA jen v čase a prostoru, kde působí větší síly LA. Jinak půjde v rámci LA o organizační usměrnění používání rušicích aktivních prostředků u divizí a samostatných pluků tak, abychom účinně využili těch rušicích zařízení, jimiž je vybavena část frontových letounů. Dalším opatřením v této oblasti je řízení zásobování útvarů municí s dipólovými odrazeči.

b) Vyčlenění dostatečného úsilí letectva pro ničení rozhodujících prvků nepřátelské PVO. Dlouhodoběji překonávat současnou PVO můžeme jen zničením klíčových prvků její sestavy. S ohledem na současnou strukturu PVO NATO bude tento úkol (s přihlédnutím na množství cílů) tak rozsáhlý, že vytváří samostatný úkol pro úderné letectvo LA. Vyžádá si poměrně velkého úsilí letectva. Současné při plnění dalších bojových úkolů bude třeba kalkulovat i s vyčleněním 25 až 30 % úsilí k zabezpečení bojové činnosti v pravomoci nižších velitelů na taktickém stupni. Tím se alespoň z počátku budou úměrně snižovat i bojové možnosti úderného letectva.

c) Udržování nepřetržitě součinnosti s pozemními prostředky frontu a vyčlenění části prostředků pro ničení PVO silami pozemních vojsk.

d) Soustředění úsilí všech druhů průzkumu na zjišťování sestavy nepřátelské PVO. Tento požadavek vytváří základní

předpoklady jak pro ničení rozhodujících cílů PVO, tak pro tvorbu taktických prvků k překonávání PVO. Proto je třeba zajistit leteckým útvarům stálý a nepřetržitý přehled o rozmístění prostředků PVO v jejich uskupení.

e) Stanovení omezeného množství průletů. Čím vyšší je intenzita letů v omezeném prostoru, tím narůstá i počet letounů, proti kterým nestačí nepřítel zasáhnout. Je třeba ale časově omezit platnost průletů, neboť závisí na schopnostech protivníka soustředit do daného prostoru větší množství prostředků PVO, hlavní úsilí stíhacího letectva. Proto bude účelné současně s vytvářením průletů vyřadit dočasně z činnosti i nejbližší letiště stíhačů. Další existence určitého průletu snižuje moment překvapení a tím i optimální výsledky bojové činnosti vlastního letectva.

Současně s těmito základními opatřeními na operačním stupni musí v leteckých útvech probíhat opatření taktického charakteru. Společným znakem taktických opatření je jejich nepřetržitost a diferencovaný přístup pro každý bojový let. Tato opatření plánujeme předem v rámci přípravy na bojový úkol se zřetelem na konkrétní situaci v prostoru bojové činnosti. Za základní opatření v této oblasti považují:

a) Vhodnou volbu hlavních parametrů letu a to trať, profilu a rychlosti letu. Budeme je vybírat s ohledem na typ překonávaných prostředků PVO. Základní význam pro překonávání PVO má výška letu ve spojitosti s terénem, nad kterým bude probíhat bojový let. Nejvýhodnější podmínky pro průnik PVO vytváří výška letu v rovinném terénu 40–70 m nad terénem a v pahorkatinách 50–100 m nad terénem. Současně volbu výšky letu ovlivňují kromě pilotních možností i kursové parametry palebných prostředků PVO a diagramy naváděcích radiolokátorů PLRS. Vliv vyšší se projevuje výrazněji jen při překonávání PLD, PLRS typu CHAPPARAL a RED EYE i stíhacího letectva. Velmi důležitým prvkem letu pro překonání PVO, za předpokladu vhodné volené výšky a rychlosti letu, je trať letu. Při jejím výběru musíme respektovat tyto požadavky:

— pro překonání palebných prostředků, hlavně PLRS HAWK je třeba vždy, známe-li jejich postavení, přihlížet k diagramům naváděcích radiolokátorů. Diagram zhotovíme pro různé výšky letu buď pomocí programu na počítači ZPA-600

nebo s využitím grafu. Při jeho zhotovení pomocí grafu postupujeme tak, že pro vzájemný sektor vyneseme z baterie PLRS paprsky po 10° a na každém zjišťujeme s ohledem na vzdálenost a relativní převýšení terénní překážky možný dosah radiolokátoru v uvedeném směru:

— trať letu je třeba přizpůsobit zamýšleným manévřům v prostoru přidělování cílů i v prostoru účinné palby;

— další kritéria volby trati letu jsou obecně známé zásady, které požadují, aby trať letu bylo co nejkratší, vedla přes prostory, kde byla PVO umlčena nebo narušena, přes prostory zamořené, rozsáhlé lesní a vodní komplexy, málo přístupný terén, přes místa, kde nepřítel ustupuje či kde jsou rozmístěny méně účinné prostředky PVO. Vyhýbáme se větším křížovatkám, letištím, soustředěním vojsk, větším přepravištím apod. Současně se snažíme využít k maskování letu členitosti terénu, povětrnostních podmínek a jevů, které negativně ovlivňují funkci toho či onoho prostředku PVO.

b) Volbu vhodné bojové sestavy a optimální intenzity letů. Z hlediska bezpečnosti letu a manévrovosti jsou nejvýhodnější malé skupiny v síle roje. Pokud je třeba působit větším množstvím letounů je sestavu vhodné členit do proudů rojů nebo roje hadovitě tak, aby šířka bojové sestavy nebyla větší, než polovina maximálního kursového parametru překonávaného prostředku PVO. Tím, že roje budou mít mezi sebou vzdálenosti 1,5–3 km, vytvoříme nejen optimální hustotu prolétavajících cílů vůči bateriím, ale zabezpečíme i vzájemnou dobrou obranu vůči nepřátelským stíhačům. Současně je třeba ale dodržet známé zásady, že vzdálenost dvou nejbližších letounů ve skupině musí být větší, než dva účinné poloměry hlavice PLRS, tedy alespoň 100 m. V případě letu na středních a velkých výškách je třeba vzdálenosti mezi roji upravit minimálně na 3–5 km a použít širšího členění bojové sestavy s ohledem na možnost použití jaderných hlavice PLRS.

c) Všechna opatření a závěry je třeba doplňovat vhodnými, předem plánovanými manévry. Tyto manévry volíme s ohledem na vzpomínané omezení toho či onoho typu překonávaného palebného prostředku a dělíme je v podstatě na manévry v prostoru zjištění a přidělování cílů a na manévry v prostoru účinného působení daného prostředku. V případě, že v daném prostoru společně působí více typů těchto prostředků, pak je třeba plánovat

manévry s ohledem na překonání neúčinnějšího z nich. Cílem všech manévruů je narušit nebo ztížit navedení raket nebo stíhacího letectva a tím zvětšit chyby při střelbě tak, aby účinnost palby byla v daných podmínkách minimální.

1. Proti malorázovému PLD můžeme použít libovolný manévr kursem, rychlostí a výškou. Pokud nelze oblétnout prostor účinné střelby, je nejvhodnější manévr kursem. Jde v podstatě o hadovitý let s náklonem 60–70°, s přetížením 4–5 n a s cyklem opakování 6–15 vteřin. Tím se zabezpečíme výchylky v hadovitém letu větší, než je elipsa rozptylu kanónových střel (250–500 m). Při překonávání PLD v prostoru cíle je účinným manévrem přemet, překrut a bojová zatáčka, které jsou současně vhodné i jako doplňkové manévry ke zteči cíle nebo pro opakovanou zteč.

2. Proti stíhacímu letectvu manévr v etapě navedení zmenšuje oblast možných ztečí. Manévrování začíná ve vzdálenosti 25–30 km od naváděcích stíhačů se ztrátou výšky tak, aby se vlastní letoun dostaly z radiolokačního pole palubního radiolokátoru a popř. i z pole radiolokačního sledování pozemními stanicemi. Frontové letouny se mají snažit v případě, že se nemohou zteči zcela vyhnout donutit nepřátelské stíhače k tomu, aby museli vést zteč pod většími rekursy, čímž si vlastně letouny vytvoří příznivé podmínky k tomu, aby účinnost obranného protistíhacího manévru se podstatně zvýšila. Jakmile se nepřátelský stíhač přiblíží k vlastnímu letounu na vzdálenost 1,5 účinné dálky střelby řízenými raketaми v dané výšce letu, pak je žádoucí, aby frontové letouny zahájily manévr horizontální vinovkou s přetížením 3 n a po přiblížení stíhače až na hranici účinné střelby přešly na vlastní obranný protistíhací manévr, jehož provedení závisí na podmínkách letu, jmenovitě výšce letu. Na malé výšce je neúčinnějším manévrem přemet, popř. bojová zatáčka směrem ke střele. Tuto bojovou zatáčku je ale třeba vést s velkým přetížením tak, aby nepoklesla výrazněji rychlost letu. Stejně účinným manévrem obranným je i zatáčka v horizontální rovině směrem ke střele s maximálně možným přetížením.

Na středních a velkých výškách je neúčinnějším manévrem přemet se záporným násobkem, popř. zvrát s dalším přechodem do překrutu. Dalším možným manévrem je přemet, kterému předchází silné potlačení letounu do střešlavého letu. Manévr zatáčkou o přetížení 5–7 n je na těchto výškách vhodné spojit s kle-

sáním a růstem rychlosti letu, čímž se účinnost oproti zatáčce v horizontální rovině zvyšuje.

3. Prostor účinné střelby PLRS Chapparral je výhodné prolétávat zvýšenou rychlostí na větších kursových parametrech, kde střela není schopna účinně zasáhnout cíl. Pokud není možné z určitých důvodů volit rychlost letu 0,8 M a více, pak je vhodné při vlétnutí do prostoru oblasti možných ztečí zahájit manévr hadovitým letem tak, aby trať letu procházela mimo prostor oblasti možných ztečí při manévrujícím cíli. Tento požadavek je realizovatelný, protože oblast možných ztečí při manévru letounu se podstatně snižuje. Pokud došlo k odpálení střely, pak je velmi dobrým manévrem zatáčka směrem ke střele s vyšším násobkem, popř. přemet nebo bojová zatáčka opět směrem ke střele. Obecně můžeme říci, že při vyšších rychlostech letu je maximální kursový parametr PLRS Chapparral tak malý, že ji lze téměř vždy oblétnout (viz tabulka 1). Stejně manévry lze použít i proti střele RED EYE jen s tím rozdílem, že účinnost těchto manévruů je ještě vyšší a oblet odpalovacích postavení s ohledem na menší dostřel i méně kvalitní parametry je snazší.

Proti PLRS HAWK je třeba opět manévry rozdělit na manévry v prostoru přidělování cílů a manévry v prostoru účinné střelby. Z manévruů v prostoru přidělování cílů nejčastěji používáme manévr se změnou kursu o 60°. Tento manévr má zresnadnit rozhodování příslušného velitele PVO a zhoršit později palebné možnosti baterie. Let vedeme do prostoru jedné baterie, která cíl dostane přidělen a před přiletem na čáru odpalu první rakety změníme směr letu do prostoru sousední baterie. Tím tato druhá baterie má zkrácenou dobu zásahu, neboť dostane cíl přidělen až při jeho vlétnutí za čáru odpalu první rakety této druhé baterie. Další z používání skupiny letounů na čáru možného odpalu první rakety.

Manévry v prostoru účinné palby PLRS HAWK můžeme rozdělit na předem plánované manévry a manévry bezprostřední, tj. těsně před střetnutím rakety s frontovým letounem. Nejvhodnějším manévrem pro průlet oblasti účinné střelby na malých výškách letu je vertikální vlnovka, která využívá radiolokačního skrytu, spojeného s funkčním požadavkem střely, že při dočasné ztrátě některého z radiolokačních signálů se střela samodestrukcí ničí. Předností tohoto manévru je rychlý

Směr letu rakety V letu (km/h)	čelně proti	zepředu pod 45°	z boku (pod 90°)	zezadu pod 45°	zezadu přímo [0°]
800	3—4	3—4	3—4	2—3	2—3
900	3—5	3—4	3—4	2—3	2
1000	3—5	3—4	3—4	2—3	2

průlet prostorem účinné střelby a možnost lepší orientace nebo i vyhledávání pozemního cíle ve fázi letu na relativně větší výšce letu. Doba pobytu letounu ve větší výšce je dána dobou, kterou potřebuje baterie HAWK od zjištění cíle do odpalu a navedení střely na cíl. Doba letu na menší výšce pak závisí na době samodestrukce střely při ztrátě odraženého signálu. Tento manévry považují za základní a z pilotního hlediska za nejvýhodnější. V některých případech je vhodné jej spojit s hadovitým letem ve větší výšce letu nebo se změnou kursu nejméně o 30° směrem k baterii na nejmenší výšce. Ze další únikový manévry považují zatáčku směrem k baterii s minimálně přípustným přetížením 5 n. Tato zatáčka nebo popř. i přemet probíhá v bodě odpálení rakety, čímž se redukuje oblast možných ztečí PLRS HAWK. Z hlediska plnění bojových úkolů je tento manévry vhodný hlavně pro demonstrační letouny.

Často jako manévry pro překonání PVO se doporučuje průlet oblastí možných ztečí PLRS hadovitý let v horizontální rovině, kde stranové výchylky jsou s přetížením minimálně 5 n. Tento manévry však z pilotního hlediska je velmi náročný a jeho účinnost je menší, neboť nelze předem předvídat, zda dojde ke střetnutí rakety s cílem v situaci příznivé či nepříznivé pro konečné navedení střely. Považují jej za manévry nouzový, vhodný snad jedině v případě, kdy neznáme polohy překonávaných prostředků a kdy nepůsobíme do větší hloubky nepřátelské sestavy, neboť vlnovka zkracuje dolet a prodlužuje dobu pobytu letounu v zóně účinné palby. Tuto vlnovku je třeba zahájit těsně před vletnutím do prostoru účinné palby a ukončit až po opuštění tohoto prostoru.

Relativně nejlepší výsledky při úspěšném úniku střele HAWK můžeme předpokládat při bezprostředním manévru, tj.

těsně před střetnutím střely a frontového letounu. Vhodným manévrem zde dosáhneme toho, že opravy rakety budou tak vysoké, že si vyžádají změny směru o větším násobku, než je konstrukčně přípustný. Velká úhlová rychlost cíle v této fázi letu znamená další chyby při jejich měření a tím dochází i k velkým chybám v navedení vlastní střely. Tento únikový manévry spočívá v horizontální zatáčce s nejmenším přípustným přetížením 5 n směrem k raketě nebo v provedení přemetu jako manévru ve vertikální rovině. Rozhodující pro úspěšnost tohoto manévru je vzdálenost střely od frontového letounu v době, kdy letoun bude tento manévry zabíjet. Pokud manévry zahájíme mimo dané rozmezí dálek, pak je jeho účinnost nepatrná. Rozmezí možných dálek zahájení manévru závisí na rychlosti letu letounu a na směru přiletu rakety. Toto rozmezí uvádím v tab. 2 (údaje v km).

Vzdálenosti v tab. 2 platí při použití násobku $n=5$, kromě posledních dvou sloupců (při ztečích ze zadu), kde je třeba použít přetížení $n=7$. Kdybychom tento vyšší násobek chtěli použít i při směru zepředu či z boku, pak je třeba o 1 km hranice rozmezí snížit. Tzn., že se vzrůstajícím násobkem zahájíme manévry na menší vzdálenost od rakety, aby byla účinnost manévru zachována. S ohledem na to, že dosud letouny frontového letectva nejsou vybaveny zařízením pro určení směru letu a vzdálenost rakety, pak je třeba tento manévry brát jako poslední možný, když všechna původní opatření se svojí účinností neprosadila.

Závěry pro manévry na malých výškách letu můžeme aplikovat i na střední a velké výšky, kdy tyto manévry můžeme použít jak proti střelám typu HAWK, tak proti PLRS NIKE HERCULES. Tyto výšky letu však umožňují i větší výběr možných manévru právě o vertikální rovinu. Proto na těchto výškách použijeme kromě za-

táčky v horizontální rovině i zvratu s přechodem do překrutu, dále přemet či prudkou klesavou zatáčku směrem k raketě. Vzdálenosti zahájení těchto manévřů jsou opět 3—4 km při použitém přetížení 5—6 n.

Z rozboru možností a způsobů překonávání soudobé protivzdušné obrany vyplývá, že tento úkol na všech stupních vedení frontového letectvu tvoří základní předpoklad úspěšné činnosti letectva jako celku. Systém PVO nepřítele je účinný a nemůžeme jeho možnosti podceňovat. Jeho účinnost můžeme vážně ochromit jen komplexními opatřeními na všech stupních vedení. Účinnost taktických opatření ve svém souhrnu při dlouhodobější činnosti letectva je plně podmíněna rozsahem opa-

tření, přijímaných na operačním stupni. O úspěchu při překonávání systému PVO rozhoduje především operační stupeň, zejména stanovením odpovídajícího úsilí pro ničení rozhodujících prvků PVO a organizací intenzivního a rozsáhlého rušení. Taktická opatření, vhodně sladěná s nazznačenou činností, jsou závazná a doplňující. Teoretická i praktická znalost zásad překonávání PVO protivníka prokazuje, že žádná PVO není dokonalá a nepřekonatelná, že každá PVO má svoje slabá místa, kterých je třeba v praxi i výcviku důsledně využívat. K tomu je ovšem třeba dokonale znát slabé stránky jednotlivých prostředků PVO, jejich palébné možnosti a mít správné návyky, získané výcvikem pro rychlé a přesné jejich uskutečňování.

ŽENIJNÍ ZABEZPEČENÍ POHYBU VOJSK

Bojová činnost prvosledových jednotek a útvarů je charakterizována velkým rozsahem manévrovosti a pohybu vojsk, což vyžaduje dostatek upravených silnic a cest.

Množství a charakter silnic a cest závisí na taktických požadavcích i na technických možnostech. Taktické požadavky vycházejí z charakteru bojové činnosti vlastních vojsk a z předpokládaného rozsahu ničení a zatarasení nepřítele. Jsou odrazem v množství a propustnosti silnic a cest.

Mezi technické možnosti patří parametry silnic, cest, rozsah nezbytných prací pro jejich údržbu a obnovu, popř. pro vytyčení a úpravu cest ve volném terénu, ale i možnosti ženijního vojska a ostatních druhů vojsk, takticko-technické parametry bojové a dopravní techniky i rozsah strojního vybavení pro zemní a silniční práce.

Pohyb po silnicích a cestách u prvosledových jednotek a útvarů je dán určitou zákonitostí. Zkušenosti z VV i současné názory na vedení boje ukazují, že 80 až 90 % veškerých přesunů na taktickém stupni jde směrem k frontě a jen 10 až 20 % směrem od fronty. Z toho vyplývá, že převážná většina cest na taktickém stupni může vyhovovat pouze jednosměrnému pohybu (s vybudováním přídavných pruhů a výhyben pro předjíždění a vyhýbání). V průběhu bojové činnosti přednostně využíváme všechny silnice a cesty.

Praporní cesty mohou mít menší kvalitu, musí však zabezpečit přesun praporek proudů v jednom směru. Výhybny je třeba budovat každých 1,5 až 2 km.

Jako plukovní cesty zpravidla určujeme stále silnice a cesty, nebo upravené úseky terénu, které zabezpečují nejméně jednosměrný průjezd vozidel o hmotnosti do 60 t. Požadovaná minimální šířka těchto silnic a cest je 3,5 až 4 km. Výhybny je nutné budovat na dohlednou vzdálenost. Podélný sklon plukovních cest nemá převyšovat 10 až 12 %.

Jako divizní cesty určujeme silnice a cesty, nebo zřizujeme nové úseky cest o šířce 7 až 8 m, s poloměry zakřivení v zatáčkách nejméně 30 m, s maximálním podélným sklonem 7—8 %.

Všechny cesty vybíráme tak, aby jejich úprava vyžadovala minimální objem prací, nejmenší spotřebu mostních prvků, sil a času a aby maximálně vyhovovaly i z maskovacího hlediska proti všem prostředkům průzkumu nepřítele.

V útočném boji, vzhledem k tempu postupu útočících vojsk, je využití většiny cest na taktickém stupni (tj. cest určených převážně pro prvosledové jednotky a útvary) jen krátkodobé. Jejich úprava vyžaduje rychlost i za cenu menší kvality. Pro plnění úkolů úprav cest jsou vyčleněny ženijní jednotky (v obraně) nebo organizovány skupiny a odřady (za pochodu, v útočném a střetném boji) s potřebným množstvím techniky a materiálu.

Úprava cest při přípravě k útoku, v obraně a při přípravě přesunů v týlovém prostoru vlastních vojsk

Silnice a cesty v uvedených případech upravujeme mimo dotyk s nepřítelem. Před zahájením prací můžeme je prozkoumat a vybrat ty, které jsou nejvýhodnější jak z hlediska taktických požadavků, tak z hlediska technických kvalit.

Ženíjní průzkum (rekognoskaci) silnic a cest organizuje ženíjní náčelník příslušného stupně a vedou na taktické stupni zpravidla ženíjní jednotky plukovní ženíjní roty, nebo ženíjní komunikační roty divizního ženíjního praporu. Průzkumná jednotka používá motorové vozidlo (např. OT), zjišťuje sjízdnost jednotlivých silnic a cest a určuje přibližný rozsah při jejich nutných úpravách, vzhledem k předpokládanému provozu.

Vybrané cesty je vhodné z hlediska údržby a úprav rozdělit na úseky, na každý úsek vyčlenit ženíjní jednotku s potřebnou technikou a materiálem. Ta plní všechny úkoly spojené s úpravou a údržbou cest v daném prostoru a čase (zpevnování vozovky, odstraňování překážek, vytyčování a úprava objízdek apod.). V případě potřeby má zatarasit a ničit daný komunikační směr.

V úsecích, kde je malá únosnost vozovky, u brodů, mostů apod. zřizuje skládky materiálu k případnému použití. V těchto, snadno poškoditelných úsecích cest, je vhodné (v závislosti na čase) upravit i záložní přejezdy a objízdky. Zvlášť jde o úseky cest v blízkosti důležitých objektů, které mohou být cílem jaderného napadení nepřítele.

Údržba cest spočívá v trvalém sledování zvláště těžko průchodných úseků silnic a cest v jejich udržování v použitelném stavu. Ženíjní jednotka musí periodicky projíždět svůj úsek a při zjištění porušení silnice (cesty) ji opravit včetně poškozených objektů a zařízení na nich.

Určené ženíjní jednotky plní úkoly ve svých úsecích zpravidla po celou dobu pobytu vojsk v daném prostoru.

Místo a úloha zabezpečení pohybu (OZP) při úpravě plukovních a divizních cest

Po zahájení pochodu nebo útočného boje ženíjní jednotka plukovní ženíjní roty nebo ženíjní komunikační rota divizního ženíjního praporu, které se staraly o úpravu cest, tvoří zpravidla odřady zabezpečení pohybu příslušného stupně.

Organizovat odřady zabezpečení pohybu na stupni pluk i divize ukládají velitelům příslušné řady (např. Vševojsk-1-1, čl. 147). Tato povinnost se vztahuje na pluky i divize v prvním i druhém sledu.

Odřady zabezpečení pohybu jsou hlavním prvkem bojové sestavy k zabezpečení úprav plukovních a divizních cest za pochodu i v útočném boji.

Při organizování a úkolování OZP vycházíme z konkrétních podmínek, ze situace a úkolu.

V úvahu bereme dále:

- ráz terénu a prostoru činnosti,
- počasí a roční dobu,
- množství sil a prostředků, které jsou k dispozici,
- předpokládanou činnost nepřítele.

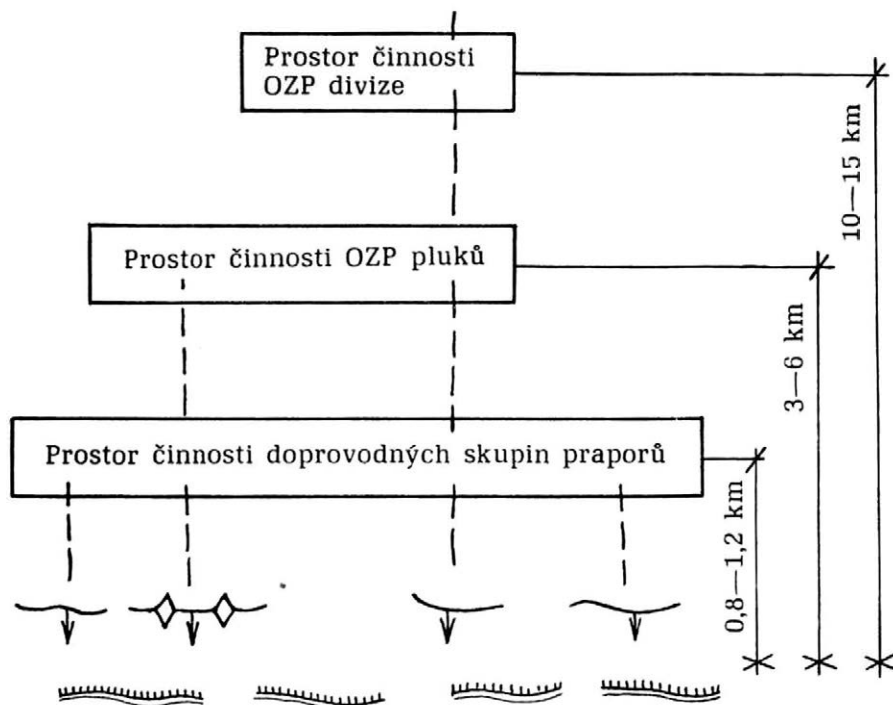
Složení OZP není šablonovité, neměnné. Jiné bude v době dešťů, v zimě, v horském a zalesněném terénu, jiné za suchého počasí apod. OZP musí být vysoce pohyblivý, zbavený všeho nepotřebného a neúčelného materiálu.

Vzhledem k předpokládaným úkolům, které OZP plní, se může organizace členit na různé skupiny a podskupiny: skupinu průzkumnou a odtarasovací, skupinu úprav, skupinu záložního materiálu a techniky; nebo může mít 1 až 2 průzkumné skupiny samostatné, skupinu odtarasovací a úprav jako jeden celek apod. V každém případě OZP musí být schopen vést průzkum stanovené osy postupu, zřídít průchody nebo přechody přes zátaras a překážky, vytyčovat objízdky, upravovat rozrušenou vozovku, odvodňovat rozbahněné cesty apod.

Zvýšení rychlosti nebo zkrácení potřebného času při vytyčování objízdek, při odstraňování překážek i při úpravě cest, může dosáhnout organizováním práce „překračováním“. To vyžaduje, aby OZP měl nejméně dvě průzkumné skupiny, aby skupina odtarasovací, popř. skupina úprav, měly několik podskupin, vybavených technikou a materiálem, aby se vzájemně mohly doplňovat, překračovat i nahrazovat.

Skupiny a odřady, které upravují cesty v útočném boji ve většině případů využívají cest upravených nižšími organizačními stupni. Podle konkrétní situace může někdy pomoci při úpravě cest vyšší organizační stupeň (např. v rámci tp jako PO divize může působit OZP divize).

Základní vymezení prostorů činnosti ženíjních prvků pro úpravu cest vyjadřuje obr. 1

Obr. 1

OZP divize

Tempo útoku divize vyžaduje, aby divizní OZP upravoval divizní cesty průměrnou rychlostí 3–4 km/h (za přesun divize na čáru zteče a za pronásledování několikrát vyšší rychlostí).

Vzhledem k možnému rozsahu poškození divizní cesty i snaze zabezpečit průjezd vojsk po nejlepší cestě a nebudovat pokud možno velké objížďky, může divizní OZP pracovat rozdělen na několik skupin, které se mohou překračovat.

Ženíjní komunikační rotu můžeme pro plnění úkolů v rámci OZP divize posílit ženijní průzkumnou hlídkou, chemickou hlídkou, ženijní technikou pro pozemní práce, tanky a návěsnými zařízeními, nákladními automobily, ženijním materiálem, v některých případech i motostřeleckou jednotkou.

Prostor činnosti OZP divize je v útočném boji za pluky prvního sledu. Upravuje divizní cestu pro druhý sled, zálohy a tyl divize.

Při přesunu divize na čáru zteče za útoku z chodu může být OZP divize předsunut do prostoru v blízkosti čáry rozvinutí do plukovních nebo praporečnických proudů, s úkolem pomáhat plukům při úpravě cest.

Za pronásledování nepřítele může OZP divize upravovat určenou cestu i v sestavě jednoho z prvosledových pluků na směr hlavního úderu divize.

Činnost OZP divize organizuje a řídí ženijní náčelník divize podle pokynů velitele divize a nařízení náčelníka ženijního vojska armády.

Na závěr chci zdůraznit, že na úpravě cest na taktickém stupni se podílí kromě doprovodných skupin a odřadů zabezpečení pohybu také ostatní ženijní jednotky, začleněné v sestavě pluků a divizí. Nevylučujeme i podíl ostatních druhů vojsk na úpravě silnic a cest. Proto také v rámci ženijní přípravy druhů vojsk budeme věnovat stálou pozornost této problematice.

K PRÁCI CHEMICKÉHO NÁČELNÍKA ÚTVARU V POLI

S rostoucími požadavky na množství a a kvalitu úkolů, s trvale probíhajícím naplňováním armády stále složitější technikou, rychle narůstají požadavky na objem práce příslušníků štábu pluku. Funkční povinnosti odborných funkcionářů při tom zůstávají beze změny, a proto je nutné zvládnout dané úkoly nejen zvýšenou pracovní intenzitou, ale též novými pracovními metodami.

Jednou z možných cest ke zlepšení pracovních výsledků je profesionální zvládnutí některých činností, které se často opakují tak, aby nedocházelo k časovým ztrátám zbytečným rozmyšlením nebo studiem metodik činností, když jsou většinou ověřeny minulou praxí s dostatečnou důkladností. V článku se budu zabývat činností chemického náčelníka pluku při tvorbě rozhodnutí velitele pluku. Chci pomoci mladým chemickým náčelníkům útvaru v tom, aby si pro tuto činnost dovedli v krátké době osvojit osvědčené a účelné pracovní stereotypy a návyky při schopnosti naplňovat je případ od případu konkrétními opatřeními odpovídajícími dané situaci. Ostatním může článek pomoci ve zdokonalení činnosti v poli.

Vycházím z předpokladu, že čtenář zvládl základy předmětu Ochrana vojsk proti zbraním hromadného ničení a osvojil si cíle, úkoly a obsah chemického zabezpečení vojsk ve smyslu platných před-

pisů a řádů ČSLA. Musí s jistotou používat zavedené pomůcky a předpisy pro vyhodnocování radiační a chemické situace na svém stupni velení a umět zhodnotit možnosti protivníka v použití zbraní hromadného ničení. Pro rychlou práci v poli je nezbytné dobře znát předepsané kódovací pomůcky a vyvážet pro osobní potřebu co nejlépe vybavenou soupravu pomůcek, které obsahují metodiku práce štábu v poli, metodiku vlastní činnosti při plnění úkolů jednotlivých stupňů bojové pohotovosti, autentizovaný sešit se vzory „návrhů“, „rozkazů“, „nařízení“ a „příspěvků“ pro různé bojové situace, zápisník pro pole, zápisník přijatých a odeslaných zpráv, odborné předpisy, automobilní mapu ČSSR, zásobu předem připravených formulářů a mapových tabulek na listech cvičných map nejčastěji používaného měřítka, řádně zakódovanou, evidovanou a nadepsanou pracovní mapu, desku a obal na pracovní mapu pro práci s ní za nepříznivého počasí a dostatečné množství šablon, pravítek, psacích a kreslicích potřeb. Množství a kvalita vyvážených pomůcek bývá zpravidla odrazem zkušeností a osobního přístupu chemického náčelníka k výkonu funkce.

V období plánování a přípravy bojové činnosti, nebo i v průběhu boje při tvorbě „rozhodnutí“, chemický náčelník pluku připravuje ve své odbornosti návrh na za-

bezpečení bojové činnosti útvaru. Při tom vychází

- z bojového nařízení pro chemické zabezpečení nadřízeného chemického náčelníka,
- z nařízení pro OPZHN nadřízeného velitele, z něhož použije části, které se týkají jeho odbornosti,
- z úkolu pluku pro příští období bojové činnosti,
- ze zámyslu velitele pluku,
- z vlastní znalosti situace pluku a nepřítel.

Svůj „návrh“ připravuje chemický náčelník v časovém sledu úkonů, předem určeném metodikou práce štábu v poli. Snaží se co nejvíce údajů zakreslit přímo do pracovní mapy, ostatní si zaznamenává do evidovaného poznámkového sešitu, nebo předem připravených tabulek vždy s vědomím, že ho může velitel vyzvat k přednesení návrhu v celém rozsahu, nebo některé jeho části i dříve, než stanoví „metodika“.

Zpravidla zachová tento metodický postup při přípravě návrhu na chemické zabezpečení:

1. Ujasnění úkolu a z něho plynoucí závěr kam položit největší důraz na realizaci jednotlivých opatření chemického zabezpečení, kterým jednotkám věnovat největší pozornost,
2. Časová kalkulace s určením, která opatření chemického zabezpečení je nutné plnit bez prodlení a v jakém pořadí plnit ostatní,
3. Předběžné nařízení pro chemické jednotky pro usměrnění jejich činnosti,
4. Zhodnocení situace s důrazem na
 - možnosti nepřítel v použití jaderných a chemických zbraní podle informace zpravodajského náčelníka, propočítané dc počtu rot, které může v jednotlivých fázích boje zasáhnout a jak tím bude ovlivněna bojeschopnost pluku,
 - dosavadní radiační a chemickou situaci a její vliv na plnění daného úkolu, co učinit u jednotlivých jednotek pluku k maximálnímu zeslabení škodlivých účinků,
 - terén a povětrnostní situaci z hlediska jejich vlivu na rozvoj ničivých faktorů ZHN v případě jejich použití nepřítel, z hlediska ochranných možností, se závěrem, které prostory mohou využít vlastní jednotky,
 - bojovou zkušenost, morálně politický stav, vycvičenost a vybavení chemickým materiálem a technikou vlastních jednotek a z toho plynoucí možnosti jejich bojového použití a totéž u podřízené chemické jednotky.

Chemický náčelník si průběžně závěry zakresluje do pracovní mapy a pomocných tabulek tak, aby připravil stručný, výstižný a konkrétní návrh na chemické zabezpečení daného úkolu a neúčelnější využití podřízené chemické jednotky.

Příkladem osnovy „návrhu na chemické zabezpečení velitel“ v období plánování bojové činnosti:

1. Pravděpodobný zámysl a možnosti protivníka v použití jaderných a chemických zbraní na sestavu pluku, neohroženější jednotky a možné důsledky na bojeschopnost.

2. Jak ovlivní radiační a chemická situace na bojišti plnění daného úkolu pluku.

3. Vliv terénu a povětrnosti na účinky ZHN, možnost využití pro vlastní ochranu.

4. Opatření, které plánuje ve prospěch pluku nadřízený chemický náčelník, nebo výčet jím uložených odborných úkolů.

5. Úroveň chemického zabezpečení vlastních jednotek.

6. Bojeschopnost a bojová pohotovost chemické jednotky.

Závěr návrhu:

— na kterou jednotku a prostor položit v jednotlivých fázích boje hlavní úsilí chemického zabezpečení,

— přednostní zásobení chemickým materiálem,

— zvláštní opatření ke zvýšení chemické odolnosti vybraných jednotek,

— organizace radiačního a chemického průzkumu a pozorování, úkoly pro chemické instruktory a pozorovatele jednotek,

— organizace speciální očisty, způsobů a prostoru soustředění zamořené výstroje,

— návrh na použití chemické jednotky,

— návrh na použití dýmu,

— požadavky na nadřízeného chemického náčelníka,

— schopnost plnit všechny úkoly chemického zabezpečení.

Návrh musí být chemický náčelník připraven přednést přímo ze své pracovní mapy s použitím tabulek v pracovním sešitu.

V průběhu boje, nebo při plánování bojové činnosti v časové tísni bude návrh zpravidla přednášet jen v závěrech, nebo bude chemický náčelník odpovídat veliteli jen na některé konkrétní dotazy. V každé době musí být připraven i bez další přípravy uvést:

1. Počet jaderných a chemických úderů na jednotky pluku, které jednotky byly

zasaženy, rozsah zamoření a vliv na jejich bojeschopnost,

2. Koho a jak varovat před šířícím se oblakem,

3. Způsob a časovou náročnost průzkumu a odstranění následků napadení v působnosti chemického vojska,

4. Pravidel podobný zámysl a rozsah použití ZHN nepříteli v dalším boji a jak připravit na tuto skutečnost vlastní jednotky.

Jakmile velitel návrh schválí, chemický náčelník ihned tento rozpracuje do konkrétních rozkazů a nařízení tak, aby se rychle dostal k vykonavatelům. Nejdůležitější z navrhovaných opatření osobně zakreslí do mapy rozhodnutí velitele pluku. O průběhu a plnění všech opatření musí informovat nadřízeného chemického náčelníka. Pro vlastní potřebu vede přehled o jejich stavu, situaci a plnění. To vše může na základě získaných praktických zkušeností rozdělit do těchto skupin úkolů.

Úkoly, které plní pro velitele, štáb pluku a vlastní jednotky

— oleáta s nejdůležitějšími opatřeními chemického zabezpečení pro náčelníka štábu pluku k zákresu do mapy rozhodnutí velitele, zpravidla zákres nebezpečných prostorů, rozmístění pozorovacích stanovišť a chemické zálohy, směry hlavního úsilí radiačního a chemického průzkumu pluku i nadřízeného, plánované prostory pro speciální očistu a údaje o prostředcích teritoria (jen vlastní území),

— příspěvek do bojového rozkazu velitele pluku, který obsahuje stručně vyjádřený úkol chemické jednotky v příštím období, její osy přesuny a prostory rozmístění, určení velitele zálohy,

— příspěvek do nařízení pro zabezpečení bojové činnosti (pečí náčelníka štábu), které se podle situace a časových možností vydává zpravidla jako

a) jeden z bodů rozhodnutí velitele

b) písemné nařízení všem jednotkám

c) ústní nařízení při organizaci součinnosti s veliteli praporů. V tomto případě vztažené k jednotlivým obdobím boje tak, jak probíhá součinnost. Pro rychlé vydání bojového nařízení k zabezpečení bojové činnosti je ve štábu předem připraven formulář s předstihem základních údajů, jako jsou nebezpečné prostory napadení ZHN, směr a prostor hlavního úsilí radiačního a chemického průzkumu praporu, úkoly pro chemické instruktory praporů a pozorova-

vatele rot a baterií, dříve zamořené prostory a stálost otravných látek a radioaktivita v nich, údaje pro aktivaci odřadu odstranění následků napadení ZHN, povolená dávka ozáření pro daný úkol, jak organizovat speciální očistu v jednotlivých fázích boje, zprávy o povětrnosti, způsoby zjišťování parametrů ZHN a jejich předání do štábu pluku apod. Formulářů může být připraveno pro různé bojové situace několik

— příspěvek do týlového rozkazu, nebo „žádanka o přísun“ o způsobu zásobení jednotek chemickým materiálem, odsunu a náhradě poškozeného chemického materiálu,

— bojové nařízení pro velitele chemické jednotky — zpravidla písemné na předem připraveném formuláři. Může je též nadiktovat veliteli jednotky přímo z pracovní mapy. V tom případě si velitel jednotky dělá zápis do svého pracovního sešitu a chemický náčelník mu jej po ověření úplnosti parafrázuje.

Podle časových možností a stupně připravenosti štábu pluku může se chemický náčelník podílet ve spolupráci s ostatními složkami štábu na vydání dalších nařízení k upřesnění bojové činnosti, zpravidla na předem připravených formulářích, jako jsou např.:

— nařízení pro velitele odřadu odstranění napadení ZHN,

— nařízení pro dlouhodobý pobyt v zamčených prostorech,

— nařízení pro překonání rozsáhlých zamořených prostorů,

— přehled ozáření štábu a jednotek,

— zápis o součinnostním dohovoru velitelů zamořené jednotky a MSO,

— nařízení pro zabezpečení taktického vzdušného výsadku apod.

Úkoly, které plní pro nadřízeného chemického náčelníka

— hlášení o dosažení bojové pohotovosti — ihned po splnění všech úkolů vyhlášeného stupně bojové pohotovosti využitím kurýra, styčného důstojníka apod. s obsahem, který žádá nadřízený,

— hlášení o stavu chemického materiálního a technického zabezpečení na předepsaných formulářích, ke konci prvního dne po dosažení určeného stupně bojové pohotovosti, zpravidla jako součást některého bojového hlášení,

— bojová hlášení chemického náčelníka — odesílá ke stanovené době nebo po úderu ZHN nepříteli na sestavu pluku, nejlépe na oleátě s jednoduchým zákresem a legendou o plnění úkolů. Taková hlášení mají obsahovat upřesněné para-

metry úderu, rozsah ztrát a zamoření osob i bojové techniky, učiněná opatření, konkrétní výsledky průzkumu, požadavek na mimořádné doplnění chemických materiálem a jiné důležité údaje. Nadřízeného musí průběžně informovat formou bojových hlášení i o rozmístění pozorovacích stanovišť s určenými sektory pozorování, s plánovaným manévrem v systému radiacíního a chemického pozorování, s rozmístěním chemické zálohy chemického náčelníka pluku i plukovního technického skladu v době plánovaného doplnění, schematicky o činnosti pluku po praporech, o veškerých nově zjištěných údajích o nepříteli a jeho ZHN, či chemických jednotkách.

Mělo by se stát zásadou, že se mají chemičtí náčelníci nejméně jednou denně osobně setkat a vzájemně porovnat své pracovní mapy a bojové dokumenty. Vzájemně by se měli telefonicky, nebo rádiem informovat o odeslání jakéhokoli grafického či písemného dokumentu a po jeho obdržení protějšek potvrdit jeho přijetí, pochopení a zahájení plnění.

Kromě bojových hlášení podávají nadřízenému ještě nařízená periodická hlášení ve stanovených časových normách a podle zavedených zvyklostí, např.:

- hlášení o jaderném či chemickém úderu na sestavu pluku — všemi prostředky spojení mimo pořadí, na stupni pluk do 10 minut po úderu,

- zpráva o přzemní povětrnostní situaci — zpravidla v 07.00, 13.00 a 01.00 hodin denně od dosažení bojové pohotovosti. Mimo tyto časy se stejná zpráva předá do 2 minut po úderu ZHN nepříteli na sestavu pluku a ihned při náhlé podstatné změně směru nebo rychlosti větru,

- zpráva o snížení stavu zásob pod 50 % předepsané normy — podává ihned při zajištění této skutečnosti u chemického materiálu, nebo bojové techniky chemického vojska včetně jejich provozních hmot,

- zpráva o ozáření (expozici) jednotky nad 100 rentgenů jednorázově — podává ihned při zjištění této skutečnosti, s vědomím velitele pluku.

Nadřízený chemický náčelník zpravidla upravuje po určitá delší časová období množství a obsah vyžadovaných hlášení a dokumentů podle konkrétní potřeby, vždy však musí být rozhodujícím v práci chemického náčelníka kteréhokoli stupně konkrétní osobní styk s podřízenými odbornými funkcionáři i práce se samotnými jednotkami v terénu, při přípravě bojové činnosti.

Úkoly, které plní pro vlastní potřebu a přehled

Jde o průběžné vedení pracovní mapy chemického náčelníka pluku, která je jeho hlavním bojovým dokumentem. Obsahuje kódování vševojskové a pro předávání parametrů ZHN, vyhodnocení terénu a teritoria, údaje o výškové a přizemní povětrnosti, zvýrazněné vodní zdroje, údaje o nepříteli s důrazem na prostředky jaderného a chemického napadení, jejich dosahy a možnosti, úkol vlastního útvaru do rot a baterií, podstatné údaje o jednotlivých opatřeních chemického zabezpečení včetně údajů o úkolech chemických jednotek vlastních, nadřízeného i sousedů.

V pracovní mapě vede chemický náčelník s použitím předem připravených pomůcek, předepsanými situačními značkami podle Oper-2-1 a základních chemických předpisů situaci a její vývoj po celou dobu činnosti v poli. Ve své pracovní mapě zpravidla vede tabulky:

1. Přehled jaderných úderů na jednotky pluku — s uvedením ztrát, ozáření (expozic), dobou obnovení bojeschopnosti apod.

2. Přehled chemických úderů na jednotky pluku — s uvedením ztrát, učiněným opatřením, dobou obnovení bojeschopnosti apod.

3. Rozdělení chemické jednotky pro plnění úkolů — s možností vést záznam o změnách v jejím rozdělení v průběhu boje,

4. Spotřeba chemického materiálu u chemické jednotky, který podmiňuje její bojeschopnost, jako jsou např. průkazníkové trubičky, odmořovací látky apod.,

5. Údaje pro rádiové spojení v síti chemického zabezpečení svazku,

6. Údaje pro rádiové spojení v síti chemické jednotky pluku.

Tyto tabulky jsou pomocné a může je vést též v evidovaném pracovním sešitě chemického náčelníka. Jejich počet není omezen a řídí se individuální potřebou.

Evidovaný sešit pro běžné poznámky, výpočty a pro přípravu návrhu na chemické zabezpečení velitelů. Je užitečné mít v tomto sešitě připravené vzory návrhů pro různé situace.

Účetní a operativní evidenci chemického materiálu. Rozsah ukládají ustanovení předpisu Všeob-26-1. Je připravena též pro případ předání útvarů do jiné podřízenosti, nebo předání funkce chemického náčelníka.

Veškerou polní dokumentaci musí chemický náčelník připravit a průběžně vést

tak, aby podle ní mohl plnit odborné úkoly další funkcionář i v případě, že mu funkce nebude řádně předána.

Praxe vyžaduje, aby chemický náčelník měl přehled o všech možnostech spojení a styku s podřízenými chemickými instruktory i s nadřízeným náčelníkem svazku. Zejména musí umět využívat:

— osobního styku nejméně jednou denně,

— telefonického spojení,

— písemných hlášení, či nařízení s využitím kurýrů, styčných orgánů apod.,

— spojky motorizované, či pěší se scuhlasem náčelníka štábu,

— rádiové sítě chemického zabezpečení,

— rádiových sítí velení, dělostřelctva, průzkum apod., za předpokladu, že radisté znají rozlišovací hesla a funkční čísla a že mají návyky zprávy dodat určenému adresátu,

— prostředků spojení teritoriálních orgánů, zejména za přesunů a jen výjimečně.

Chemickým náčelníkům pluků doporučuji zpracovat si pro práci v poli předem několik vhodných pomůcek, které se stanou významným pomocníkem zvláště při plnění úkolů v těžkých podmínkách, při mimořádné únavě, ve zkrácených časových lhůtách. Jde zejména o

1. Složku předtištěných formulářů, pokrytých astraonem, pro rychlé zpracování ústních návrhů, rozkazů či nařízení, jako

— osnova návrhu na chemické zabezpečení pro různé bojové situace,

— osnova odborných nařízení podřízeným funkcionářům, nebo velitelům podřízené chemické jednotky pro různou bojovou činnost,

— osnova vystoupení chemického náčelníka na organizaci součinnosti stupně pluk—prapor pro útok, obranu i jiné druhy činnosti a po jedontlivých nejčastěji probíraných údobích boje,

2. Rozmnožené tiskopisy připravené k rychlému vyplnění a předání vykonavatelé nebo zpracovateli souhrnného dokumentu pokud jde jen o příspěvek. Musí být přehledně uloženy, označeny a mohou být i předem podchyceny evidenčně,

3. Vhodnou úpravu všech nejčastěji používaných předpisů, metodik pro rychlou orientaci v nich, nejlépe nálepkami okrajích listů, což umožní nalézt potřebnou tabulku či text jediným hmatem.

Jako žádná činnost, ani práce chemického náčelníka v poli není neměnná a zcokonaluje se na základě poznatků ze cvičení a získávaných zkušeností. Proto je třeba čas od času, zpravidla před cvičením v terénu celou dokumentaci prostudovat, doplnit, opravit a současně procvičit její rychlé použití. Při té příležitosti si zkontroluje evidenci podle platných zásad pro utajení.

Tak může mít odborný funkcionář v kteroukoli dobu vždy v souladu se soudobými požadavky připraveny veškeré pomůcky pro svoji práci. Jsou nutnou podmínkou pro úspěšné splnění všech úkolů v poli, tedy k činnosti, která zaujímá rozhodující místo v přípravě a hodnocení vojsk.

K BOJOVÉ POHOTOVOSTI TÝLU

V článku chci stručně ukázat na některé pozitivní výsledky, kterých jsme dosáhli za posledních několik let při zvyšování bojové pohotovosti a připravenosti týlu. Dále poukážu na některé otázky, kterým bychom měli věnovat více pozornosti při rozpracování v nejbližší perspektivě.

V týlu došlo k ujednacení činností na základě jednotné směrnice pro uvádění vojsk do bojové pohotovosti a jejího rozpracování do podmínek týlových svazků, útvarů a zařízení.

Dosáhli jsme zkrácení doby nakládání pohyblivých zásob materiálu. K tomu se zaměřila iniciativní a intenzivní činnost kompetentních orgánů všech stupňů řízení týlu. Především ke zrychlení nakládání a vyvážení zásob účinně přispěla svépomocná úprava skladů a řada různých racionalizačních opatření. Koncem roku 1975 bylo např. napaletováno na operačním stupni 60 % zásob materiálu, na vojskovém stupni pak 26 % (kromě munice, jejíž paletování bude realizováno v dalším období).

Značný důraz jsme položili na zabezpečení vojsk mechanizačními prostředky pro urychlení a usnadnění nakládání, překládání a vykládání materiálu. Tato opatření mají značný vliv na urychlení procesu uvádění týlů do bojové pohotovosti a kromě toho i pro snížení počtů osob, vyčleňovaných do nakládacích skupin.

Výrazně se zvýšila bojová pohotovost úseku zásobování PHM. Polní sklady byly organizačně přebudovány, odlehčeny a zmodernizovány. Důležitou skutečností je jejich částečné zpohyblivění. Časovou normu pro jejich rozvinutí jsme zkrátali o 30 %. Ještě většího efektu jsme dosáhli při naplňování automobilních cisternových útvarů. Tato činnost byla oproti dříve platné časové normě snížena téměř o 60 %. Do systému doplňování motorové techniky pohonnými hmotami a mazivy jsou zaváděny automobilní cisterny — plniče letecké techniky a velkoobjemové přepravníky pohonných hmot. Byly též zavedeny některé druhy nových olejů a pohonných hmot, což přispělo k prodloužení doby životnosti PHM i prodloužení meziprávních norem motorů.

Rozsáhlá práce byla vykonána i na úseku týlu letectva. Přešli jsme na armádní leteckou základnu v novém pojetí, zvýšili tonáž automobilních dopravních útvarů, upravili jsme odpovědnost za materiální zabezpečení letecké armády. Vytvořily se výhodnější podmínky pro přísun leteckých pohonných hmot z frontových skladů do skladů letecké armády polním potrubím, popř. i železničním transportem. To se může kladně projevit v uvolnění části automobilních cisternových prostředků z tohoto úseku pro bezprostřední zásobování a doplňování vojsk.

Zvýšila se bojová připravenost týlových orgánů velení při rozvíjení a činnosti polních zásobovacích základů a útvarů jejich obsluhy. Velitelské kádry těchto orgánů jsou připraveny od začátku řídit činnost vytvářených týlových svazků, útvarů a zařízení (TSÚZ) a organizovat přechod z mírového na polní zásobovací systém.

Tyto skutečnosti zdaleka nevyčerpávají všechna opatření ke zvýšení bojové pohotovosti týlu. Šlo jen o některá podstatná. Za zmínku ještě stojí často opomíjená otázka, která hraje významnou roli v bojové pohotovosti, a to nejen v týlu. Jde o ubytovanost vojáků z povolání. Např. léta 1971–1975 byla, díky velení naší armády a vynaloženému úsilí ubytovacích a stavebních orgánů, nejspěšnější v tomto směru ze všech předchozích období. Za uplynulých pět let byl ubytován značný počet vojáků z povolání v místech výkonu služby a počet žadatelů o byt v současné době je nejnižší, jaký kdy v naší armádě byl.

Naznačené dobré výsledky mají svůj společný základ jak v teoreticky rozpracovaných otázkách týlového zabezpečení, tak i v získaných poznatcích z praktické činnosti. Jsou mimo jiné výsledkem soustavné a intenzivní ideové výchovné činnosti velitelů, politických pracovníků a týlových funkcionářů, kteří vedou své podřízené ke správnému chápání požadavků vysoké bojové pohotovosti v celém jejím komplexu.

V dalším je třeba pokračovat v rozvíjení dobrých výsledků při zvyšování bojové pohotovosti týlu. Máme ještě řadu rezerv, a to jak teoretického, tak i praktického rázu. Teoreticky je třeba především ujasnit optimální vybavenost jednotlivých stupňů mechanizačními prostředky pro manipulaci s materiálem a stejně tak i výši (hranici) napaletování zásob, neboť z hlediska doplnění potřebných druhů materiálu vojskům v krátkých lhůtách nebude účelné veškerý materiál dodávat jen paletovaným způsobem.

Stejně tak je nezbytné rozpracovat v nejbližší době problematiku činnosti TSÚZ na teritoriu po jejich vytvoření až do doby zahájení operace. K této otázce — viz článek generálmajora ing. Josefa Mikulce, VM 2/1976.

Ve zbývajících částech výcvikového roku 1975/1976, ale i v dalších obdobích je třeba jako trvalou metodu práce přijmout vyhledávání rezerv ve zkracování lhůt rozvíjení týlu a zvyšování připravenosti zásob pro mechanizovanou manipulaci.

Do komplexního pojetí bojové pohotovosti týlu zahrnujeme i úkoly dalšího zvyšování jeho schopnosti všestranně zabezpečovat vysoce pohyblivou bojovou činnost vojsk, což je konkrétním požadavkem RMNO pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1975/1976.

V soudobé válce musíme být připraveni na nepředvídané a zcela neočekávané situace, které se jistě zdaleka nebudou podobat těm, které známe z posledních velkých válečných konfliktů. S tím počítáme i v týlu a musíme předvídat ty nejsložitější situace v jeho práci.

Je vhodné si uvědomit, že jsou tři hlavní týlové objekty, které budou trvalými a vyhledávanými cíli nepřátelských úderů (všech jeho moderních bojových prostředků). Jsou to

- komunikace všech druhů,
- zásoby materiálních prostředků,
- spolu s místy a orgány velení vojskům i místa velení týlu.

Pozornost v dalším chci zaměřit na první dvě otázky.

Pozemní komunikace všeho druhu ve spojení s dopravními prostředky, které se pohybují po nich a přepravují zásoby materiálu, jsou páteří celého týlového zabezpečení vlastních vojsk. Je to jinými slovy vojenská doprava, která je prostředkem zástupce velitele pro týl k zabezpečení všech přepravních úkolů při realizaci včasného vytváření a doplňování potřebných zásob vojsk.

V současné době je představa taková, že železniční doprava bude přepravovat cca 80 % zásob z teritoriálních skladů (základů) do frontových základů, popř. vykládacích stanic (V/S) na obnoveném železničním tahu za vojsky. Automobilní doprava je hlavním druhem dopravy v operačním i vojenském týlu, tj. z frontových základů (popř. V/S na železnici) až ke spotřebitelům — jednotkám a zbraňovým systémům. Potrubní doprava má stále vzrůstající význam, a to jak na teritoriu, tak u polních vojsk. Vodní doprava má jen dílčí význam, se kterým v našich podmínkách nepočítáme ke zvýšení přepravní kapacity dopravních prostředků. Vzdušná doprava vzhledem k ekonomické stránce má v našich podmínkách též jen dílčí význam. Využíváme ji zejména k dopravě raket a bojových hlavic a pochopitelně k zásobování vzdušných výsadků. Jinak je značně perspektivní a v některých případech může být jediným druhem dopravy, který zabezpečí včasný přísun nejn nutnějších materiálních prostředků pozemním vojskům.

Hlavními druhy dopravy jsou tedy dnes doprava železniční a automobilní, hlavními komunikacemi železnice a automobilní silnice.

Největší množství materiálu je soustředěno v armádních a zejména frontových základnách.

Základním úkolem vojenské dopravy je dodat vojskům včas, v potřebném množství a druhích materiální a technické prostředky, které vojska v dané době potřebují.

K zabezpečení tohoto úkolu v současné době řešíme postupně, podle ekonomických možností, řadu otázek v této oblasti novým způsobem.

Např. zvyšujeme podíl těžkých automobilů, návěsů a přívěsů v automobilních dopravních útvarech, zavádíme opatření ke zrychlení toku zásob v operačním i vojenském týlu (průměrná rychlost je dnes pouze cca 7 km/h), vynakládáme úsilí ke zvýšení tempa obnovy železnic, ke zvýšení podílu potrubní dopravy na celkovém množství přisunovaných PHM apod.

Tato a jiná opatření jsou bezesporu efektivní, účinná a jejich přínos ke zvýšení bojové pohotovosti týlu a k upevnění týlového zabezpečení vojsk je mimo pochybnost.

Při všech úvahách o týlovém zabezpečení nemůžeme opomíjet otázky ničení komunikací v soudobé válce. Komunikace, zejména po jaderných úderech, budou ve svých rozhodujících místech zcela zničeny, zamořeny, na dlouhou dobu nesjízdňné, stejně jako objekty na nich přes vodní, horské aj. překážky. Pohyb na válčišti potřebnou rychlostí bude možný jen pro vozidla k tomu

účelu vybavená (tanky, bojová vozidla pěchoty apod.). Ostatní vozidla budou v tempech zaostávat. Toto zaostávání se bude s rozvíjením operace stále zvětšovat. Proto ke zvýšení manévrovosti a odolnosti týlu bude vhodné uvažovat s tím, aby na jednotlivých stupních vojskového týlu byla zavedena vozidla se stejnými či co nejvíce zblíženými parametry pohybu a průchodivosti jaké má technika zabezpečovaných bojových útvarů. Půjde tedy o to, aby v podmínkách nesjízdných komunikací byly zásoby materiálu těchto stupňů vezeny stejnou rychlostí, jakou se budou pohybovat vozidla bojová.

Je sice pravda, že předpokládané válčiště se vyznačuje vysoce rozvinutou komunikační sítí. Avšak při vedení bojové činnosti bude třeba v nejlepším případě vyhledávat objížďky (bude-li to při současném pohybu bojových útvarů a nesouvislé frontě vůbec možné), a i to může znamenat značně opožděný přísun materiálu jednotkám a útvarům.

Řešení můžeme hledat v trvalém přimknutí týlových jednotek k bojovým, tzn. vyzbrojit je stejnou technikou. Tím odstraníme nejslabší článek činnosti vojskového týlu.

Obdobná problematika, tj. otázka pohyblivosti, i když v poněkud jiné kvalitě, se projevuje i v operačním týlu.

Zásobovací základny vyššího svazu jsou rozvíňovány na železnici, své vlastní automobilní svazky ani útvary nemají. Nejsou tudíž pohyblivé. Tato skutečnost je pro průběh soudobé operace dosti závažná. Jejich pohyblivá oddělení se vyčleňují vždy po dvou dnech, a to postupně na celou hloubku operace. Vytváření oddělení zajišťují automobilní prostředky, přičemž rameno přesunu se postupně prodlužuje a může dosahovat v určitém stadiu operace až 400—500 km. V takovém případě můžeme ovšem zajistit plynulé zásobování vojsk jen s velkými obtížemi. Tuto zkušenost ukázala mj. cvičení NEUTRON-75.

Jinými slovy, za současné organizace týlu vyššího svazu může dojít k odtržení zásobovacích základen, rozvinutých na železnici, od vojsk, zejména při plnění dalšího úkolu až na zhruba 500 km, neboť po obnovené železnici přesunout zásoby k této době se může podařit v nejlepším případě na 200—300 kilometrů (a to na jednom železničním směru). Vykładací stanice, organizované postupně na obnoveném železničním směru, mohou jen částečně otázku plynulého zásobování řešit. Je třeba počítat s tím, že nepřítel bude ničit železnice ještě důkladněji než silnice a s jejich tempem obnovy můžeme počítat velice střízlivě. Z toho vyplývá, že v systému organizace týlu vyššího svazu chybí další pohyblivé prvky, tj. předsunuté základny, které by byly s to přiblížovat a zároveň i členit zásoby do celé hloubky válčiště, vyčleňovat podle potřeby pohyblivá oddělení v prostoru a čase, podle vývoje operační situace. Otázka je složitá i proto, že polní zásobovací systém nelze na tomto stupni rozvinout dříve, než třetí den operace, dojde-li k nenadálému zahájení války.

Vzhledem k tomu můžeme přijmout toto řešení.

K zabezpečení plynulého přechodu z mírového zásobovacího systému na polní vytvořit již v míru ve zvoleném prostoru na území státu **týlovou základnu** na bázi stacionárních zařízení. Tato základna by plnila úkoly se zahájením operace ve prospěch vojsk na hlavním směru. Měla by své automobilní útvary. Po přiblížení zásob by vyčleňovala za vojsky **předsunutou základnu**, která by byla pohyblivá (na automobilních prostředcích) a disponovala by silami a prostředky pro vyčleňování **pohyblivých oddělení**. Tím můžeme dosáhnout postupného pokrytí celé hloubky útočné operace. Při plnění dalšího úkolu je kromě toho situace usnadněna ještě tím, že z týlové základny na teritoriu

můžeme materiál do předsunuté základny přisunovat jak automobilním transportem, tak polním dálkovým potrubím, a ke knoci operace i po úseku obnoveného železničního směru. Tím odpadnou velké vzdálenosti, které je třeba překonávat v dnešním zásobovacím systému, zejména vrácením se automobilních prostředků na neúměrně velké vzdálenosti. Kromě toho, po přemístění předsunuté základny do hloubky můžeme vyčlenit např. z týlové základny na teritoriu další pohyblivý prvek k překlenutí velké vzdálenosti mezi týlovou a předsunutou základnou.

Tento systém, postavený na vytvořené týlové základně na vlastním území a pohyblivých předsunutých základnách, rovněž zabezpečí větší rozptýlení zásob v průběhu operace i zvýšení množství zásob poblíž vojsk.

Na tomto hlavním směru týlového zabezpečení by byly nasazeny hlavní síly automobilních dopravních prostředků, prostředky potrubní dopravy a hlavní síly a prostředky železničního a silničního vojska.

Zabezpečení vedlejšího směru můžeme řešit dosavadním způsobem.

Ve svých názorech vycházím ze skutečnosti, že v soudobé operaci přísuny materiálních prostředků mohou se zpožďovat pro nedostatek sjízdných komunikací, neboť ty společně s prostory soustředění zásob budou představovat objekty intenzivních úderů nepřítele. Větší rozptýlení zásob na menší vzdálenosti od vojsk umožní mít část zásob k dispozici za materiál zničený, či poškozený. Zároveň s tím se budou automobilní útvary pohybovat po kratších ramenech přísunu a tím se zmenší i nebezpečí odtržení zásob od vojsk na velké vzdálenosti. Náčelníci jednotlivých základen budou mít ve vlastní podřízenosti automobilní dopravní svazky a útvary. To vše může do značné míry kladně ovlivnit materiální zabezpečení vojsk v útočné operaci.

Pokud jde o zařazování automobilních prostředků do dopravních útvarů operačního stupně, je nezbytné, aby to byla vozidla výhradně s vysokou průchodivostí a s rychlostí rozhodně ne nižší, než mají vozidla soudobých typů.

Těmito opatřeními můžeme dosáhnout zvýšení bojové pohotovosti týlu i na operačním stupni.

Průlom připravené obrany

Problematika průlomu patří mezi zásadní otázky vojenského umění. Je to zdůvodněno tím, že průlom je důležitou součástí útočných operací. Neprolomíme-li totiž takovou hloubku obrany a nevytvoříme-li v obraně nepříteli trhlinu, nemůžeme počítat s úspěšným útokem.

V tomto článku, na základě zkušeností z Velké vlastenecké války a analýzy zahraničních vojenských publikací, rozebereme vývoj forem a způsobů průlomu připravené obrany, místo průlomu v soudobé útočné činnosti a jeho charakteristické rysy.

Jako způsob řešení úkolů útoku vznikl průlom poměrně nedávno — ve válkách na počátku dvacátého století. Jeho vznik je spojen s pozicičními formami boje. Na tomto základě v současné době se objevují názory, že v převládající manévrové činnosti je průlom svým způsobem anachronismem. O jejich nesprávnosti vojenskoteoretický tisk již publikoval.

Vznik poziciční obrany v rusko-japonské a později i v první světové válce skutečně nutil útočníka soustředovat úsilí na početně malém úseku, aby hromadným úderem prolomil souvislou obranu nepříteli a zabezpečil podmínky pro další manévrovou činnost v hloubce nebo k rozvíjení úspěchu do stran. Hledání způsobů dosažení úspěchu v útoku proti silné obraně nepříteli bylo jedním ze směrů rozvoje vojenského umění. Překonávání silné, hluboce členené obrany se stalo důvodem hledat různě

taktické a operační způsoby útočné činnosti. Mezi těmito způsoby má důležité místo průlom jako jedna z forem získání a udržení iniciativy vojsky v útoku, vybojování a udržení palebné převahy nad vojsky v obraně a dosažení vysoké aktivity činnosti.

V důsledku rozvoje prostředků boje na bývá průlom nových rysů. V třicátých letech sovětské vojenské umění rozpracovalo teorii hlubokých útočných operací. V této teorii věnovalo vojenské myšlení významné místo k dosažení úspěchu útoku jeho počátečnímu stadiu — průlomu, jako předpokladu dynamické činnosti v hloubce. Bojová praxe druhé světové války potvrdila životaschopnost této teorie a současně přinesla mnoho nových zásad při rozvíjení forem a způsobů průlomu. V podmínkách narůstání manévrovosti bojové činnosti zůstal průlom zákonitou formou boje.

Současná obrana je schopna úspěšně čelit útoku. Využívá-li síly palby, rozsáhlého manévru a pevně bráněných výhodných prostorů v terénu, je schopna za určitých podmínek působit vojskům v útoku značné ztráty, zastavit nebo dočasně oddálit útok a na určitou dobu stabilizovat postavení vojsk. Proto vojska v útoku musí plnit úkol vytvořit mezeru v obraně nepříteli, tj. organizovat průlom.

Podle názorů zahraničních vojenských odborníků, použití jaderných zbraní na obou stranách může působit jako faktor,

kteří zvyšuje dynamičnost bojové činnosti, ale i její stabilitu a možnost obnovení narušené rovnováhy v poměru sil na některých úsecích. Pozici prvky s charakteristickými způsoby činnosti vojsk budou svým způsobem splývat s manévrovými operacemi. Je přirozené, že v nových podmínkách prodírají formy a způsoby průlomu dalším vývojem.

Musíme však zdůraznit, že **podíl průlomu v celkovém komplexu útočné činnosti se současně s časem neustále snižuje.** Tato tendence se jasně projevila již v minulých válkách. Jestliže taktický průlom v první světové válce zaujímal větší část doby určené na operaci, pak ve druhé světové válce tvořil jen 7—10 % a někdy i méně celkové doby trvání operace. Můžeme tedy zdůvodněně předpokládat, že v soudobých operacích, bez ohledu na zvětšení hloubky obrany, podíl průlomu se ještě více sníží, protože narůstá celková dynamičnost a prostorový rozmach útoku, dále i tempo průlomu zejména s použitím jaderných zbraní, které může být vyšší než dříve.

Z tohoto však nemůžeme udělat závěr, že se snižuje operační význam průlomu. Organizace průlomu ve Velké vlastenecké válce, bez ohledu na jeho poměrnou krátkodobost, bez zveličování byla jedním z důležitých úkolů a hlavních starostí velení frontů a armád při přípravě operace. K prolomení nepřátelské obrany byly soustřeďovány hlavní síly svazů a na úzkém úseku bylo vytvářeno mohutné uskupení sil a prostředků, které zahrnovalo v letech 1944—1945 do 200 hlavních, 30—40 i více tanků a 3—5 střeleckých praporů na 1 km šířky průlomu. Vojska, která prolomovala obranu, byla podporována hlavními silami frontového letectva. Tam působila také hlavní úderná síla frontu — rychlá skupina, složená z tankových a mechanizovaných svazků (svazů), která byla předurčena k rozvíjení průlomu a zabezpečovala přerůstání taktického úspěchu v operační. Tam, kde vojska dosáhla rychlého průlomu, obvykle se úspěšně rozvíjela i celá operace a v krátké době bylo zničeno uskupení nepřítele.

V současné době, jak předpokládají zahraniční odborníci, v operacích vedených bez použití jaderných zbraní vojska v útoku musí vynaložit značné úsilí k překonání jak taktické hloubky obrany, tak i obranných postavení v hloubce. To vyplývá z toho, že se zvýšila odolnost obrany, její nasycenost palebnými, protitankovými a jinými obrněnými bojovými prostředky. Dále se zvětšila možnost rychlého zeničení vybudování obranných postavení, schopnost manévru a obnovení systému palby a zážehů

aktivní a rozhodné činnosti s cílem zničit uskupení nepřítele, které se vklínilo do obrany.

Průlom v těchto podmínkách není jednorázovým, ale mnohorázovým jevem, který je vlastně nejen počátečnímu stadiu rozvíjení operace, ale i bojové činnosti v taktické a operační hloubce, kdy se vojskům v obraně podaří vybudovat obranná postavení a stabilizovat frontu.

Mění se i samotný charakter průlomu. Nemůžeme jej vymezit určitým rámcem, např. překonáním taktické hloubky obrany. Soudobý **průlom musíme vést do značně větší hloubky,** než tomu bylo v minulosti. Je to podmíněno nejen tím, že k přerůstání taktického úspěchu v operační musíme přikročit větší taktickou hloubkou obrany, ale i tím, že narušení operační pevnosti obrany nepřítele nekončí obsazením jeho obranných postavení a čar. Musíme rovněž zničit jeho bližší operační zálohy, které se mohou pokusit protiúderem zastavit a zničit vojska v útoku v závěrečném období průlomu. Z toho vyplývá, že hloubka úderu vojsk v útoku při průlomu musí být značně větší než v minulosti. S velkým vypětím budeme vést boj za získání času a iniciativy a k předejití nepřítele v uskutečnění manévru. Průlom dosáhne vrcholu tím dříve, čím rychleji se podaří přenést bojové úsilí do hloubky obrany nepřítele.

Neztrácí na významu ani síla prvního úderu vojsk v útoku, která je v mnohém závislá na nenadálosti úderu a použitých způsobech zahájení útoku. Aby toho vojska v minulé válce dosáhla, snažila se utajit dobu, místo a způsob vedení úderu, maximálně zkrátit dobu nutnou k soustředění úderných sil, určených k průlomu, v prostoru působení největšího množství taktických palebných prostředků nepřítele a dosahu jeho pozemních prostředků průzkumu bližšího dosahu.

Dosažení utajení současně znamená dosažení nutné bezpečnosti vojsk před palebnými údery vojsk v obraně. Zkušenosti z Velké vlastenecké války poskytují řadu poučných příkladů utajení, přípravy průlomu, která zahrnovala:

- správnou volbu a dovedné vybudování výchozího (vyčkávacího) prostoru k útoku,
- rychlost soustřeďování a přeskupení vojsk,
- dovedná maskovací opatření se širokým využíváním nočních podmínek,
- určení slabých míst v obraně nepřítele při volbě směru úderu,
- pružný manévra k vyvedení sil a prostředků z pod připraveného palebného úderu nepřítele v době protipřípravy.

Zvýšená mobilnost vojsk umožňuje ještě více používat neočekávaných způsobů přechodu do útoku, tj. vést úder nejen z přímého dotyku s nepřítelem, ale i z chodu po přesunu z hloubky a za určitých podmínek i z obrany nebo kombinovanou metodou — na některých úsecích přecházet do útoku z chodu a na jiných z výchozích prostorů zaujatých v bezprostřední blízkosti nepřítele.

Za nejtypičtější můžeme považovat přechod do útoku z chodu, který zahajujeme bezprostředně po přesunu. Ve Velké vlastenecké válce tohoto způsobu obvykle používaly tankové a mechanizované svazky při rozvíjení úspěchu v hloubce obrany. Vojska v tomto případě zahajovala útok bez zaujetí vyčkávacího (výchozího) prostoru a organizace bojové činnosti, vytvoření potřebného uskupení sil a prostředků pro průlom a jejich rozvíjení byly uskutečňovány v průběhu přesunu. Na krátkých zastávkách byly bezprostředně v terénu upřesňovány útvary bojové úkoly a otázky součinnosti a doplňovány pohonné hmoty. Výhodou tohoto způsobu bylo to, že umožňoval maximálně šetřit čas a dosažení utajené přípravy průlomu. Avšak použití tohoto způsobu průlomu bylo možné jen na těch směrech, kde obrana nepřítele byla dezorganizována a spolehlivě umlčena palbou.

V současné době, kdy vojska v útoku jsou vybavena mobilními prostředky boje pro přechod do útoku z chodu po přesunu, se otevírají větší možnosti. Tento způsob však nutně předpokládá včas zjistit systémem nepřátelské obrany, přesně organizovat součinnost sil a prostředků a zabezpečit pevné velení vojskům.

Bereme-li v úvahu, že nepřítel bude aktivně působit svými opatřeními proti vojskům na přesunu, vést úderu na proudy a vytvářet závaly na osách přesunu, je důležité předvídat pružný manévr silami a prostředky k výměně a obnově bojové schopnosti uskupení, na které nepřítel vedl jaderné nebo palebné úderu, k obejití našim radioaktivního zamoření a zničených úseků a rychlému přenesení úsilí na nové směry. Organizovat průlom obrany nepřítele v takových podmínkách je složitější než dříve.

Nejdůležitějším při přípravě průlomu je — operativní uskutečnění všech opatření, tvůrčí přístup a aktivita při volbě taktických způsobů pro vojska v obraně neočekávaných,

- všestrannější a úplnější zabezpečení bojové činnosti,
- přesnost a nepřetržitost velení vojskům.

Zvláštní umění a dovednost vyžaduje vytvoření úderného uskupení sil a prostředků.

Zásadní požadavky zůstávají stejné jako dříve. Jak o tom svědčí zkušenosti minulé války, takové uskupení musí zabezpečit vedení mohutného úderu a průlom obrany do značné hloubky ve stále rostoucím tempu, zmaření pokusů působit proti vojskům v útoku a rychlé přerůstání taktického úspěchu v operační úspěch. Při vytváření úderného uskupení v soudobých podmínkách však vznikají vzájemně protikladné momenty. Na jedné straně vojska v útoku se snaží, aby jejich uskupení bylo dostatečně silné a zabezpečovalo potřebnou převahu úderné síly nad obranou v úsecích průlomu. Na druhé straně nesmí připustit přílišné nahromadění sil a prostředků, protože je to spojeno s nebezpečím vystavit vojska jaderným nebo palebným úderům nepřítele.

Hlavním způsobem vyřešení tohoto protikladu je dovedné využití zvýšené mobilnosti vojsk a jejich rychlé činnosti. Při dosažení nejen převahy, avšak i při stejném poměru sil a prostředků je schopna útočící strana vytvořit, i když jen na krátkou dobu, kvalitativní převahu v úderné a palebné síle na zvolených úsecích průlomu, rychle dezorganizovat obranu a nedopustit nepříteli manévrovat jeho silami a prostředky. Kvalita zbraní, bojové techniky a vysoké mistrovství vojsk mohou mít větší význam, než kvantitativní převaha; vyloučí se tak i nutnost značné koncentrace sil a prostředků na omezeném prostoru.

Hlavní zásadou vytváření úderného uskupení je:

- využití pohyblivosti,
- rychlé a utajené soustředění úsilí na úseku průlomu k rozhodnému úderu,
- okamžité rozptýlení sil a prostředků po splnění úkolu.

Z těchto zásad patří mezi nejdůležitější **pohyblivost a rychlá činnost.**

Mluvíme-li o optimálním využívání kvalitativních možností úderného uskupení, je důležité zdůraznit **komplexní charakter řešení tohoto úkolu.** Již zkušenosti minulé války velmi zřetelně dokázaly, že úspěchu průlomu nemohou dosáhnout svým úsilím jen samotná pozemní vojska. Kromě toho je nutné dosáhnout převahy ve vzduchu, ale i v prostředcích PVO. **Nadvláda ve vzduchu je důležitý prvek úspěšné činnosti pozemního uskupení.** Její vybojování zpravidla musí předcházet zahájení útoku a musí být neustále udržována v průběhu průlomu obrany. Jak ukázaly zkušenosti neblávných událostí na Blízkém východě, pozemní vojska ničením pozemních pro-

středků PVO nepříteli umožňují průlet vlastním letectvem a zabezpečují volnost jeho bojové činnosti.

Nové požadavky jsou kladeny i na **volbu způsobů zničení uskupení nepřítel v obraně**. V minulé válce disponovalo operační umění dostatečným množstvím způsobů činnosti při průlomu obrany. Ovšem bezprostřední zničení obranného uskupení nepřítel při průlomu byl nucen útočník řešit způsobem metodického „palebného zpracování“ sil a prostředků nepřítel. Vojška v útoku ovycejně postupně pronikala do obrany a potom rozvíjela průlom do hloubky a do stran. Tempo útoku vojsk bylo potom značně nižší, než následující činnosti v taktické a zvláště v operační hloubce. Můžeme to vysvětlit nejen vysokou hustotou bojových sestav vojsk v obraně, avšak i charakteristickými rysy průlomu, který byl veden zpravidla na úzkém úseku fronty. Zjistil-li nepřítel směr úderu vojsk v útoku, obvykle začal přisunovat k úseku průlomu síly a prostředky z pasivních úseků a z hloubky, postupně zdokonalovat obranu a za výhodných podmínek vést protizteče (protizteče) s cílem zničit uskupení vojsk, které se vklínilo do obrany. Útočník, aby nepříteli zabránil uskutečnit toto opatření a vytvořil tak pro vojska v obraně nevýhodné podmínky, snažil se vést několik čelních úderů na různých směrech. Např. v berlínské a běloruské útočné operaci bylo silami frontů organizováno šest takových úderů.

V takovém případě měl nepřítel méně možností lokalizovat průlom. Jeho úsilí bylo rozptýleno na oddělené samostatné směry na široké frontě. Operační týl a zálohy vojsk v obraně ničilo letectvo jen občas. Prakticky mohly volně manévrovat a organizovat opatření proti rozvíjení průlomu.

V soudobých podmínkách se stav značně změnil. Útočník může rozdělit obranu nepřítel nejen čelně, ale současně i do hloubky. Dosahuje toho spojením čelních roztínajících úderů (které mohou být mohutnější a vedeny v širším pásmu než dříve) s vysazením taktických a operačních vzdušných výsadků do týlu nepřítel již v průběhu průlomu a vedením jaderných a palebných úderů na týl. Rozhodný úder a vyjití vysoce pohyblivých úderných uskupení, obcházení útvarů a jednotek do boků a hlubokého týlu nepřítel, činnost aeromobilních vojsk a jejich údery ze vzduchu — to vše rozšiřuje prostorový rozmach bojové činnosti, zvyšuje její rozlehlost a dynamiku.

Kombinované působení na obranu z několika směrů, a to nejen čelně, z boků a týlu, ale i současně ze vzduchu ztěžuje čin-

nost obránce. To vytváří potřebné předpoklady ke zničení jeho uskupení v krátké době a k dosažení vysokého tempa útoku. Kritické období při rozvíjení útoku, které je základem narušení pevnosti taktické a dokonce i operační obrany, může dozrávat již na začátku operace a ne až po překonání celé nebo větší části hloubky obrany, tak jako tomu bylo dříve.

Za nejúčinnější považujeme **současné zničení uskupení vojsk v obraně**, které umožňuje dosáhnout cílů průlomu s nejmenšími ztrátami. To ovšem vyžaduje poměrně větší množství sil a prostředků. Při omezených možnostech mohou vojska v útoku použít metody postupného obsazování obranných postavení nepřítel a ničit jeho vojska více metodicky.

Jedním z nejdůležitějších problémů průlomu byla a zůstává **organizace spolehlivého palebného ničení obrany a boj k dosažení palebné převahy**. Smyslem koncentrace velkého množství dělostřelectva a minometů ve výchozím prostoru před průlomem v minulé válce bylo ještě do zahájení útoku získat palebnou iniciativu, spolehlivě umlčet systém palby nepřítel v obraně a podporovat útok pěchoty a tanků potřebnou nepřetržitou palbou od zahájení až do konce boje. Čím úspěšněji byl plněn tento úkol, tím vyšší bylo tempo útoku a tím rychleji byl zakončen průlom. Tyto zásady zůstávají v platnosti i v současné době. Zároveň s těmito zásadami palebného ničení nepřítel musí ovšem útočník hledat nové způsoby, které by vedly ke zvýšení účinnosti palebných úderů.

V minulé válce, nehledě na významnou úlohu letectva, které vedlo údery zpravidla v hloubce, hlavní palebné úkoly při průlomu plnily zejména dělostřelectvo a minomety v boji na krátkou vzdálenost a palebné prostředky útočící pěchoty a tanků. Vyplynulo to z charakteru vybudování obrany a z poměrně nevelké dálky střelby palebných prostředků, jejichž hlavní síly byly rozmístěny v hloubce do 6—8 km od čáry dotyku. V takovém poměrně nevelkém prostoru probíhal hlavní palebný boj obou stran. Za hranici účinné palby dělostřelectva vojsk v útoku zpravidla prudce narůstal odpor nepřítel. Analýza zkušeností z útočných bojů střeleckých svazků Sovětské armády ukazuje, že největší množství protiztečí (více než 3/4 jejich celkového počtu) nepřítel vedl už v hloubce za prvním a druhým postavením obrany, kde jeho zálohy byly mimo dosah účinné palby dělostřelectva.

Palebný boj na krátké vzdálenosti má své opodstatněné místo i v současné době. Tento boj představuje narůstající sílu úde-

ru hromadné účinné palby všech prostředků vojsk v útoku, podpůrného dělostřelectva a úderů letectva v bližší hloubce. Jen palebné působení, které neztrácí na své intenzitě, je schopné zneškodnit nepříteli obnovení systému palby, paralyzovat jeho manévry a vytvořit cestu útočící pěchotě a tankům. I když úloha takové palby je nesmírná, úspěch průlomu nezávisí jen na ní. V hloubce obrany nepřítel jsou rozmístěny hlavní síly dalekonosných operačně strategických prostředků, které jsou schopny působit na vojska v útoku daleko dříve, než vejdou do prostoru působení prostředků boje na krátkou vzdálenost. Takové cíle a objekty můžeme odpovědně zařadit mezi nejvíce „nebezpečné“, protože kromě toho, že vedou palbu rychle a na velké vzdálenosti, mají ještě neúčinnější ničivou sílu. Z toho vyplývá úkol prvořadě důležitosti — zničit tyto prostředky v předstihu (bezprostředně před zahájením palby) ještě v době přesunu vojsk k čáře do-tyku, tj. v palebném boji na velkou vzdálenost. Toto mění samotné principy rozdělení palebného úsilí. Narůstala-li dříve intenzita palby v útoku od předního okraje obrany nepřítel do hloubky, v současné době může v řadě případů narůstat opačně: z hloubky k přednímu okraji.

To vyžadují zájmy plnění takových důležitých palebných úkolů jako je:

- boj s jadernými prostředky nepřítel,
- dezorganizace systému velení nepřítel (zničení míst velení a radioelektronických prostředků),
- umlčení systému PVO,
- zničení taktického letectva,
- zničení operačních záloh,
- dezorganizace týlu.

Z toho vyplývá, že rozsah úkolů v palebném boji na velkou vzdálenost narůstá. Jeho úloha při průlomu se zvyšuje. Může tedy udělat závěr, že **palebné úkoly průlomu řešíme jak v palebném boji na krátké, tak i na velké vzdálenosti**. Převaha toho nebo druhého druhu palby bude záviset na konkrétních podmínkách situace; vojska však musí zvládnout metody organizace palebného boje jak na krátké, tak i na velké vzdálenosti.

Dovedně vést palbu na velké vzdálenosti znamená dosáhnout zničení cílů a objektů nepřítel z maximálních vzdáleností soustředěnou palbou motostřeleckých (tankových) jednotek, dělostřelectva a úderů letectva, zničit cíle převážně prvním výstřelem (odpálením) do doby, než palebné prostředky obránce budou schopny splnit své palebné úkoly. Předstihující úderů jsou zvláště důležité ve vztahu k **protitankové obraně**. PTO tvořila zá-

klad obrany již v minulé válce. Nyní ještě více narůstá její nasycenost protitankovými prostředky, jejich hustota, hloubka členění a odolnost. Překonání silné PTO nepřítel je zlomem „páteře“ soudobé obrany, je úkolem prvořadě důležitosti. Při organizaci spolehlivého palebného umlčení nepřátelských protitankových prostředků musí se útočník snažit, ještě do doby vstupu útočících obrněných prostředků do prostoru jejich působení, účinnou (mířenou) hromadnou a soustředěnou palbou dělostřelectva a úderů letectva dezorganizovat systém PTO.

Tento úkol plníme jak v celkovém komplexu boje za palebnou iniciativu tak i speciálně. Ve většině případů totiž jde o obrněné cíle, které vyžadují vést proti nim soustředěné a přesné palby s maximální hustotou, která zabezpečí nejen jejich umlčení, ale i zničení. V tomto boji má zvláštní význam přímá palba. Považujeme za důležité nejdříve zničit pohyblivé prvky PTO, schopné manévrovat, obnovovat a zvyšovat sílu palby na tankových směrech. Vojska v útoku dosáhnou nejdůležitějšího a nejrýchlejšího zlomu protitankové pevnosti, budou-li současně působit proti protitankovým prostředkům nepřítel v širokém pásmu a do velké hloubky. Vklínění vojsk v útoku do obrany nepřítel na úzkém úseku je nebezpečné tím, že proti útočícím obrněným prostředkům může nepřítel vést boční palby. Důležitá je i druhá zásada: čím překvapivější a rozhodnější je tankový útok, tím menší ztráty má útočník a rychleji překonává prostor souvislé palby.

Jak potvrzují zkušenosti z války na Blízkém východě, vzrostl význam boje s protitankovými léčkami a bojovými vrtulníky nepřítel, vyzbrojenými PTRS. Velkou úlohu přitom má dokonale organizovaný a vedený průzkum, včasné zjištění míst rozmístění léček a jejich zničení překvapivými palebnými úderů.

Některé zvláštnosti budou mít i **způsoby činnosti vojsk** při průlomu. V období Velké vlastenecké války ve všech útočných operacích začínal průlom mohutným palebným úderem dělostřelectva a letectva s následným úderem pěchoty a tanků na přední okraj obrany nepřítel. Sladěný a dobře organizovaný útok na celém úseku průlomu a na přilehlých úsecích měl za následek, že nepřítel nestačil obyčejně organizovat opatření proti útočníkovi na široké frontě. V soudobých podmínkách ani tento požadavek neztratil na svém významu a aktuálnosti. Přestože bojové možnosti vojsk v útoku jsou větší, je velmi důležité snažit se o současně vedení úderů na obranu nepřítel ze země a ze vzduchu, na bocích

i v týlu. Útok z různých směrů ve spojení s překvapením zabezpečuje největší účinek. To ovšem vyžaduje přesné sládní bojového úsilí všech sil a prostředků, které se zúčastní průlomu.

Velké úsilí v průběhu bojové činnosti vynakládala vojska na zabezpečení rozhodného a nepřetržitého útoku na obranná postavení nepřítele. Hlavní podmínkou takového útoku byla těsná součinnost pěchoty a tanků jako rozhodující síly při vedení úderu. V současné době vznikly možnosti **rozhodného útoku do celé hloubky obrany nepřítele**, protože motorizovaná pěchota může při průlomu působit nejen pěšky (po sesednutí z vozidel), ale na bojových vozidlech. Zvýšila se úderná síla tanků. V současné době je úkolem sloučit jejich bojové úsilí, zabezpečit nepřetržitou součinnost, dovedně využívat silných stránek a kvalit všech druhů vojsk, které se zúčastňují úderu.

Těsné spojení palby a pohybu bylo a zůstává i nadále neotřesitelným principem taktiky. Palba nejenže připravuje úder, ale je nepřetržitě vedena i v jeho celém průběhu. Časová mezera mezi palebným úderem a útokem je výhodná jen pro nepřítele. Umožňuje mu vzpamatovat se z úderu, obnovit systém palby a získat čas.

Soudobý průlom nejsou jen čelní zteče, ale i rozhodný, smělý manévř silami a prostředky, který umožňuje využít slabých míst v bojové sestavě nepřítele, proniká do jeho boků a týlu a vést údery z různých směrů. Manévř se projevuje v rozhodném postupu vojsk v útoku v prostorech, ve kterých byl nepřítel zničen, mezerami a trhlinami v obraně a v rychlém přenesení bojového úsilí do hloubky nepřítele. V průběhu průlomu široce používáme **manévru vzduchem** k překonání vzniklých pásem a prostorů radioaktivního zamoření a závalů, k vystřídání vojsk a přeskupení sil. Konečně neoddelitelnou součástí průlomu je **manévř jadernými údery a palbou**, s cílem zničit nejdůležitější objekty a cíle. To znamená, že manévř proniká celým obsahem průlomu.

Síla průlomu, jak to potvrzují zkušenosti z minulých válek, je **v jeho rozhodnosti a nepřetržitosti**. Průlom dosáhne svého cíle jen za předpokladu, že jeho tempo a narůstání úsilí vojsk převyšují tempo protimanévru vojsk v obraně. V tom případě, že se obránci podařilo získat čas a přeskupit své síly dříve, než útočník dokázal využít výsledků vlastních palebných úderů k postupu do hloubky obrany, může průlom nabýt charakteru metodického prolamování obrany s postupným vytlačováním nepřítele z obsazených postavení. Tempo postupu

se prudce snižuje, zvyšují se ztráty vojsk v útoku a trácí se drahocenný čas. Chceme-li dosáhnout úspěchu průlomu, musíme zabezpečit vysokou dynamiku činnosti, rostoucí sílu úderů a vysoké tempo postupu od začátku až do konce boje.

Průlom dosáhne svého cíle jen tehdy, vytvoří-li předpoklady k přerůstání taktického úspěchu v operační. V podstatě je to kulminační bod, přelom v operaci. O složitosti plnění tohoto úkolu svědčí zkušenosti z Velké vlastenecké války. Analýza třiceti frontových útočných operací Sovětské armády ukazuje, že ve dvaceti pěti případech rychlé skupiny frontu (armády) byly nuceny všemi nebo částí sil podílet se na dokončení průlomu taktické hloubky obrany nepřítele. To bylo bezpochyby mimořádným opatřením, protože oslabovalo další úder vojsk.

Úderná a palebná síla vojsk v soudobých podmínkách zabezpečuje vysokou mobilitu bojové činnosti, jak na začátku průlomu, tak i v jeho průběhu. V závěrečném období průlomu je zvláště důležité: — nesnižovat intenzitu palebného působení,

- nepouštět z rukou taktickou a palebnou iniciativu,
- nepřetržitě sledovat zálohy nepřítele,
- nedovolit nepříteli obnovit systém velení,
- plánovitě přeskupovat síly a prostředky,
- vyvádět vlastní vojska z pod úderu,
- přenášet úsilí na nové směry.

Současně s rozvinutím úspěchu do hloubky může být průlom rozšířen do boků, aby vklínění vojsk na jednotlivých úsecích se spojilo v jeden společný průlom na široké frontě. Kromě vedení jaderných a palebných úderů může vzniknout nutnost v tomto období zasadit do sražení druhé sledy a zálohy.

Průlom obranných postavení v operační hloubce můžeme vést v širokém pásmu útokem z chodu na samostatných směrech po krátké, avšak mohutné palebné přípravě s cílem rozdělit (v součinnosti s taktickými vzdušnými výsady) uskupení vojsk nepřítele v obraně na části a prudce rozvíjet útok do hloubky. Poměrně nevysoké taktické hustoty v úsecích průlomu je možné kompenzovat širokým manévrem palbou, silami a prostředky vojsk v útoku, rozhodnou činností vojsk, dovedným využitím slabých míst v obraně nepřítele, rychlým přenášením bojového úsilí na směry, kde se projevil úspěch, včasným narůstáním bojového úsilí k dosažení nepřetržitého rozvíjení útoku.

(Upraveno ze sovětského tisku)

Strategické rysy světových válek

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálporučíka V. Zemskova, kandidáta vojenských věd, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čís. 7, 8, 10/1974.

Na základě rozboru dvou světových válek a s přihlédnutím k současnému stavu materiální základny války rozebereme charakteristické vojenskostrategické rysy nové světové války, kterou mohou imperialisté rozpoutat.

Rozhodnost politických a vojenskostrategických cílů

Cím ostřejší a hlubší jsou rozpory mezi protistojícími stranami, tím rozhodnější jsou politické a vojenskostrategické cíle války. Po přechodu kapitalismu v nejvyšší a poslední stadium — imperialismus se tato zákonitost projevuje ještě výrazněji.

Imperialistické rozdělení světa neobyčejně prohloubilo ekonomické, politické, třídní a národnostní rozpory. Nebývale se rozšířil boj imperialistických velmocí o trhy, sféry investování kapitálu, suroviny, pracovní síly a světovou nadvládu. „V epoše neomezeného panství imperialismu tento boj nevyhnutelně vedl k ničivým válkám“. (Program KSSS).

Rozhodnosti politických a vojenskostrategických cílů kapitalistů v epoše imperialismu v mnoha směrech napomáhal prudký rozvoj výrobních sil, to znamená i zbraní a vojenské techniky.

První světová imperialistická válka v letech 1914–1918, ve které měly bojující strany rozhodné politické a vojenskostrategické cíle, vznikla v důsledku první všeobecné krize kapitalistického systému světového panství který napomohl katastrofálnímu zostření rozporů mezi nejvyspělejšími kapitalistickými státy. Na přípravě této války se neaktivněji podílely vládnoucí skupiny monopo-

listického kapitálu Německa, Anglie, Francie a USA. Při rozpoutání první světové války měl hlavní úlohu německý imperialismus.

Druhá světová válka vznikla v důsledku druhé etapy všeobecné krize světového kapitalismu. Probíhala v nové epoše světových dějin, zahájené Říjnovou revolucí, v epoše přechodu lidstva od kapitalismu k socialismu.

Druhá světová válka byla jednak důsledkem výrazného zostření rozporů mezi imperialistickými státy, jednak byla vyvolána rozpory mezi dvěma společenskými řády — socialismem a kapitalismem, nenávistí nejagresivnějších kruhů monopolistické buržoazie k Sovětskému svazu.

Příprava druhé světové války byla součástí celého systému koordinované, rozhodné a cílevědomé činnosti a opatření, které zahrnovaly všechny oblasti společenského života vyspělých kapitalistických států. V podmínkách růstu státně monopolistického kapitalismu, rozvoje masových pravidelných armád a tajné diplomacie tato příprava v agresivních státech vedla k neustálé většímu podílu národního rozpočtu, určeného pro loupežné plány nového rozdělení světa.

Zvyšování rozhodnosti politických a vojenskostrategických cílů druhé světové

války napomáhalo masové vybavení ozbrojených sil protistojících koalic nejnovějšími údernými prostředky boje, tj. tanky, letectvem, dělostřelectvem, ponorkami a loděmi, dále vysoká motorizace a mechanizace armád, použití dokonalejších spojovacích prostředků a prostředků pro vedení.

O rozhodnosti cílů bojujících stran svědčí také prudké přebudování celého buržoazního systému ideologického a psychologického působení na masy.

Druhá světová válka, na rozdíl od první války, nebyla vedena jen za rozdělení světa. Cílem fašistického Německa bylo vybojovat světovou nadvládu, zotročit a dokonce zničit celé národy. O rozhodnosti politických a vojenskostrategických cílů, které sledovalo hitlerovské Německo a jeho spojenci ve druhé světové válce, svědčí rozhodné rozvinutí válečných událostí v řadě evropských států: zničení Polska, Řecka, Francie, Jugoslávie, ale také i úspechy Japonska na Východě. Fašističtí agresori vedli aktivní útočnou bleskovou válku, široce a masově využili v té době nejnovější bojovou techniku — tanky a letectvo. Novým ve způsobech vedení války bylo široké použití metod včasného rozložení týlu státu, které měly být podle plánů obětí agrese, činnost „páté kolony“, diverze a teror, provázené rozhodnými a hlubokými údery značných motorizovaných uskupení pozemních vojsk.

Fašismus připravil a uskutečnil věrohodné napadení Sovětského svazu pod praporem antikomunismu. Začala Velká vlastenecká válka sovětského lidu. Vstup SSSR do války zásadně změnil situaci a perspektivu druhé světové války. Ze strany Sovětského svazu a dalších účastníků protihitlerovské koalice byla válkou protifašistickou a osvobozenickou. Boj sovětského lidu proti hitlerovské agresi se spojil s bojem všech antifašistických a osvobozenických sil. Cílem bylo rozdrtit hitlerovskou koalici a úplně vykořenit nacismus.

Ve Velké vlastenecké válce se řešil osud nejen Sovětského svazu, ale i osudy těch států, které trpěly pod fašistickým jhem a těch národů, kterým hrozil podobný osud. Zlomit nesmýslné záměry hitlerovců o vyhubení celých národů, „o fašistickém panství arijské rasy“ a rozdrtit fašistickou agresi — toto důležité historické poslání mohl splnit jen socialistický stát — Sovětský svaz za podpory a s pomocí pokrokových sil jiných států.

Z analýzy příčin vzniku a charakteru první i druhé světové války vyplývá závěr o stálosti takového rysu, jako je **narůstá-**

ní rozhodnosti politických a vojenskostrategických cílů bojujících států v každé nové světové válce.

Jen co skončila druhá světová válka, reakční a imperialistické síly zklamane jejími výsledky v tajnosti před svým lidem dělaly všechno co mohly k přípravě třetí světové války. Nejagresivnější oddíly soudobého imperialismu, především v USA a NSR, neztratily naději „přežít“ historické bitvy 20. století, dosáhnout odplaty, svrhnout socialismus a jeho vliv ve světě a obnovit kolonialismus v nových formách. Ostří jejich přípravy k válce směřovalo především proti Sovětskému svazu a státům socialistického společenství.

Rozpory mezi dvěma světovými systémy, kapitalistickou a socialistickou, tvoří hlavní rozpor současné epochy. To znamená, že podaří-li se imperialismům rozpoutat třetí světovou válku, potom taková válka může být válkou jen dvou mohutných koalic států, které patří k různým společenským řádům — kapitalistickému a socialistickému, válkou, ve které obě koalice budou mít nejrozhodnější politické cíle. To potom bude mít rozhodující vliv na růst rozhodnosti vojenskostrategických cílů, na charakter a způsoby vedení ozbrojeného zápasu. Hlavním prostředkem dosažení politických a vojenskostrategických cílů v takové válce budou především raketové jaderné zbraně. Společně s těmito zbraněmi, strašnými svou ničivou a vyhlazovací silou, mohou být použity i další prostředky ničení.

Je pochopitelné, že nové prostředky ozbrojeného zápasu v možné budoucí válce budou mít rozhodující vliv i na způsob činnosti ozbrojených sil a na volbu objektů ničení. Chceme-li dosáhnout stanovených politických a vojenskostrategických cílů války, tj. vítězství, musíme na základě zkušeností minulých válek vnutit nepříteli svou vůli a zbavit ho možnosti bránit se. Jak v první, tak i v druhé světové válce těchto cílů bylo dosahováno zničením ozbrojených sil nepřítelů a obsazením nejdůležitějších prostorů. V raketové jaderné válce může být dosaženo politických a vojenskostrategických cílů současným zničením vojenskoeconomického a jaderného potenciálu, dezorganizací systému státního zřízení a vojenského vedení a zničením rozhodujících uskupení ozbrojených sil nepřítelů v průběhu rozhodného strategického útoku v ozbrojeném zápase.

Stupeň rozhodnosti politických a vojenskostrategických cílů v takových podmínkách nabývá na výjimečné ostrosti. Je bez pochyby faktem, že v případě světové války, jestliže ji imperialisté rozpoutají,

budou působit všechny mohutné síly bojujících stran se všemi vyplývajícími důsledky.

Maximální rozhodnost cílů v připravované válce proti SSSR a dalším socialistickým státům nevyhnutelně bude mít za následek odvážné rozhodné cíle. Rozhodnost politických a vojenskostrategických cílů bojujících stran v budoucí možné válce prudce vzroste.

Koaliční charakter válečných střetnutí

Tendence k integraci sil světového imperialismu se začala projevovat již před a v letech první světové války. V této válce obě bojující strany představovaly stejnorodá politická uskupení. Tyto vojensko-politické koalice, jako dočasné bloky imperialistických států, nebyly schopné odstranit vnitřní rozpory dokonce ani mezi státy, které byly členy jedné a téže koalice.

Koaliční charakter válečných střetnutí se silně projevil ve druhé světové válce. Hitlerovská koalice vznikla již před válkou a jejím politickým základem byl antisovětský a antikomunistický kurs. Kromě hlavních spojenců byly členy koalice i satelitní státy, které však neměly podstatnější vliv na vojensko-politický kurs.

V průběhu druhé světové války, tj. v jejím druhém období, kdy fašistické Německo zničilo nepříteli na Západě a vzniklo nebezpečí, že Anglie ztratí národní nezávislost, a po přepadení Sovětského svazu, vznikla protifašistická koalice, která spojovala kapitalistické státy, především USA a Anglii, se socialistickým státem — Sovětským svazem. Státy této koalice, přestože měly různé politické názory, přijaly jako obecnou společnou základnu ve válce proti Německu, Japonsku a Itálii požadavek bezpodmínečné kapitulace nepříteli a zničení fašismu.

Zničení vedoucí síly imperialismu, tj. německého fašismu a japonského militarismu, ve druhé světové válce za rozhodující úlohy Sovětského svazu vytvořilo výhodné podmínky pro svržení moci kapitalistů a statkářů v řadě států Evropy a Asie. Vznikla světová soustava socialismu — sociální, ekonomické a politické společenství svobodných, suverénních národů, které vstoupily na cestu socialismu a komunismu.

V soudobých podmínkách, kdy se celo-

světově prohlubuje zásadní rozpor mezi imperialismem a socialismem, jakékoli imperialistické vojenské koalice vznikají a upevňují se jen s cílem bojovat proti socialistickým státům, proti světovému revolučnímu a národně osvobozenkému hnutí.

Zvláštní nebezpečí pro mír představují agresivní imperialistické vojenské bloky. Hlavní z nich — NATO — rozvinulo mohutné operačně strategické uskupení v centru Evropy. Imperialisté vytvořili vojenské bloky i v jiných prostorech světa. Jejich hlavní údernou silou jsou americká vojska.

Zesílení válečného nebezpečí ze strany mezinárodní reakce přinutilo státy socialistického společenství koordinovat a spojit své obranné úsilí. Jedním z projevů této spolupráce „bylo uzavření bratrského obranného společenství evropských socialistických zemí v roce 1955 — Varšavské smlouvy, vytvořené k obraně socialistických vymožeností pracujících proti pokusům agresivních imperialistických sil. Byla to odvážná akce socialistických států Evropy na vytvoření agresivního vojenského bloku NATO, na růst vojenské hrozby ze strany imperialistické reakce.“ (Maršál Sovětského svazu A. A. Grečko „Ozbrojené síly Sovětského státu“ str. 280).

Vzniklé vojenské koalice imperialistických a socialistických států s jejich třídě neslučitelnými cíli, ideologií a systémem národního hospodářství, rovněž příprava imperialistických států na novou světovou válku na koaličním základě tvoří objektivní předpoklad určení takového charakteristického vojenskostrategického rysu budoucí války jako války koaliční, kterou budou vést koaliční ozbrojené síly s využitím materiálních a duchovních možností bojujících stran.

Rozsah válek

Jak potvrzují zkušenosti dvou světových válek, války v epoše imperialismu nejsou omezeny střetnutím armád a loďstva, ale do bojů jsou vtaženy celé národy. Rozsah ozbrojených střetnutí je vyjádřen nejen masovostí ozbrojených sil bojujících stran, ale i prostorovým roz-

machem ozbrojeného zápasu, který zahrnuje pozemní, mořské a vzdušné sféry, dále délkou trvání válek, zvýšením spotřeby materiálních prostředků, zdravotnických a nenávratných ztrát.

O rozsahu světových válek přesvědčivě mluví i ohromná spotřeba materiálních

zásob bojujících států. V letech první světové války spotřebovali její hlavní účastníci na válečné cíle 15–42 % národního důchodu, v letech druhé světové války již 43–68 %.

Růst rozsahu minulých válek je dále charakterizován jejich intenzitou, bojovým vypětím a ztrátami, které utrpěly bojující strany. Např. za 4 roky a tři měsíce první světové války bylo 714 dní aktivní bojové činnosti [koeficient intenzity = 0,45]; v průběhu 1418 dnů Velké vlastenecké války probíhala aktivní činnost 1320 dní [koeficient intenzity 0,93]. Škody způsobené v druhé světové válce jen v Evropě byly vyčísleny hodnotou 260 miliard dolarů; to je bezmála 3,5krát více než v průběhu první světové války. Celkové množství prostředků, které byly spotřebovány ve druhé světové válce, včetně přímých vojenských výdajů a ztrát na materiálních prostředcích, dosahuje astronomického čísla 4 000 000 000 000 [4 triliony] dolarů. Druhá světová válka byla nejen nejničivější, ale i nejkrvavější. Celkový počet padlých dosáhl téměř 50 milionů osob, tj. pětkrát více než v první světové válce.

Ve spojitosti se současným stavem rozmístění politických sil ve světě a se zavedením raketových jaderných zbraní do výzbroje, nově vystupuje do popředí otázka prostorových možností třetí světové války, která zachvátí bezmála všechny státy a všechny kontinenty, a ozbrojený zápas bude mít mezikontinentální rozmach. Není těžké si představit, že v případě oboustranného použití jaderných zbraní budou mít obě strany nevyčíslit-

elné ztráty. Podle propočtů amerického vědce L. Polinga žije v prostorech, na které budou vedeny jaderné údery, přibližně 1 miliarda lidí. V průběhu 60 dnů může zahynout 500–700 milionů lidí. Anglický vědec J. D. Bernal počítá, že v raketové jaderné válce zahyne 1,5 až 2,2 miliardy lidí. Nahromaděné zásoby zbraní ve světě více než dostatečně stačí na ničení všech současných středisek civilizace. Z toho vyplývá závěr, že podaří-li se bojujícím stranám využít v krátké době celé své jaderné síly, potom další průběh a výsledek války bude již předem rozhodnutý. Vojenští teoretikové tohoto směru jsou totiž ochotni počítat s tím, že světová jaderná válka, na rozdíl od první a druhé světové války, bude mít rychlý průběh.

Analýza minulých světových válek a současného rozvoje prostředků ozbrojeného zápasu umožňují udělat závěry, že v budoucí světové válce značně narůstá prostorový rozmach ozbrojeného zápasu a bojovou činnost budou vést masové ozbrojené síly. Do války budou vtaženy národy celých kontinentů. Raketové jaderné zbraně a další soudobé prostředky ničení podmiňují výjimečně ničivý charakter války, což má za následek prudký růst ztrát na lidských životech jak na frontě, tak i v týlu. Zkušenosti obou světových válek svědčí dále o stálosti tendence dlouhodobého trvání války. V současných podmínkách, i když se značně zvětšily ničivé faktory zbraní, k zásadnímu zkrácení válečné činnosti nemusí dojít. Orientovat se na rychlý průběh války není tedy možné.

Stírání hranic mezi frontou a týlem

Rozvoj tohoto strategického rysu, jak to potvrzují zkušenosti dvou světových válek, byl podmíněn na jedné straně neustálou rostoucím podřízením duchovních a fyzických sil všeho lidu bojujícího státu cílům války, snahou využít v jejím zájmu celý morální potenciál a ekonomickou sílu státu, na druhé straně zavedením takových prostředků boje, které zabezpečují zničení nepřítele jak na frontě, tak i v jeho hlubokém týlu.

Vzhledem k tomu, že války se zúčastňuje velké množství obyvatelstva, posiluje se vzájemný vztah armády s ostatním lidem. Týl státu zásobuje frontu zálohami, výzbrojí, proviantem, náladami a idejemi a tak podstatně ovlivňuje bojeschopnost armády. A naopak, stav situace na frontě ovlivňuje morální duch, praceschopnost a pevnost týlu státu.

Stírání hranic mezi frontou a týlem v první světové válce se projevovalo nejen v zatažení neustálého většího množství obyvatelstva bojujících států do koloběhu války. Války se zúčastní masové armády, vybavené velkým množstvím bojové techniky. To podnítilo další rozvoj a zdokonaňování způsobů přípravy, vedení boje a operací. Válečná činnost, na rozdíl od minulých válek, se začala rozvíjet na velkém prostranství a stále hlouběji pronikat za frontu.

V první světové válce dosahovala celková délka strategických front 2500–4000 kilometrů. Několikanásobně se zvětšila i hloubka území, na kterém se vedla válka.

Hlavním prostředkem, který určoval hloubku válečné činnosti na bojištích v letech první světové války, bylo dělo-

střelectvo. K prostředkům boje, které zvětšovaly hloubku válečné činnosti, patřily také tanky.

Jestliže dělostřelectvo a tanky přispěly ke zvětšení hloubky bezprostřední bojové činnosti, potom letectvo ji přeneslo daleko do hloubky bojujících států. Možnost využít letectvo k ničení uskupení vojsk a důležitých objektů nepřítele ve značné vzdálenosti od čáry dotyku podmínila rychlý růst počtu letounů a zlepšení jejich takticko-technických parametrů.

Kvantitativní a hlavně kvalitativní růst výzbroje a vojenské techniky v letech první světové války způsobil, že bojová činnost se začala vést nejen na čáře dotyku armád, tj. bezprostředně na frontě, ale i v poměrně hlubokém týlu protistojících stran bombardováním nejdůležitějších objektů nepřítele, vysazováním námořních výsadek, ničením bojových plavidel a transportů na moři atd. V průběhu první světové války se začala projevovat tendence rozšíření válečné činnosti do značné hloubky území bojujících států. Týl začal být objektem úderů a k jeho ochraně bylo zapotřebí uskutečnit speciální opatření a vyčlenit určité síly a prostředky, jako např. PVO.

Po skončení první světové války zúčastněné státy různě zhodnotily válečnou činnost v ní. Zpracované závěry podmiňovaly další vývoj ozbrojených sil a vojensko-teoretické myšlení v období mezi světovými válkami. V té době byly vyslovovány vzájemně si odporující názory na způsoby dosažení cílů v budoucí válce, jako např. tvrzení o možnosti dosažení vítězství ve válce silami letectva nebo silami malých mechanizovaných armád. Nakonec někteří teoretikové tvrdili, že charakter války se nezmění. Avšak všichni uznali významnou úlohu nové bojové techniky.

Bylo obecně uznáno, že do budoucí války budou zavlečeny nejen masové armády, ale i celý týl, ekonomika státu a další oblasti společenského života. Proto již v míru byla věnována velká pozornost rozvoji válečného průmyslu, zemědělství, morálně politické a psychologické přípravě obyvatelstva na budoucí válku a zvýšení odolnosti týlu státu. Počítalo se s tím, že působení nepřítele, zejména jeho letectva a vzdušných výsadek, budou vystavena nejen vojska na bojišti, ale také administrativní, průmyslová, politická střediska a železniční uzly. Tím se značně zvětší přifrontové pásmo a bojová činnost se rozšíří daleko za jeho hranice, do hlubokého týlu státu.

Zároveň s těmito, pro většinu armád společnými teoretickými závěry, vedoucí

vojenští činitelé jednotlivých kapitalistických armád, zejména Německa, měli i jiné názory na charakter budoucí války.

Zkušenosti světové války široce zveřejnilo i sovětské teoretické myšlení. Význační sovětsí vojenští činitelé M. N. Tuchačevskij, A. J. Jegorov, B. M. Šapošnikov, V. K. Triandafillov a další vycházeli za závěrů první světové války, směřů rozvoje prostředků ozbrojeného zápasu a z bojových zkušeností Rudé armády v občanské válce a dospěli k závěru, že budoucí válka bude mít manévrový charakter s použitím velkého množství vojenské techniky, že rychlý rozvoj nových druhů výzbroje umožní vést hluboké ničivé úder. Významným výsledkem sovětského vojenského umění v tomto období bylo rozpracování teorie hluboké útočné operace, která předpokládala současně a postupně ničení nepřítele se širokým využitím dělostřelectva, tanků, letectva, námořních sil a vzdušných výsadek vysazovaných ve velké hloubce.

Druhá světová válka překonala válku 1914—1918 v mnoha ukazatelích, které charakterizují stupeň účasti lidu a ekonomiku bojujících států k dosažení cílů války. V závislosti na rozvíjení válečné činnosti se zúčastnilo války bezmála dvakrát více států než v první světové válce. Jestliže ve válce v letech 1914—1918 obyvatelstvo států, které se aktivně podílelo na válečné činnosti, tvořilo 62 % celkového počtu obyvatel světa, pak ve válce v letech 1939—1945 se jí zúčastnilo již 4/5 všeho lidstva. O 40 milionů lidí více bylo zmobilizováno za tato léta pro ozbrojené síly než v první světové válce. Jestliže v první světové válce počet zmobilizovaného obyvatelstva bojujících států dosáhl 10 %, pak ve druhé světové válce se počet zvýšil na více než 20 %. Počet zmobilizovaných mužů v mnoha státech byl vyšší než polovina schopných vojenské služby.

Ekonomické možnosti a hospodářský život bojujících států ve větší míře než v minulé válce se podřizují cílům války. To potvrzuje i přivedení velké části pracovních záloh na válečnou výrobu.

Vybavení ozbrojených sil nejvýspějších států světa novými zbraněmi a bojovou technikou, které mají v porovnání s první světovou válkou mnohem větší dálku střelby a ničivou sílu, mělo za následek podstatné zvětšení prostorového rozmachu válečné činnosti. Jestliže ve válce 1914—1918 probíhala do hloubky území maximálně 400 km, pak ve druhé světové válce její hloubka v celé řadě případů dosahovala 2000 km.

Významný vliv na zvětšování hloubky válečné činnosti mělo letectvo. V důsledku náletů obsáhla válka ihned ze začátku i hluboké týly bojujících států.

Zvýšená dálka střelby dělostřelectva a bojové možnosti hromadně zasazených tanků umožnily několikanásobně, ve srovnání s první světovou válkou, zvětšit hloubku válečné činnosti bezprostředně na bojištích. Zvýšené bojové možnosti tanků a letectva, používaných k přímé podpoře pozemních vojsk, zvětšily tuto hloubku na desítky kilometrů.

Armádní a frontové operace vedly k rychlému přenesení válečné činnosti do operační hloubky. Např. Sovětská armáda ve Velké vlastenecké válce s úspěchem vedla strategické operace do hloubky 600 až 700 i více km.

Použití nových dalekonosných prostředků ozbrojeného zápasu v druhé světové válce názorně potvrzuje oprávněnost tendence stírání hranic mezi frontem a týlem ve světových válkách.

V soudobých podmínkách, kdy armády nejvyspělejších států mají ve výzbroji kromě klasických prostředků boje i raketové jaderné zbraně, tento strategický rys nabývá na zvláštním smyslu.

Použití raketových jaderných zbraní s ohromnou ničivou silou, smrtícím světelným zářením, pronikavou radiací a radioaktivním zamořením, může způsobit nevídané ztráty, které nelze srovnat ani s jednou dosud známou válkou. „Světový konflikt za nynějších podmínek, kdy jaderné pumy mohou v několika minutách dostihnout jakýkoli světadíl a zpusťovat ohromná území, by znamenal smrt stamiliónů lidí a poklady světové civilizace i kultury by se proměnily v prach a popel.“ (Dokumenty mezinárodní porady komunistických a dělnických stran, str. 51.)

Po zavedení raketových jaderných zbraní do výzbroje v novém světě vystala otázka o úloze ekonomiky ve válce,

o ekonomickém zabezpečení ozbrojených sil a odolnosti hlubokého týlu. Jestliže v minulých válkách existovaly pro letectvo nepřítele ještě nedosažitelné prostory, ve kterých průmysl a doprava mohly nepřetržitě pracovat, pak v soudobých podmínkách mohou být i nejvzdálenější objekty ničeny raketovými jadernými údery. Proto odolnost a průřezschopnost průmyslových závodů a jiných důležitých objektů, bez ohledu na jejich hloubku rozmístění, budou závislé na jejich ochraně prostředky PVO, rozptýlení a vedení dalších opatření ochrany proti jaderným zbraním.

V těchto podmínkách roste úloha civilní obrany. Zvláště ona zabezpečuje ochranu obyvatelstva a ekonomiky států proti zbraním hromadného ničení, uskutečnění záchranných a neodkladných obnovovacích prací při odstraňování následků napadení nepřítele na teritoriu státu. V řadě imperialistických států jednotky civilní obrany, kromě těchto úkolů, plní i úkoly vedení bojové činnosti se vzdušnými výsadky, diverzními skupinami nepřítele a dále s vnitřními silami odporu.

Zavedení raket jako hlavních nosičů jaderných zbraní zásadně změnilo ve světových válkách existující charakteristiky rozmachu ozbrojeného zápasu, zvětšilo prostorový ukazatel válečné činnosti na mezikontinentální rozměry. Přispělo k dalšímu stírání hranic mezi frontem a týlem. Přesto však k absolutnímu stírání těchto hranic zřejmě nedojde ani v raketové jaderné válce, tak jako nemůže dojít k stírání hranic mezi ozbrojenými silami a vším lidem. Pokud existují ozbrojené síly jako hlavní nástroj vedení války, jakkoli široce by byly zataženy do válečné činnosti národy bojujících států, hranice mezi frontem a týlem v určité míře budou existovat, budou i rozdíly ve stupni a charakteru účasti armády a lidu ve válce.

(Pokračování v příštím čísle)

z kapitalistických armád

PERSPEKTIVY ROZVOJE

VOJENSKÉ TECHNIKY

V ARMÁDÁCH NATO

I přes podepsání závěrečného aktu v Helsinkách a řady mírových dohod v loňském roce přetrvávají i nadále v nejvyspělejších kapitalistických státech tendence k dalšímu posilování vojenskopolitické moci. Současný trend, orientovaný na trvalý růst výroby zbraní a vojenské techniky a na výraznou militarizaci výzkumné a vývojové základny, patří k základním rysům rozvoje kapitalistické společnosti. Slouží k přímému zabezpečení příprav k vedení imperialistických válek a agrese vůči zemím socialistického tábora a k potlačování národnostních hnutí v rozvojových zemích Asie, Afriky a Latinské Ameriky.

Připravenost a kvalita vojenské techniky armád NATO je na poměrně vysoké úrovni. Vojska hlavních armád Severoatlantického paktu mají ve výzbroji převážně moderní bojovou techniku a jen v malém množství jsou u jednotek starší typy zbraní. Tento rys je charakteristický zvláště pro vojska na středoevropském válčišti, jejich vyzbrojování moderní vojenskou technikou je věnována trvalá pozornost. K zabezpečení rostoucích požadavků vojsk na kvalitu výzbroje probíhá v USA, NSR a Francii intenzivní výzkum a vývoj nových zbraní i modernizace zavedených bojových prostředků.

Ve strategických raketových zbraních směřuje současný vývoj ke kvalitativním změnám strategických řízených střel. Mají se zvýšit jejich palebné možnosti při zachování počtů raketových nosičů. Tohoto cíle se dosahuje modernizací zavedených obměn a vývojem nových typů, které mají mít kvalitativně vyšší bojové charakteristiky, zejména pokud jde o přesnost zásahu, ničivé účinky a odolnost proti jaderným úderům.

V USA probíhá modernizace systému RS MINUTEMAN III, v jejímž rámci se vyvíjejí zdokonalené typy vícenásobných manévrujících jaderných hlavic MIRV, zjednodušuje se udržování řízených střel při dlouhodobé bojové pohotovosti a řídící střediska rojů se vybavují systémem dálkového vkládání letových údajů. Vývoj zdokonalené hlavičky MIRV Mk12A o ekvivalentu 3×200 kt má skončit v roce 1978.

Podplukovník ing. Václav Rybář

Dále probíhá v USA vývoj nové námořní řízené střely TRIDENT I (dosah 8000 km), která má být od roku 1978 ve výzbroji ponorek s jaderným pohonem a nahradit RS POSEIDON. Výkonnější obměna TRIDENT II s dosahem až 11 000 km bude ve výzbroji až začátkem osmdesátých let. Připravuje se vývoj strategické řízené střely mezikontinentálního dosahu „MX“, která se má odpalovat z podzemních šacht nebo pohyblivých odpalovacích zařízení. Pro moderní typy strategických řízených střel se vyvíjí nová generace vícenásobných manévrujících jaderných hlavic MARV s lepší manévrovostí a vyšší přesností zásahu.

Ve Francii probíhá vývoj zdokonalené obměny RS SSBS S.3, odpalované z podzemních šacht. Její dosah je 3700 km a jaderná náplň má mít 0,5–1 Mt. Do výzbroje bude zavedena v letech 1977–78. Je dokončen vývoj námořní řízené střely MSBS M.2 o dosahu 3000 km, kterou budou přezbrojeny francouzské ponorky s jaderným pohonem. Další generace francouzských strategických řízených střel středního dosahu, charakterizovaná dosahem kolem 5000 km, použitím vícenásobných jaderných hlavic a dokonalejšími prostředky pro překonávání protiraketové obrany, bude ve výzbroji až začátkem osmdesátých let.

V raketové výzbroji pozemních vojsk se považuje za rozhodující rozvoj operačně taktických řízených střel. Z výzbroje se vyřazují zastaralé typy SERGEANT a HONEST JOHN a nahrazují se řízenými střelami LANCE a PLUTON. Obě tyto řízené střely se dále modernizují s cílem prodloužit maximální dosah, zvýšit přesnost střelby a zlepšit jejich přípravu k odpálení na palebném stanovišti. Řízená střela LANCE 2 bude mít vyšší přesnost střelby a různé typy konvenčních bojových hlavic. Zdokonalená obměna RS PLUTON má mít dosah až 200 km a lehčí jadernou bojovou hlavici. U RS PERSHING 1A se zdokonaluje palubní naváděcí zařízení a systémem se doplňuje zařízením pro automatickou orientaci řízené střely do směru cíle a soupravou pro rychlou kontrolu a řízení jejího odpálení. Obměna PERSHING 2 má mít 10krát větší přesnost střelby a jadernou hlavici o nižším tritolovém ekvivalentu. Ve výzbroji by měla být od roku 1978.

Zkvalitnění operačně taktických řízených střel má přinést zvýšení maximálního dosahu, přesnosti střelby a spolehlivosti, zlepšení pohyblivosti a zkrácení pobytu na palebném stanovišti. To umožní většinou jaderné údery do větší hloubky bo-

vé sestavy protivníka a efektivněji využít ničivých účinků bojových hlavic.

Kapitalistické armády se snaží o urychlení vyzbrojení vojsk mobilními typy PLRS proti nízko letícím cílům. V letech 1977–78 bude zahájeno přezbrojování západoněmecké a francouzské armády PLRS ROLAND. Americká armáda má v roce 1978 ukončit vývoj přenosné PLRS STINGER, jako náhradu za typ RED EYE.

Pokračuje však i vývoj nových typů PLRS proti vzdušným cílům v malých, středních a velkých výškách. Hlavní pozornost se přitom věnuje zvýšení pravděpodobnosti zásahu první řízenou střelou, zkrácení doby reakce na vzdušný cíl, zjednodušení a zrychlení přípravy k bojovému použití a vytvoření podmínek pro účinnou střelbu i za ztížených povětrnostních podmínek. Těmto zvýšeným nárokům má odpovídat americká PLRS SAM-D a západoněmecká PLRS MIFLA.

V hlavních armádách NATO pokračuje vyzbrojování jednotek PTRS druhé generace MILAN, HOT a TOW. Vyšší počty moderních PTRS u vojsk mají zvýšit účinnost PT obrany od čtyř až po brigádu. Vedle tohoto úsilí pokračuje i modernizace těchto zbraní s cílem zvýšit jejich palebné možnosti a lépe je přizpůsobit na vhodné typy bojových vozidel a vrtulníky. Při vývoji PTRS jde zejména o zvýšení pravděpodobnosti zásahu první střelou, prodloužení dosahu, zvýšení rychlosti střelby, zachování velkého průbojného účinku a zlepšení pohyblivosti. Pracuje se na vývoji automatických naváděcích soustav, které se využijí při vývoji PTRS třetí generace.

U dělostřelecké techniky se hlavní důraz klade na víceúčelovost, velký dostřel, vysokou rychlost střelby, dobrou pohyblivost, jednoduchost a zvýšenou účinnost munice v cíli. Americká armáda je přezbrojována 155 mm samohybnou kanónovou houfnicí M109A1 a 203,2 mm samohybnou kanónovou houfnicí M110E2. Ve Francii se začne na přelomu let 1976 až 77 přezbrojování jednotek 155 mm samohybnou houfnicí GCT/AMX30, do výzbroje západoněmecké a britské armády bude v blízké budoucnosti zavedena tažená 155 mm kanónová houfnice vz. 70 a americká armáda počítá se zavedením tažené 155 mm kanónové houfnice XM198. Tyto nové typy děl mají dostřel 19–30 km, rychlost střelby 6–8 ran/min a dobu přípravy ke střelbě 1–3 minuty. Přes vyšší hmotnost jsou velmi pohyblivé.

Značnou pozornost na Západě věnují v posledních letech rozvoji raketometů.

Tyto zbraně mají mít dostřel 20–60 km a zabezpečovat nejen ničení živé síly a palebných prostředků, ale i obrněné techniky. Vyvíjejí se pro ně neřízené rakety s protitankovými bojovými hlavicemi, v nichž jsou uloženy speciální PT miny.

V hlavních kapitalistických armádách se výrazně prosazují tyto tendence: zvýraznění úlohy hlavních prostředků jaderného napadení, přechod na výkonné kanónové houfnice, orientace na samohybná děla, omezování počtu ráží, zkvalitňování děl ráže 155 mm a větší prosazování moderních raketometů.

V obrněné technice pokračuje modernizace zavedených tanků a vývoj nových typů s úkolem zvýšit palebnou sílu a pohyblivost, zdokonalit pancéřovou ochranu a zlepšit vybavení. Nezapomíná se ani na rozvoj bojových vozidel pěchoty, obrněných transportérů a průzkumných obrněných vozidel, kde jde zejména o zvýšení účinnosti výzbroje, zlepšení pohyblivosti a zdokonalení technického vybavení.

Vývoj nového středního tanku probíhá v jednotlivých kapitalistických státech bez rozsáhlé kooperace. Hlavní výzbroj nového středního tanku bude tvořit tankový kanón ráže 105–120 mm s účinným dostřelem 3000 m. Moderní integrovaný systém řízení palby spolu s dokonalejší stabilizací kanónu mají zajistit vysokou pravděpodobnost zásahu první ranou. Počítá se s použitím automatických nabíjecích zařízení a zlepšením ochrany proti prostředkům radioelektronického boje, včetně možnosti rušit naváděcí soustavy PTRS. Nový americký tank XM1 má mít britsko-západoněmecký kanón ráže 105 mm a sprážený rychlopalný kanón ráže 20 až 30 mm. Do výzbroje bude zaveden v roce 1979. Západoněmecký tank LEOPARD 2K, který bude ve výzbroji asi od roku 1977 má kanón s hladkou hlavní a zdokonalený systém řízení palby.

Zkvalitnění bojových vozidel pěchoty, obrněných transportérů a průzkumných obrněných vozidel se má dosáhnout zdokonalením jejich konstrukce. Zlepšuje se tvarování věží, zmenšují se rozměry a snižuje se hmotnost. Výrazné zlepšení palebných možností přinese nová účinnější výzbroj, použití automatických nabíjecích zařízení, laserových dálkoměrů, dokonalejších infracítrů a vybavení navigačními přístroji. Americké bojové vozidlo pěchoty MICV bude vyzbrojeno stabilizovaným kanónem ráže 20–30 mm. Nový západoněmecký kolový OT je určen pro dopravu osob a materiálu v bojovém pásmu. Speciálním typem je francouzský víceúčelový kolový OT V.A.B. Všechna tato

vozidla jsou obojživelná a vysoce pohyblivá.

Ženíjní technika tvoří důležitou součást výzbroje kapitalistických armád. Charakteristickým rysem současného období je orientace na všestrannou mechanizaci ženíjních prací, zavádění speciálních ženíjních prostředků a využívání nových materiálů. Pokračuje modernizace všech druhů ženíjní techniky a vývoj nových ženíjních prostředků.

U minového materiálu se soustřeďuje hlavní úsilí na zkvalitnění PT min a zvýšení rychlosti pokládání minových polí. Při vývoji nových PT min se prosazuje zjednodušení konstrukce, zvýšení ničivých účinků a ztlížení dezadjustace. Miny mají mít vysokou odolnost proti tlakové vlně. Rychlé pokládání minových polí zajišťují vyvíjené mechanizační prostředky s automatickým cyklem, zabudované na automobilech nebo obrněných transportérech. V poslední době se velmi intenzivně zkouší zařízení pro ukládání min z vrtulníků a letounů.

Při vývoji přepravních prostředků se klade důraz na taktické prostředky, zejména samohybné mostové soupravy, mostové soupravy a mostní tanky. U nových prostředků se má dosáhnout zkrácení doby pro přemostění překážky, snížení pracnosti, omezení počtu stavebních dílů a snížení hmotnosti. V USA se vyvíjí nová mostová souprava s kolovými mostními vozidly, v NSR samohybná mostová souprava SAS a ve Francii druhá generace samohybných mostových souprav.

Pokračuje i rozvoj speciálních zeměních a stavebních strojů, modernizují se maskovací prostředky, energetické zdroje, vodní čističí stanice, soupravy pro zvyšování únosnosti terénu a další ženíjní technika. Snahou je prosadit do výzbroje víceúčelové ženíjní stroje s vysokými technickými parametry a hospodárným provozem. Při zdokonalování maskovacích prostředků se hledá nová technologie s vysokou efektivností proti všem druhům průzkumu.

U taktických letounů, které patří ve výzbroji vojenského letectva hlavních kapitalistických států k důležitým bojovým prostředkům proti pozemním i vzdušným cílům, pokračuje vývoj a příprava výroby nových typů souběžně se zdokonalováním zavedených moderních bojových letounů. Důraz je položen na vysoké výkony, výhodné letové a taktické vlastnosti, spojené se schopností působit i za ztížených podmínek letu.

K nejdůležitějším současným taktickým letounům patří americký F-4 PHANTOM II

s maximální rychlostí 2 500 km/h, doletem až 4 300 km a únosností přes 7 200 kg, který je ve výzbroji USA, NSR, Velké Británie, Řecka, Izraele a dalších kapitalistických států. Nejvýkonnějším letounem amerického taktického letectva je F-111E s měnitelnou šípovitostí křídel. Jeho maximální rychlost je 2 650 km/h a dolet asi 6 700 km. Další typy taktických letounů, používaných ve výzbroji států NATO, jsou upraveny ve stíhacích, stíhacích bombardovacích a průzkumných verzích a řadí se převážně do skupiny nadzvukových letounů. Mají velký počet variant přidavné výzbroje, kterou tvoří letecké pumy, rakety nebo protiletadlové, popřípadě protizemní řízené střely. Většina těchto letounů je schopna působit jako nosiče jaderných zbraní. Nadzvukové taktické letouny jsou ve své činnosti doplňovány některými podzvukovými typy, které přes své nižší celkové výkony vyhovují některým zvláštním požadavkům vedení boje taktického letectva. Jde zejména o stíhací bombardovací nebo bitevní letouny pro přímou podporu pozemního vojska nebo pro vzdušný průzkum v rámci bojiště. Velká část těchto letounů má schopnost používat poměrně krátké travnaté vzletové dráhy. Do této skupiny patří i britský HARRIER se svislým startem a přistáním, který je zcela nezávislý na standardních letištích. K jeho nevýhodám však patří poměrně malá únosnost bojového nákladu a menší dolet. Širšímu uplatnění tohoto letounu ve výzbroji ostatních států NATO brání zejména jeho vysoká cena.

Perspektivně se počítá s používáním zdokonalených výkonných letounů a se zaváděním nových typů na kvalitativně vyšší úrovni.

Ve **strategických bombardovacích letounech**, které jsou ve výzbroji vojenského letectva USA a Francie, je nejpočetnějším typem americký B-52 STRATOFLIGHT. Ve strategickém letectvu USA tvoří 85 % celkového počtu používaných letounů. Většina těchto podzvukových bombardovacích letounů je obměna B-52G a B-52H, upravených též pro odpalování protizemních řízených střel. S ohledem na nový požadavek schopnosti pronikat k cíli letem v malých výškách byly u velkého počtu letounů B-52 udělané úpravy (zesílení nosných částí křídel a doplnění palubní elektronické výstroje), které prodloužily jejich životnost na 12 000 letových hodin. Pouze menší část letounového parku amerického strategického letectva tvoří nadzvukové bombardovací letouny typu FB-111A, které mají doplňovat činnost podzvukových letounů B-52. Le-

teoun FB-111A má křídla s měnitelnou šípovitostí a dosahuje maximální rychlosti 2 650 km/h. Jeho únosnost je 17 000 kg, tj. poloviční oproti letounu B-52.

Vedle těchto bombardovacích letounů používá americké strategické letectvo nadzvukový letoun SR-71, který je určen pro strategický vzdušný průzkum. Letoun je vybaven výstrojí pro fotografický, infra-technický a elektronický průzkum. Jeho maximální rychlost je přes 3 200 km/h a maximální dolet 7 500 km. Je používán pouze v malém počtu (9 letounů v jedné letece).

Perspektivně americké vojenské letectvo počítá s novým nadzvukovým bombardovacím letounem B-1, který je v závěrečném stadiu letových zkoušek. Letoun je řešen jako čtyřmotorový s měnitelnou šípovitostí křídel a má dosahovat maximální rychlosti 2 350 km/h při únosnosti 32 000 kg. Jeho hlavní výhodou má být schopnost pronikat k cíli vysokou rychlostí v přízemních výškách, což podstatně zvyší pravděpodobnost jeho přežití. Koncem roku 1976 má být rozhodnuto o zahájení jeho sériové výroby, v níž se předběžně počítá s 244 letouny pro americké vojenské letectvo.

Francouzské vojenské letectvo má ve výzbroji nadzvukové dvoumotorové strategické bombardovací letouny MIRAGE IVA, které mají zůstat v operačním používání pouze do doby plného rozvinutí strategických řízených střel. V dalším se počítá s jejich převedením k francouzskému taktickému letectvu. K nejdůležitějším novým typům taktických bojových letounů, které mají dále zkvalitnit výzbroj vojenského letectva kapitalistických států, patří např. americké F-14 TOMCAT, F-15 EAGLE, A-10A, francouzsko-britský ALPHA JET aj. V další etapě se počítá rovněž s americkým stíhacím letounem R-16, který bude zaveden také do výzbroje Belgie, Holandska, Dánska a Norska jako náhrada za zastarávající F-104G STARFIGHTER. Letoun F-16 má být schopen ničit cíle létajících v malých a přízemních výškách a jeho výhodou má být i nižší cena a menší nároky na obsluhu a údržbu. Pro zkvalitnění výzbroje vojenského letectva NSR, V. Británie a Itálie se počítá se zavedením nadzvukového víceúčelového letounu TORNADO (dříve označovaného jako MRCA nebo PANAVIA 200) s měnitelnou šípovitostí křídel (max. rychlost 2 350 km/h, dolet 3 350 km a únosnost 5 500 kg).

Hlavní pozornost velení armád NATO je v oboru letecké bojové techniky zaměřena na neustálé zvyšování účinnosti pa-

lubní výzbroje, která má spolu s mimořádnými letovými vlastnostmi rozšířit bojové možnosti taktických letounů a podstatně zvýšit jejich operační životnost. Je možné počítat s tím, že soudobé výkonné bojové letouny zůstanou ve výzbroji taktického letectva hlavních kapitalistických armád ještě v osmdesátých letech, kdy budou doplňovat bojovou činnost nejmodernějších letounů, s jejichž zavedením do výzbroje se počítá koncem sedmdesátých nebo počátkem osmdesátých let.

U vojenských vrtulníků se trvalá pozornost věnuje dalšímu růstu jejich kvality, při současném rozšiřování jejich počtu v jednotkách pozemních vojsk. Z používaných vrtulníků jde především o víceúčelové typy, které tvoří nejpodstatnější skupinu (UH-1, ALOUETTE II a III, GAZELLE, LYNX aj.), dále o pozorovací, dopravní a bitevní vrtulníky. Zvláště bitevní vrtulníky zaznamenaly v posledním období rychlý rozvoj prakticky ve všech armádách NATO. Vedle přímé podpory se s nimi počítá k podstatnému posílení protitankové obrany s využitím nových PTRS s vysokou přesností zásahu. Ze současných bitevních vrtulníků jde o americký typ AH-1G (Q, R, S) HUEY COBRA a z perspektivních typů dosud vyvíjených, jde o AH-63 (Bell) a AH-64 (Hughes), které jsou vyvíjeny v rámci programu AAH; jeden z nich má být vybrán jako standardní pro americké vojenské letectvo. Dále jde o vrtulník Bo 115, který by měl být v osmdesátých letech zaveden do výzbroje západoněmecké armády jako protitankový prostředek.

Hlavním vývojovým programem víceúčelového vrtulníku je americký UTTAS, který představují v současné etapě dva soutěžní typy UH-60 a UH-61; jeden z nich má být vybrán po skončení srovnávacích zkoušek jako náhrada za starší UH-1 a přispět k podstatnému zvýšení taktické pohyblivosti vojsk.

U dopravních vrtulníků pokračuje vývoj s cílem získat pro armádu USA dopravní vrtulník s velkou únosností (vyvíjený typ CH-53E má únosnost 16 t) nebo jeřábový vrtulník v rámci vývojového programu HLH s únosností až 35 t.

Značné úsilí, které se v současné době vynakládá na vývoj a výrobu nových vrtulníků pro vojenské účely svědčí o plánech kapitalistických armád k dosažení vysokého stupně nezávislosti vojenského letectva na konvenčních vzletových drahách, nutných pro činnost klasických letounů. Současně se v tomto rychlém rozvoji vrtulníků odráží zkušenosti z jejich využití během americké agrese v jihovýchodní Asii a nezbytnost posílit protitankovou obranu armád NATO.

V rádiové technice je vývoj v kapitalistických armádách charakterizován plným využitím výsledků vědeckotechnického rozvoje, zvláště v oboru mikroelektroniky a obvodové techniky. Úsilí se zaměřuje na zavádění unifikovaných a univerzálních spojovacích prostředků s vysokými takticko-technickými parametry, vhodných k vytváření jednotných souborů nebo spojovacích systémů a využitelných pro komplexní řešení širokého okruhu úkolů v nejrůznějších druzích vojsk a služeb. Zvláštní pozornost se přitom věnuje zavádění přenosu dat a elektronické komutace spojovacích cest ve vojenských spojovacích sítích, spolu s širokým využitím radioreléového, troposférického a družicového spojení.

V radiolokační technice dochází díky širokému využití nejmodernější obvodové technologie i konstrukční techniky k modernizaci radiolokátorů a k vývoji nových typů s vyššími parametry. Pozornost se věnuje nejen zvyšování dosahu a přesnosti, ale i automatizaci zpracování, přenosu a zobrazení dat a zvyšování odolnosti proti rušení. Značná pozornost se věnuje vývoji radiolokátorů systému včasné výstrahy, lehkých průzkumných radiolokátorů a radiolokátorů proti nízké letící cíli. Mezi perspektivní zařízení tohoto druhu patří pozemní radiolokátory OTH s dosahem za optický horizont, které umožňují zjišťovat vzdušné cíle na vzdálenost 4000 km i více a letecké palubní radiolokátory letounů AWACS (systému řízení a uvědomování), které dovolují zjišťovat nízké letící cíle na vzdálenost až 400 km.

Zatímco stanoviště radiolokátorů OTH budou zřizována převážně na území USA a Kanady, radiolokátory ostatních typů jsou zaváděny do jednotek armád všech států NATO a jsou používány na středoevropském válčišti.

V infratechnice se výzkum a vývoj zaměřuje především na pasivní prostředky, a to jak pro pozemní a vzdušný průzkum, tak i pro navádění leteckých pum a řízených střel na pozemní i vzdušné cíle. Do armád států NATO byla zavedena zařízení typu LINESCAN, která z výšek až 3000 m plní úkoly průzkumu a mapování terénu. Jsou schopna z těchto výšek rozlišovat rozdíly teplot 0,2 °C. Zařízení tohoto typu se používají na letounech OV-1D, RF-111, RF-4C a na bezpilotních průzkumných letounech. Vyvíjejí se zařízení pro navádění PTRS TOW a DRAGON označená AN/TAS-3 a -4 a podobná zařízení k navádění leteckých protizemních řízených střel a pum, která mají zabezpečit automatické navedení na určené cíle podle teplotního obra-

zů a zajistit tak vysokou pravděpodobnost zásahu první ranou. Zavedení těchto prostředků do armád NATO se předpokládá po roce 1978.

V laserové technice, která představuje novou a perspektivní oblast vojenské techniky, jde vývoj dvěma hlavními směry — k vývoji laserů o nízkém a o velmi vysokém výkonu.

Do výzbroje armád NATO se dosud zavedla pouze laserová zařízení o nízkém výkonu, a to dělostřelecké dálkoměry a dálkoměry pro americké, francouzské a britské tanky s dosahem 10 km, které umožňují vedení přesné palby. Přenosná i palubní zařízení k označování a vyhledávání označených cílů a palubní naváděcí zařízení, používaná na letounech F-4, RF-4C, F-100 a dalších zajišťují rychlé vyhledání určeného cíle a vysokou pravděpodobnost jeho zásahu první ranou. Letec-

ké pumy zasahují pozemní cíle se střední kruhovou úchylkou 3,5 m; to znamená, že mohou být použity i proti bodovým cílům.

Laserová zařízení o vysokém výkonu, tzv. laserové zbraně, považované za zbraň budoucnosti, mají umožnit ničení pozemních i vzdušných cílů tepelným účinkem laserového svazku. Velký důraz se klade na vývoj prostředku, kterým by bylo možné z paluby letounu za letu ničit letecké zařízení střely i samotné letouny protivníka. Vytvářejí se i kosmická zařízení, určená k oslepečování a ničení umělých družic.

Laserové zbraně mají svou rychlostí, přesností a univerzálností použití překonat většinu palebných prostředků, používaných do této doby na taktickém stupni. Kromě ničivého účinku je třeba u této zbraně počítat i s velkým morálním účinkem, neboť laserové zbraně bude možné použít i proti živé síle.

VOJENSKÁ TERMINOLOGIE

Osmou část článků „K otázkám vojenské terminologie“ zaměřujeme na upřesnění a objasnění některých obecných a základních pojmů ze socialistické vojenské vědy.

Touto částí doplňujeme na základě připomínek a námětů čtenářů již vyšlé články, především ty, které časopis zveřejnil v číslech 8 a 9/1974 a 8/1975.

24 Vojenská síla státu (koalice)

Je souhrnem sil a prostředků s určitou strukturou, která vyjadřuje maximální stupeň schopnosti státu (koalice) vést válku proti jiným státům při vynaložení všech materiálních a duchovních sil společnosti.

Vyjadřují ji materiální a duchovní možnosti, kterými disponuje daný stát (koalice), a bezprostředně nachází odraz v ozbrojených silách, v jejich schopnosti vést válečné akce. Tyto možnosti závisí na existujících sociálně ekonomických podmínkách a na politickém zřízení v zemi, na stupni rozvoje výrobních sil, zaměření politiky státu a dalších činitelů.

Vojenská síla každého státu není historicky stálou veličinou; podléhá změnám pod vlivem řady sociálně politických a vojenskotechnických činitelů války.

Vojenská síla zahrnuje tyto prvky:

- ekonomický potenciál,
- vědeckotechnický potenciál,
- morálně politický potenciál a
- vojenský potenciál.

Jednotlivé prvky zaujímají svá místa v celé struktuře vojenské síly, navzájem těsně souvisí a navzájem se podmiňují.

6 Ekonomický potenciál

Každého státu je prvkem vojenské síly, který vyjadřuje maximální možnost jeho národního hospodářství (za daného ekonomického a politického zřízení) zabezpečit materiální potřeby společnosti, ale také vyrobit vše pro uspokojování potřeb ozbrojených sil.

Je základem vojenské síly země a zahrnuje všechny materiální i lidské zdroje země, které je možné použít k zabezpečování potřeb ozbrojených sil v případě války. Závisí na ekonomické kapacitě státu (koalice), surovinových zdrojích, zvláště na stupni rozvoje průmyslu, dopravy, vědy a techniky, na počtu, složení a politicko-morálním stavu obyvatelstva, na schopnosti státu využít materiálních možností k vítězství ve válce.

23 Vědeckotechnický potenciál

Je relativně samostatným prvkem vojenské síly státu, který se realizuje prostřednictvím všech ostatních potenciálů a

je jedním z hybných motivů jejich vývoje a vzájemného spojení.

Pod pojmem vědecký potenciál státu (koalice) chápeme dosaženou úroveň a rychlost rozvoje vědeckého a technického myšlení, jeho způsobilost rychle a účinně řešit zásadní problémy vývoje společnosti i samotné vědy, způsobilosti k tvůrčí činnosti ve vývoji bojové techniky.

Morálně politický potenciál

je prvkem vojenské síly státu (koalice), který prostupuje všechny ostatní a má rozhodující vliv na jejich využití. Znamená stupeň duchovní připravenosti lidu a armády vydržet nejtěžší zkoušky soudobé války po celou dobu jejího průběhu a neztratit vůli k boji a vítězství nad nepřítelem.

Závisí na stupni politické uvědomělosti, vědomí internacionální povinnosti a jednoty obyvatelstva, na stupni jeho oddanosti svému zřízení a politice své vlády a jeho poměru k cílům války.

Vojenský potenciál

je nejdůležitějším, bezprostředním, vůdčím prvkem vojenské síly státu (koalice) se zvláštní úlohou. Je výsledkem hlubokých přeměn ve vývoji společnosti, ekonomických podmínek, vědeckého a morálně politického potenciálu a určuje vojenskou sílu státu (koalice).

Vyjadřuje maximální schopnost státu udržovat a zdokonalovat ozbrojené síly, zvyšovat jejich bojovou sílu, doplňovat je kvalifikovanými, politicky a odborně vyspělými kádry a vybavovat soudobou moderní technikou a vším potřebným jak v době míru, tak zvláště ve válce.

Vojenský potenciál zahrnuje nejen bojovou sílu ozbrojených sil, ale také vojenskomobilizační možnosti státu (koalice). Jeho úroveň do značné míry závisí na morálním stavu příslušníků kádrové armády a na vojensky vycvičených zálohách, ale i na reálných možnostech jeho zvyšování ze války.

Bojová síla

je celistvou, organickou jednotou řady faktorů nebo prvků života a činnosti ozbrojených sil. Jedine v účinném vzájemném spojení plní svou úlohu a v konečné bilanci je výslednicí ekonomických, vědeckých, sociálně politických a ideologických podmínek. Prvky bojové síly ozbrojených sil jsou zároveň relativně samostatné.

Bojovou sílu ozbrojených sil tvoří tyto materiální a duchovní prvky:

- morální duch armády,
- technické vybavení (vojenská technika, zbraně),

- palebná síla a pohyblivost vojsk,
- početnost vojsk,
- organizace a vycvičenost,
- kvalita velitelských kádřů a struktura orgánů velení,
- vojenská věda.

Mimořádná opatření

jsou souhrnem opatření k zajištění jednak zvýšené pohotovosti a bojeschopnosti ozbrojených sil, jednak příprav k účinné obraně státního území před nenadálým nepřátelským napadením, v širším rozsahu, než je tomu za normálních mírových podmínek.

Pozemní vojsko

je jednou ze složek Československé lidové armády, která bojuje na pozemních válčících různými způsoby vedení operací; využívá výsledků jaderných úderů raketového vojska, letectva, vzdušných výsadků a vede rychlý útok do celé hloubky válčiště, ničí nepřátelská vojska, obsazuje území nepřítelů a zabezpečuje rychlé dcsažení cílů války.

Zahrnuje do něho tyto druhy vojsk:

- motostřelecké,
- tankové,
- výsadkové,
- raketové vojsko,
- dělostřelectvo,
- vojska PVO.

K zabezpečení bojové činnosti jsou jeho organickou součástí tato speciální vojska:

- ženijní,
- chemické,
- spojovací,
- radiotechnické,
- automobilní,
- silniční,
- železniční a jiná.

Motostřelecké vojsko

je jedním z hlavních druhů pozemního vojska. Má mohutné zbraně, různorodou bojovou techniku s vysokou průchodností a je značně odolné proti účinkům zbraní hromadného ničení.

Může se rychle přesunovat na velké vzdálenosti, vést vysoce manévrovou, rychlou a rozhodnou bojovou činnost na nesouvislých frontách, na směrech, současně v různé hloubce, v rychlém tempu, nocí i denní době, za každého počasí a v jakémkoli terénu na bojových vozídech a v případě nutnosti i pěšky.

Tankové vojsko

je hlavní údernou silou pozemního vojska, především na směrech hlavních úderů, k plnění nejdůležitějších úkolů při

zasazování mohutných úderů do velké hloubky, zejména na směrech použití jaderných zbraní.

Vyznačuje se velkou palebnou a údernou silou, vysokou pohyblivostí a manévrovací schopností, zejména v terénu, a velkou odolností proti účinkům zbraní. Tyto bojové vlastnosti umožňují tankovému vojsku účinně využívat výsledků úderů jaderných zbraní i jiných prostředků ničení, vést aktivní vysoce manévrovou bojovou činnost, rychle pronikat do velké hloubky a rozhodně ničit nepřítele v krátké době, jakož i rychle překonávat rozsáhlé zamoření a silně rozrušené prostory.

Vojské letectvo

je druhem ozbrojených sil ČSLA. Plní úkoly překvapivých úderů jadernými i konvenčními zbraněmi do velké hloubky na objekty strategického a operačního významu na pozemních válčistiích k ničení pozemních, vzdušných i výsadkových uskupení nepřítele, k obraně vojsk a zápolí ve vzduchu, vedení vzdušného průzkumu a ničení nepřátelských raketových jaderných zbraní i ostatních prostředků ničení, k přepravě vojsk a materiálu vzduchem, k ničení nepřátelské ekonomiky a komunikační sítě a ke společné bojové činnosti s pozemním vojskem.

Vojské letectvo se může dělit na dálkové, frontové, dopravní a vojskové letectvo.

Dálkové letectvo

je součástí vojského letectva a prostředkem strategického velení ozbrojených sil, určené k vedení vzdušných operací, k ničení důležitých objektů nepřítele v hlubokém týlu, jakož i k vedení vzdušného průzkumu.

Úkoly plní samostatně i v součinnosti s raketovým vojskem strategického určení a pozemním vojskem (k úderům na důležité objekty v operační hloubce nepřítele, které neníčí operačně taktické rakety a frontové letectvo).

Frontové letectvo

je součástí vojského letectva a je určeno k podpoře a obraně bojové činnosti pozemního vojska frontu a k plnění úkolů vzdušného průzkumu, dopravně výsadkového a zásobovacího charakteru a jiných samostatných úkolů.

Ničí prostředky jaderného napadení, letectvo, raketové a ostatní palebné prostředky, uskupení nepřátelských vojsk, zvláště zálohy. Může vysazovat výsadky a podporovat jejich boj, bránit vojska

před úderem ze vzduchu a vést vzdušný průzkum.

Podle svého určení, letecko-taktických vlastností letadel a výzbroje, dělí se na stíhací bombardovací, stíhací, průzkumné a speciální letectvo.

Dopravní letectvo

je součástí vojského letectva, určené k vysazování, shazování vzdušných výsadků do týlu nepřítele, k přepravě vojsk, jaderné munice, raket a materiálu.

Vojskové letectvo

je součástí vojského letectva, určené k přímé podpoře boje pozemního vojska, vzdušného průzkumu, řízení dělostřelecké palby, vysazování malých výsadků a diverzních skupin, k zásobování jednotek, k zabezpečení bojové činnosti operačních svazů a svazků a k plnění dalších úkolů.

Front

je operačně strategický svaz nestálého složení, určený k ničení ozbrojených sil nepřítele na kontinentální části válčisti. Tvoří jej zpravidla několik vševojskových a tankových armád, letecká armáda, záložní motostřelecké a tankové svazky, svazky a útvary druhů vojsk a speciální vojska a týlové svazky, útvary a zařízení.

Vševojsková armáda

je operační svaz nestálého složení (zejména z hlediska počtu vševojskových svazků), určený k vedení operací s cílem zničit protistojící nepřátelská uskupení, jeho zálohy a ovládnout důležitá ekonomická a politická střediska a prostory na území nepřítele.

Vševojsková armáda plní úkoly zpravidla v rámci frontu; výjimečně může však působit i mimo front.

Letecká armáda

je operační svaz letectva, který vede boj s prostředky jaderného napadení, ničí živou sílu i prostředky nepřítele, letectvo na letištiích a ve vzduchu, brání vojska a objekty týlu před úderem ze vzduchu, zabezpečuje vysazení a podporuje boj vzdušných výsadků a plní úkoly průzkumu v celé hloubce frontové operace.

Bojovou činnost vede v součinnosti s pozemním vojskem nebo samostatně.

Letecká armáda má zpravidla několik leteckých (různých druhů) a leteckých technických svazků, samostatných útvarů a jednotek.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Владислав Рыбецки, кандидат общественных наук

Военно-политические аспекты XV-го съезда КПЧ 3

Автор статьи суммирует важнейшие итоги XV-го съезда КПЧ, обращая особое внимание на проблематику военной политики КПЧ. Он также сжато и существенно показывает исходные точки зрения и более широкие взаимосвязи военно-политической линии в свете указанного съезда.

Подполковник Ян Полашек

Философия политического насилия-идеологическое оружие современного милитаризма 9

Автор разбирает современные теории политического насилия некоторых буржуазных теоретиков, и исходя из классовых марксистско-ленинских позиций, автор анализирует и проводит критику отдельных буржуазных теорий.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Подполковник Йосеф Влтавски

Преодоление водной преграды при преследовании противника 15

Автор высказывает свое мнение на характер преодоления водной преграды при преследовании отходящего противника. Особое место он выделяет значению водной преграды в современных условиях, этапам ее преодоления, работе командующего и штаба объединения и организации управления войсками.

Полковник Владимир Полцар

Возобновление управления войсками после выхода из строя КП армии 24

Автор, исходя из опыта оперативно-тактических учений и теоретических материалов, рассматривает некоторые основные принципы деятельности командующего и его штаба по обеспечению возобновления управления войсками после выхода из строя КП общевойсковой армии. Он указывает основные мероприятия, обеспечивающие бесперебойность управления войсками, а также возможности и способы возобновления управления после выхода из строя КП общевойсковой армии.

Подполковник Мирослав Странски, кандидат военных наук, доцент

Качественная оценка получаемых информационных данных об обстановке 28

Автор доступным способом объясняет понятие информации, как общего термина и в частности понятие военной информации, а также ее особенности в процессе управления войсками и критерия качества этих информационных данных, получаемых штабами в ходе подготовки и ведения боя (операции).

Подполковник Йиндржих Клусонь

К развитию информационной системы ЧНА 33

Автор статьи разбирает некоторые вопросы связанные с усовершенствованием, рациональностью и постепенной интегрированностью информационной системы в ЧНА.

Подполковник Честмир Йирсак, кандидат военных наук, доцент	
Ведение боя с самоходной артиллерией противника	40
Автор рассматривает долю участия артиллерии своих войск в общей системе боя с самоходной артиллерией противника и разбирает основные задачи в подготовке штабов и артиллерийских частей и подразделений.	

Подполковник Зданек Мелихар, кандидат военных наук	
Возможности фронтовой авиации в преодолении ПВО противника	49
Автор разбирает возможности преодоления фронтовой авиацией современной ПВО войск НАТО в конкретных условиях Среднеевропейского театра военных действий. Автор, исходя из тактико-технических данных зенитных ракетных средств, истребительной авиации и радиолокационной техники противника, указывает мероприятия способствующие их преодолению.	

Подполковник Милослав Мах, кандидат военных наук	
Инженерное обеспечение передвижения войск	56
Автор анализирует некоторые вопросы касающиеся инженерной подготовки и содержания дорог в наступательном бою общевойсковой дивизии, а также показывает на место и роль ООД в подготовке дорог.	

Подполковник Вацлав Соукуп	
Некоторые вопросы работы химического начальника части в полевых условиях	59
Автор, исходя из опыта учений, рассматривает возможный способ работы химического начальника в этапе планирования и подготовки к ведению боевых действий, а также же в ходе ведения боя.	

Полковник Вацлав Вебр	
К боевой готовности тыла	64
Автор разбирает некоторые положительные результаты в повышении боевой готовности и подготовленности тыла и указывает на способы решения определенной проблематики, нуждающейся в дальнейшей разработке.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Прорыв подготовленной обороны	69
(Из советской печати)	
Характерные стратегические черты мировых войн	75
(Из советской печати)	

ИНФОРМАЦИИ

Подполковник Вацлав Рыбарж	
Перспективы развития военной техники в армиях НАТО	81
Автор рассматривает возможные перспективы развития главных видов военной техники армий НАТО, особенно в области стратегического ракетного оружия, артиллерии, инженерной техники, авиации, техники связи и лазерной техники.	

Генерал-майор Яромір Яшек подполковник Бржетислав Яник, кандидат военных наук	
Военная терминология	87
Авторы объясняют некоторые понятия из области военной мощи государства, а также основные понятия вооруженных сил ЧССР.	